

για την

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: «ΕΥΕΛΙΚΤΗ ΖΩΝΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟ»
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ
ΚΕΝΤΡΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ-ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τ.Θ. 50957
Θεσσαλονίκη
54014

ΧΕΙΜΩΝΑΣ 2006 • Τεύχος 35 • 3€

**για την
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση**

Τεύχος 35
Χειμώνας 2006
Θεσσαλονίκη
ISSN : 1108-1120
Κωδικός εντύπου: 6523

Ιδιοκτήτης: Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε.
Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΑΦΜ : 90147670, ΔΟΥ ΙΗ' Αθηνών

Εκδότης:
Υπεύθυνος ο Πρόεδρος της ΠΕΕΚΠΕ
Γιώργος Φαραγγιάκης

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Διευθύντρια Σύνταξης: Δέσποινα Σουβατζή
τηλ. 2310-434349
e-mail : sounvatzi @eled.auth.gr

Αναπληρωτής Διευθυντής Σύνταξης
Γιώργος Περόδικης
τηλ. 23510-33535
e-mail : gperodikis @kat.forthnet.gr

Ειδικοί Συντάκτες

Νανά Αντωνιάδου
Νίκος Βελλίδης
Νίκος Βουδριογιάννης
Ρούλα Γκόλιου
Γιώργος Καλαϊτζής
Σταύρος Λάσκαρης
Πόπη Παπαδοπούλου
Βέτα Τσαλίκη
Κατερίνα Τσοουσιδού
Γιάννης Φαρμάκης
Καίτη Φραγκίσκου

Συνεργάτες Παραρτημάτων
Βατρικά Αναστάσιος & Τραγαζίκης Παναγιώτης (Αττικής)
Μεσσάρης Διονύσης (Δυτ. Ελλάδας)
Βσιλόπουλος Γ. Γελαδάς (Ιονίων νήσων)
Παπαβλασόπουλος Χαρίλαος (Κέρκυρας)
Αντωνίου Νίκος & Κατζαρίδου Αλίκη (Δυτ. Μακεδονίας)
Αθανασούλης Ιωάννης (Μαγνησίας)
Τσελεκταΐδου Παναγιώτα (Αν. Μακεδονίας)

Συνδρομές Ετήσιες
Μέλη της ΠΕΕΚΠΕ: Δωρεάν
Εσωτ.: 10 €, Εξωτ.: 15 €
Φορείς: 20 €

Αλληλογραφία
για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
Τ.Θ. 50957 Θεσσαλονίκη 22-GR 54014
Τηλ. & Fax: 2310-235183

Δημιουργικό-Διαχωρισμοί-Εκτύπωση films
Pre-Press Εκδοτική Βορείου Ελλάδος
Εκτύπωση
ΦΙΛΙΠΠΟΣ Εκδοτική Βορείου Ελλάδος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**π ε ρ ι ε χ ό μ ε ν α**

της Σύναξης.....σελ 3

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: «Ευέλικτη Ζώνη και σχολείο»

«Ευέλικτη ζώνη και Σχολείο», του Γ. Περόδικησελ 4
«Η Ευέλικτη Ζώνη στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση - Σκέψεις με αφορμή μια έρευνα»,
των Μάναλη Π, Μαργαρίτη Σ, Πλατανισιώτη Σ, Σούρμμη Αλ.....σελ 6
«Ευέλικτη ζώνη» Απειλή ή Ευκαιρία για την Εκπαιδευτική Μονάδα; του Σ. Λάσκαρησελ 9

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

«Σχεδιασμός Μικροδιδασκαλίας στο πλαίσιο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών στην Π.Ε»,
του Γ. Οργανόπουλουσελ 13
«Η Π.Ε στα πλαίσια της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και
της Διαχείρισης της επικινδυνότητας», - Οδηγίες SEVESO του Γ.Κ.Μανούρησελ 17

ΚΕΝΤΡΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (Κ.Π.Ε)

«Οι Δρόμοι του Νερού — Η Λίμνη της Καστοριάς».
Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα τριήμερης διάρκειας του ΚΠΕ Καστοριάς,
των Θ. Α. Μαρδίρη, Ν. Αντωνίου, Μ Γρηγορίου, Κ. Μηντζιαρίδη, Α. Ατζέμη, Κ. Τζέρπου,
Α. Πισιώτησελ 21
«Ο Αώος που μας ενώνει» Πρόγραμμα Π.Ε του Κ.Π.Ε Κόνιτσας,
των Αικ. Τσούβαλη, Αγ. Χατζηθανασίουσελ 23
«Βιώσιμες πόλεις-ποιότητα ζωής» Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Π.Ε του Κ.Π.Ε Αργυρούπολης,
των Γ. Φαραγγιάκη, Ν.Στεφανόπουλου, Αχ. Μανδρίκας, Σ. Γιαννακοπούλου και Αν. Αλεβίζου. ...σελ 25
«Μια πόλη..από μετάξι: Οδοιπορικό στο Σουφλί, της Τ. Πουλοπούλουσελ 27

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Δράσεις του Παραρτήματος Αττικής.....σελ 29
Νέα Δ.Σ.....σελ 29
Ειδήσεις από το Παράρτημα Κεν. & Δυτ. Θεσσαλίας.....σελ 30
Κοινωνικές δραστηριότητες του παραρτήματος Κ. Μακεδονίας.....σελ 32
Επιτροπή επιμόρφωσης για ΠΕΕΚΠΕ.....σελ 32
ΑΡΧΕΛΩΝ: Σεμινάρια για εθελοντές.....σελ 32

Οδηγίες για κείμενα, που στέλνονται στο περιοδικό

- Τα κείμενα αποστέλλονται εκτυπωμένα και ηλεκτρονικά (σε δισκέτα ή CD-ROM ή με E-mail).
- Οι φωτογραφίες αποστέλλονται οπωσδήποτε στο πρωτότυπο και όχι μόνον ηλεκτρονικά.
- Ένα άρθρο δεν μπορεί να ξεπερνά συνολικά τις 4 σελίδες περιοδικού.
- Σημειώνεται ότι μία σελίδα περιοδικού έχει μέχρι 800 λέξεις, ενώ αν υπάρχουν σχήματα και φωτογραφίες, το κείμενο μειώνεται ανάλογα.

της σύνταξης

της σύνταξης

Η Φινλανδία, πρώτη στην κατάταξη από τις 31 χώρες του αναπτυγμένου κόσμου, που συμμετείχαν στην εξέταση των δεξιοτήτων των μαθητών του διεθνούς προγράμματος, με την ονομασία PISA.

Τα αποτελέσματα ήταν έκπληξη για πολλές αναπτυγμένες χώρες και αφορμή να ξεκινήσουν μεγάλες συζητήσεις για το «φινλανδικό μοντέλο» εκπαίδευσης, αλλά και την εκπαίδευση συνολικά. Αυτό που προέκυψε από την εξέταση του εκπαιδευτικού συστήματος της Φινλανδίας, είναι ότι δεν υπάρχει ένα πολύπλοκο σύστημα νόμων, διαταγμάτων, εγκυκλίων και κανονισμών που να ρυθμίζει και να ελέγχει τη λειτουργία του συστήματος, αλλά το ακριβώς αντίθετο.

Το σύστημα στηρίζεται στον εκπαιδευτικό!

Είναι πλήρως αποκεντρωμένο και προσφέρει αυτονομία στους δασκάλους και καθηγητές, να αναπτύσσουν την αυτενέργεια, τη δημιουργικότητα, την υπευθυνότητα, τη συλλογικότητα και το μεράκι τους, και να μπορούν να διαμορφώνουν σε κάθε σχολείο μια αυτόνομη κοινότητα γνώσης. Η υπόθεση όμως φαίνεται να έχει και άλλα μυστικά, που πάνε πέρα από το εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς συνδέονται με το σύστημα αξιών που διατρέχει ολόκληρη την κοινωνία, αλλά και την στήριξη μιας γενναίας δημόσιας χρηματοδότησης.

Να μιλήσουμε για τη Φινλανδία.....

της Δέσποινας Σουβατζή

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

«Ευέλικτη Ζώνη και Σχολείο»

Μια εκδήλωση διαλόγου και προβληματισμού από το Παράρτημα Κ. Μακεδονίας

Ευέλικτη ζώνη και σχολείο

Η Ευέλικτη Ζώνη εμφανίστηκε από το 2001 ως ένας νέος θεσμός με φιλόδοξους στόχους (προώθηση της διαθεματικότητας στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών, εισαγωγή καινοτομικών μεθόδων στη διδασκαλία) που αφορούν το σύνολο σχεδόν της εκπαιδευτικής κοινότητας και όχι μόνο όσους εκπαιδευτικούς εμπλέκονται στις «σχολικές δραστηριότητες». Από την αρχή της εμφάνισής της αντιμετωπίστηκε με αμφίθυμα συναισθήματα και αντιδράσεις, τουλάχιστον στο χώρο των προαιρετικών και καινοτομικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, μεταξύ των οποίων και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Από τους υποστηρικτές του θεσμού θεωρείται ότι αποτελεί σημαντική, αν όχι ριζική, λύση στο πρόβλημα της διάθεσης σχολικού χρόνου για τις καινοτομικές δραστηριότητες, ενώ όσοι την είδαν με επιφύλαξη θεωρούν ότι θα οδηγήσει στη συρρίκνωση ή εξαφάνιση των δραστηριοτήτων Π.Ε., Αγωγής Υγείας κτλ. με τη μορφή που έχουν καθιερωθεί μέχρι τώρα. Η μάλλον αιφνιδιαστική ανακοίνωση στην αρχή του σχολικού έτους ότι καθιερώνεται η υποχρεωτική εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, αναζωπύρωσε το ενδιαφέρον για την πρόταση, αλλά προκάλεσε ακόμη και αντιδράσεις άρνησης εφαρμογής του μέτρου οι οποίες οδήγησαν σε περισσότερο ελαστική στάση των εκπαιδευτικών αρχών.

Το Παράρτημα Κ. Μακεδονίας της ΠΕΕΚΠΕ, με στόχο να συμβάλει στην προώθηση του προβληματισμού

για το σημαντικό αυτό ζήτημα, οργάνωσε μια εκδήλωση διαλόγου η οποία πραγματοποιήθηκε στις 28 Νοέμβρη 2005, στο ισόγειο του νέου κτηρίου της Παιδαγωγικής Σχολής του ΑΠΘ, με σημαντική προέλευση εκπαιδευτικών, κύρια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης αλλά και αρκετών της Δευτεροβάθμιας, καθώς και Γονέων. Στην εκδήλωση έγιναν αρχικά τέσσερις εισηγήσεις και ακολούθησε συζήτηση με μεγάλο ενδιαφέρον από τη μεριά των εκπαιδευτικών. Παραβρέθηκαν μεταξύ άλλων ο ομότιμος καθηγητής κ. Φράγκος, ο Προϊστάμενος Παιδαγωγικής και Επισημονικής καθοδήγησης Α/θμιας Εκπ/σης της Περιφέρειας Κ. Μακεδονίας κ. Τελόπουλος και άλλοι Προϊστάμενοι Εκπ/σης και Σχολικοί Σύμβουλοι.

Στη συνέχεια θα αναφερθούν ορισμένα σημαντικά σημεία της τοποθέτησης των εισηγητών, όπως τα προσέλαβε ο υπογράφων αυτό το σημείωμα ο οποίος είχε και τον συντονισμό της συζήτησης.

Ο πρώτος εισηγητής κ. Γιώργος Γρόλλιος, καθηγητής Παιδαγωγικών στο Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΑΠΘ, αναφέρθηκε αρχικά στην ιστορία της μεθόδου project, την οποία υιοθετεί η πρόταση της Ε.Ζ. και παρουσίασε τις διάφορες «λογικές» στις οποίες εντάσσεται η μέθοδος αυτή, όπως ταξινομούνται στη βιβλιογραφία. Το είδος του project που προτείνεται για την Ε.Ζ. εντάσσεται στο νέο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) το οποίο κυριαρχείται από μια λογική τεχνολογικού ντετερμινισμού. Το ΔΕΠΠΣ ουσιαστικά αγνοείται από τους εκ-

Γιώργος Πεردίκης,
Πρόεδρος του Παραρτήματος
Κεντρικής Μακεδονίας

Ευέλικτη ζώνη

και σχολείο

παιδευτικούς, κατασκευάστηκε ερήμην τους και με αδιαφανείς διαδικασίες. Το ΔΕΠΠΣ και η Ε.Ζ. συνδυάζονται με νεοφιλελεύθερη εκπαιδευτική πολιτική (που κυριαρχεί σήμερα διεθνώς) και στη χώρα μας χαρακτηρίζεται από συγκράτηση ή μείωση των δαπανών, απουσία πτυχίων και επαγγελματικών δικαιωμάτων και διεύρυνση των ανισοτήτων. Η ελληνική εκδοχή του project της Ε.Ζ. είναι μια συντηρητική εκδοχή και συνεπάγεται έναν «εγκλεισμό» των σχολικών δραστηριοτήτων στην Ε.Ζ. και μάλιστα με ανύπαρκτη υλική υποστήριξη. Ταυτόχρονα διατηρούνται ανέγγιχτες η βαθμολογία, οι εξετάσεις και γενικά τα αρνητικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού συστήματος. Αποτελεί μάλλον μια συντηρητική αναδιάρθρωση παρά μια δημοκρατική αναμόρφωση του σχολείου και είναι ενδεχόμενο να οδηγήσει σε περιορισμό της παιδαγωγικής ελευθερίας. Η πρόταση του εισηγητή προς τους εκπαιδευτικούς είναι να συνεχίσουν να ασχολούνται με τις σχολικές δραστηριότητες και καινοτομίες όπως το έκαναν μέχρι τώρα.

Ο δεύτερος εισηγητής κ. Κώστας Ζιάκης, σχολικός σύμβουλος της Α/θμιας Εκπ/σης, παρουσίασε την Ε.Ζ. ως μια καινοτομία και παρέθεσε τα σημαντικά θετικά χαρακτηριστικά της δίνοντας έμφαση στην εξασφάλιση χρόνου για βιωματική παιδαγωγική. Διατύπωσε την άποψη ότι η καθιέρωση της Ε.Ζ. αποτελεί ένα έρεισμα για την Π.Ε. και τις άλλες δραστηριότητες, για να μπορέσουν να εδραιωθούν και να μην παραμείνουν στο περιθώριο της εκπαίδευ-

σης με κίνδυνο να φυλλορροήσουν και να εξαφανιστούν.

Στη συνέχεια αναφέρθηκε στο ιστορικό της εισαγωγής του θεσμού υποστηρίζοντας ότι η εισαγωγή του συνοδεύτηκε με διάφορες «αστοχίες» οι οποίες τον υπονόμισαν και προκάλεσαν δικαιολογημένες αντιδράσεις.

Καταρχήν η εφαρμογή στηρίχθηκε σε ένα μοντέλο «από πάνω προς τα κάτω» (top-down). Η ανακοίνωση έγινε αιφνιδιαστικά και σε ακατάλληλο χρόνο. Δεν προβλέφθηκε υλική υποστήριξη. Επιπλέον πολλοί σχολικοί σύμβουλοι θέλησαν να μετατρέψουν τους εκπαιδευτικούς σε μια νύχτα σε συγγραφείς σχεδίων εργασίας. Παρόλα αυτά η Ε.Ζ. προσφέρει μια ελπίδα για το εκπαιδευτικό σύστημα. Μπορεί να εφαρμοστεί με απλά μέσα και χωρίς εξεζητημένα και περίπλοκα σχέδια. Όσοι δεν βοηθούν, και στέκονται μόνο στις επιφυλάξεις, ουσιαστικά κλείνουν ένα παράθυρο στο φως.

Τρίτη εισηγήτρια ήταν η κ. Αγγελική Τρικαλίτη, σχολικός σύμβουλος Φυσικών στη Β/θμια Εκπ/ση. Η τοποθέτησή της είχε στοιχεία κριτικής ως προς τον τρόπο εφαρμογής και τη δυνατότητα επίτευξης των στόχων του προγράμματος, ενώ αναγνώρισε την αναγκαιότητα παρόμοιων θεσμών, καθώς η ενισχύση της γνώσης αποτελεί καθολικό σημερινό αίτημα. Το ζήτημα αυτό είναι παλαιό (ανάγεται ακόμη και στην Ενιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία) και σήμερα επανέρχεται με επιτακτικό τρόπο. Ωστόσο η Ε.Ζ. δεν σηματοδοτεί σημαντική αλλαγή (π.χ. από

άποψη χρόνου, σημαίνει 2 ώρες στις 35, δηλ. 7% του σχολικού χρόνου). Ουσιαστικά δεν αλλάζουν πολλά πράγματα. Ιδιαίτερα στη Β/θμια Εκπαίδευση το τοπίο είναι πολύ πιο δυσόωνο από την Α/θμια. Δεν είναι εύκολο να ανατραπεί η λογική της μη συνεργασίας. Δεν υπάρχει επικοινωνία των ειδικοτήτων. Η μέχρι τώρα εφαρμογή σε πολλά σχολεία ήταν απογοητευτική. Η υποχρεωτική γενίκευση δε θα έχει σημαντική πιθανότητα επιτυχίας. Χρειάζεται πολλή δουλειά σε πιλοτικό στάδιο και σε ένα βάθος χρόνου.

Τελευταία εισηγήτρια ήταν η κ. Μαρίνα Βαχτσεβά-νου, Υπεύθυνη Π.Ε. της Α/θμιας Εκπ/σης. Αναφέρθηκε στην αρχική φάση εισαγωγής της Ε.Ζ. στην οποία ο τρόπος εισαγωγής έγινε αφορμή παρερμηνειών σχετικά με τη σχέση της Ε.Ζ. με τις καθιερωμένες σχολικές δραστηριότητες. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο αγνόησε την προσφορά της Π.Ε. ως πεδίο εφαρμογής διαθεματικών δραστηριοτήτων. Στη συνέχεια περιέγραψε τις συνθήκες και τις δυσκολίες με τις οποίες πραγματοποιούνται τα προγράμματα Π.Ε. και τις δυνατότητες που προσφέρει η Ε.Ζ. σύμφωνα με το πλαίσιο που έχει διαμορφωθεί με τις μέχρι τώρα εγκυκλίους. Η Ε.Ζ. μπορεί να αποτελέσει μέσο αλλαγής του σχολείου και στην Π.Ε. να δώσει μια δυνατότητα να αναπνεύσει στο σημερινό σχολείο.

Στη συνέχεια έγιναν πολλές ενδιαφέρουσες τοποθετήσεις από εκπαιδευτικούς αλλά και ερωτήσεις προς τους εισηγητές οι οποίοι μίλησαν για δεύτερη φορά. Από τις τοποθετήσεις των εκπαιδευτικών έγινε φανερό ότι υπάρχουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές στάσεις απέναντι στην Ε.Ζ. (με κυριαρχία των αρνητικών, τουλάχιστον στο ακροατήριο αυτής της συζήτησης), ενώ αναδείχτηκαν έντονα πολλοί φόβοι των εκπαιδευτικών που συνδέονται με την αξιολόγηση, την απαιτούμενη επιμόρφωση, τα μέσα, τα θεσμικά ζητήματα, τη στάση των γονέων κτλ.

Θεωρούμε ότι η εκδήλωση αυτή έδωσε ένα βήμα ελεύθερης έκφρασης και ανταλλαγής απόψεων και βοήθησε στην κατανόηση όλων των διαστάσεων ενός σημαντικού εκπαιδευτικού ζητήματος.

«Ευέλικτη ζώνη και σχολείο»

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

«Ευέλικτη Ζώνη και Σχολείο»

Η Ευέλικτη Ζώνη στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Σκέψεις με αφορμή μια έρευνα

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) στο ελληνικό σχολείο διανύει την τρίτη δεκαετία εφαρμογής της ως προαιρετική δραστηριότητα, αποτελώντας μια καινοτόμο εκπαιδευτική διαδικασία. Σε αυτό το χρονικό διάστημα η Π.Ε. έχει ριζώσει ως εκπαιδευτική διαδικασία στο σχολείο και έχει αδιαμφισβήτητη προσφορά στην ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση των εκπαιδευτικών και μαθητών για θέματα περιβάλλοντος. Από την άλλη πλευρά, όμως, έχουν εντοπιστεί και πολλά προβλήματα που παρουσιάζει η μακροχρόνια εφαρμογή του θεσμού, προβλήματα που έχουν σχέση με την ποιότητα και το χρόνο διεξαγωγής των προγραμμάτων.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τα προγράμματα ασφυκτούν από την έλλειψη χρόνου και πολλά από αυτά γίνονται κυριολεκτικά «στο πόδι». Υπάρχουν προγράμματα, που δεν είναι προγράμματα Π.Ε. αλλά μια μορφή συνθετικής εργασίας. Υπάρχουν προγράμματα, που εμφανίζονται ότι γίνονται, αλλά ουσιαστικά δε γίνονται. Δυστυχώς το σχολικό πρόγραμμα Π.Ε. δεν βρέθηκε στο κέντρο της προσοχής του ΥΠΕΠΘ. Το ΥΠΕΠΘ δεν ασχολήθηκε ουσιαστικά με αυτό που λέμε πρόγραμμα στο σχολείο — εκεί που χτυπά η καρδιά της Π.Ε. —, αλλά είχε άλλες προτεραιότητες. Έτσι τα προβλήματα επιδεινώθηκαν και η υλοποίηση των σχολικών προγραμμάτων Π.Ε. εξακολουθεί να στηρίζεται στο θεσμικό πλαίσιο του '92, που δεν αντιστοιχεί με τις σημερινές ανάγκες και απαιτήσεις.

Μάναλης Παντελής, Μαργαρίτη Σπυριδούλα,
Πλατανισιώτη Σοφία, Σούρμμη Αλεξάνδρα

Ευέλικτη ζώνη

και σχολείο

Γιατί κάναμε έρευνα;

Η βαθιά μας ανησυχία για την πορεία του θεσμού αλλά και με αφορμή το 1ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Π.Ε., που διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, μας οδήγησαν στην πραγματοποίηση μιας έρευνας. Η έρευνα υλοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου σε εκπαιδευτικούς που υλοποίησαν προγράμματα Π.Ε. τη σχολική χρονιά 04-05 και οργανώθηκε από τις Δ/νσεις Β/θμιας Εκ/σης Πειραιά και Δ. Αττικής. Στην έρευνα αυτή επιχειρήθηκε η καταγραφή:

α) Των συνθηκών κάτω από τις οποίες σχεδιάζονται και υλοποιούνται τα προγράμματα Π.Ε. (χρόνος και συνθήκες λειτουργίας των Περιβαλλοντικών Ομάδων (Π.Ο.), τρόπος και κριτήρια επιλογής του θέματος, ποικιλότητα στόχων, βαθμός επίτευξής τους, διδακτικές τεχνικές, ανάπτυξη δράσεων και παρεμβάσεων, συνεργασίες, εκπαιδευτικές επισκέψεις, συμμετοχή σε προγράμματα ΚΠΕ, θεματικά δίκτυα, αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού κ.ά. - 25 ερωτήσεις).

β) Των γενικότερων απόψεων των εκπαιδευτικών για ορισμένα από τα παραπάνω θέματα αλλά και γενικότερα για το θεσμό της Π.Ε. (11 ερωτήσεις).

Βασικός στόχος της έρευνας ήταν η ανάδειξη και πιστοποίηση της πραγματικής κατάστασης, που επικρατεί στα σχολεία της Β/θμιας Εκπαίδευσης, σχετικά με τα ζητήματα της ποιότητας και του χρόνου υλοποίησης των προγραμμάτων Π.Ε., η διερεύνηση των όποιων προβλημάτων σχετίζονται με τα ζητήματα αυτά καθώς και η διατύπωση προτάσεων για την υπέρβασή τους.

Το δείγμα της έρευνας (στατιστική — περιγραφική) ήταν 107 προγράμματα Π.Ε. σε σύνολο 127, που υλοποιήθηκαν την περασμένη σχολική χρονιά στις Δ/σεις Β/θμιας Εκ/σης Πειραιά (86) και Δυτικής Αττικής (41). Τα ερωτηματολόγια, που συμπληρώθηκαν ανώνυμα από τους συντονιστές των προγραμμάτων, περιλάμβαναν ερωτήσεις κλειστές, ανοικτές, πολλαπλής επιλογής και αξιολόγησης θεμάτων σχετικά με παράγοντες που επηρεάζουν την υλοποίηση των προγραμμάτων.

Τα κυριότερα αποτελέσματα της έρευνας

Τα παρακάτω συμπεράσματα αφορούν το τμήμα των αποτελεσμάτων που σχετίζεται με το χρόνο διεξαγωγής των προγραμμάτων.

• **Η συγκέντρωση των Π.Ο. σε εβδομαδιαία βάση επιτυγχάνεται μόνο από τα 2/3 αυτών** (Πίνακας 1). Η εβδομαδιαία συνάντηση επιτυγχάνεται κύρια: α) στα Γυμνάσια (82,7%) και λιγότερο σε Λύκεια (53,8%) και ΤΕΕ (44,8%).

Κάθε πότε συγκεντρώνονται οι Π.Ο.;

	N	%
Κάθε εβδομάδα	70	65,4
Κάθε 15νθήμερο	25	23,4
Κάθε μήνα	12	11,2
Σύνολο	107	100,0

• **Τα 3/4 των Π.Ο. συγκεντρώνονται μετά τη λήξη των μαθημάτων. Το 1/3 από αυτές αλλά και το υπόλοιπο 1/4** (συνολικά περίπου οι μισές) επιλέγουν και άλλους εναλλακτικούς χρόνους για τις συγκεντρώσεις τους όπως το Σαββατοκύριακο, **τα διαλείμματα ή τις διδακτικές ώρες**. Τα διαλείμματα αξιοποιεί το 16,7%, ενώ το χρόνο μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα (Ω.Π.) αξιοποιεί το 16,7% των Π.Ο. Τα προγράμματα Π.Ε. υλοποιούνται λοιπόν σε ένα ποσοστό «άτυπα» μέσα στο Ω.Π. Αυτό συμβαίνει - η ανάλυση των δεδομένων έδωσε στατιστικά πολύ σημαντική διαφοροποίηση - κύρια στα ΤΕΕ (62,1%) και λιγότερο στα Λύκεια (19,2%) και Γυμνάσια (11,5%).

• Στις συγκεντρώσεις των περισσότερων Π.Ο. παρατηρούνται κυρίως αυθόρμητες (58,9%) στον αριθμό των συμμετεχόντων μαθητών/τριών.

• Το κλίμα που επικρατεί στις συγκεντρώσεις των Π.Ο. - όπως σημειώνουν οι εκπαιδευτικοί - χαρακτηρίζεται κυρίως από ενδιαφέρον αλλά και **άγχος, γιατί οι μαθητές/τριες βιάζονται να φύγουν** (55,1%). Ένα ποσοστό 4,7% επίσης, διακατέχεται από άγχος και νευρικότητα για τον ίδιο λόγο. Τέλος ένα ποσοστό (35,5%) διακατέχεται από ενδιαφέρον και όρεξη για δουλειά. Το κλίμα του «βιάζομαι να φύγω» αφορά και τους 3 τύπους σχολείου, περισσότερο τα Λύκεια (69,2%) και τα ΤΕΕ (58,6%) και λιγότερο τα Γυμνάσια (53,8%).

• Τα κυριότερα προβλήματα στη λειτουργία των ομάδων που εντοπίζουν οι εκπαιδευτικοί είναι η **έλλειψη χρόνου** (26,4%) και η **έλλειψη συντονισμού** (23,6%) (όχι σωστός καταμερισμός δουλειάς, ανομοιογένεια, κ.ά.).

• Οι εκπαιδευτικοί, που υλοποιούν προγράμματα Π.Ε., **απορρίπτουν το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο για την Π.Ε.** (72%) και **προτιμούν την ενσωμάτωσή της στο Ω.Π.** με διάφορες μορφές, είτε σαν μάθημα (47,7%), είτε διατηρώντας τον προαιρετικό της χαρακτήρα (40,2%) αλλά και με διάχυση στα μαθήματα (42,1%). Το τελευταίο — διάχυση στα μαθήματα - απορρίπτουν με μεγάλη πλειοψηφία (84,6%) οι εκπαιδευτικοί των Λυκείων. Πρόκειται για σημαντική στατιστική διαφοροποίηση, που την ερμηνεία της θα πρέπει να αναζητήσουμε στον ίδιο το χαρακτήρα του Λυκείου, όπου το ασφυκτικό και

Ευέλικτη ζώνη

και σχολείο

μόνο πλευρα προσανατολισμένο στις εξετάσεις πρόγραμμα του δεν επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν εναλλακτικές δραστηριότητες, που θα πρέπει να συνοδεύουν τη διδασκαλία της Π.Ε. στα μαθήματα.

- Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι το σημαντικότερο βήμα για την αναβάθμιση του θεσμού είναι η **ένταξη της Π.Ε. στο Ω.Π.** (38,3%). Ακολουθεί η οικονομική στήριξη των προγραμμάτων (14%) και η επιμόρφωσή τους (11,2%).
- Τέλος έχουν την άποψη ότι οι παράγοντες εκείνοι που δυσκολεύουν περισσότερο τα προγράμματα Π.Ε. είναι η **έλλειψη του χρόνου των μαθητών/τριών**, κατά πρώτο λόγο και κατά δεύτερο η **έλλειψη επιμόρφωσης** (Πίνακας2).

Τι συμπεραίνουμε;

Γενικότερα εκείνο που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι ότι υπάρχει ουσιαστικό πρόβλημα στην υλοποίηση των προγραμμάτων Π.Ε. στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο κυρίως λόγω έλλειψης διαθέσιμου χρόνου, πρόβλημα που φαίνεται να πηγάζει από τη διαθεσιμότητα των μαθητών/τριών.

Οι μαθητές/τριες φαίνονται απρόθυμοι να παρατείνουν την παραμονή τους στο σχολείο ακόμα και για δραστηριότητες που τους είναι ευχάριστες και ελκυστικές. Το πρόβλημα έχει οξυνθεί τα τελευταία χρόνια περισσότερο (μεταφορά της πείσης του Λυκείου και στο Γυμνάσιο, ενισχυτική διδασκαλία, πολλές εξωσχολικές δραστηριότητες

κ.ά.). Με τη διαπίστωση αυτή συμφωνούν πλήρως στη συντριπτική τους πλειοψηφία (91%) οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αξιολογούν ως σημαντικότερο παράγοντα δυσκολίας στην υλοποίηση προγραμμάτων την **έλλειψη χρόνου** των μαθητών/τριών. Αυτά όμως συνάδουν και με την εμπειρία, όσων από μας είναι Υπεύθυνοι Π.Ε., όπως αυτή βιώνεται και καταγράφεται από τις επισκέψεις μας στα σχολεία στη διάρκεια του έτους. Διαπιστώνεται καθημερινά ότι οι εκπαιδευτικοί, που δουλεύουν στα προγράμματα, αναλίσκονται στην προσπάθεια να συγκεντρώσουν τους μαθητές και να αναπτύξουν την ομαδική εργασία.

Σχηματοποιούνται λοιπόν κάποια ερωτήματα, στα οποία πρέπει να δώσουμε απαντήσεις:

- Είναι δυνατόν, κάτω από αυτές τις συνθήκες, να εφαρμοστούν οι βασικές αρχές της φιλοσοφίας της Π.Ε. όπως η διεπιστημονική θεώρηση, η βιωματική προσέγγιση, το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία, η εμπλοκή όλης της σχολικής κοινότητας, η ομαδική εργασία, η ανάπτυξη δημοκρατικού διαλόγου και η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, απλά επειδή σε ένα σχολείο παραμένουν μία, δύο Περιβαλλοντικές Ομάδες για να υλοποιήσουν πρόγραμμα την 8η και 9η ώρα;
- Μήπως όλα αυτά για τα οποία μιλάμε στα σεμινάρια και στα συνέδριά μας φαντάζουν μεγαλειήβολα μπροστά στην πραγματική κατάσταση που επικρατεί στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και κατά την οποία η έλλειψη του χρόνου πιέζει ασφυκτικά;
- Ποιο μπορεί να είναι το μέλλον της Π.Ε. κάτω από τις συγκεκριμένες συνθήκες; Μήπως - αν δε βρει μια θέση στο επίσημο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου - θα φυλ-

λορηόσει και θα εκφυλιστεί (Μπαγάκης, 2001) όπως προειδοποιούν αρκετοί εκπαιδευτικοί; Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η άποψή μας συγκλίνει στην ανάγκη αλλαγής του θεσμικού πλαισίου. Σε ποια κατεύθυνση όμως; Αρκετοί εκπαιδευτικοί - όπως καταγράφεται και με την παραπάνω έρευνα - έχοντας επισπράξει τη δυστοκία που υπάρχει, λόγω έλλειψης χρόνου από τους μαθητές/τριες, προτείνουν ουσιαστικά την αλλαγή του πλαισίου υλοποίησης των προγραμμάτων αυτών, με την πρότασή τους για ένταξη της Π.Ε. στο Ω.Π, ως μάθημα. Κάτι τέτοιο όμως δεν μας βρίσκει σύμφωνους διότι:

- καταστρατηγείται με αυτόν τον τρόπο ο προαιρετικός και εθελοντικός χαρακτήρας της,
- ενισχύεται ο παραδοσιακός χαρακτήρας του υπάρχοντος συστήματος και
- η Π.Ε. κινδυνεύει να γίνει ένα ακόμα συμβατικό μάθημα σαν όλα τα άλλα (βαθμοί, εξετάσεις, ένας/μία εκπαιδευτικός) (Γεωργόπουλος, Τσαλίκη, 1993).

Μπορούμε, όμως, να συζητήσουμε άλλες μορφές ενσωμάτωσης της Π.Ε. **μέσα στον τυπικό σχολικό χρόνο**, με την προϋπόθεση ότι όποια εναλλακτική πρόταση προωθηθεί, θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τις βασικές αρχές και τη φιλοσοφία της Π.Ε., όπως ο προαιρετικός χαρακτήρας, η βιωματική, ομαδική και μαθητοκεντρική προσέγγιση, η σύνδεση με την τοπική κοινωνία και γενικά όλα τα καινοτομικά της χαρακτηριστικά. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί και πρέπει να **αξιοποιηθεί η εμπειρία από την εφαρμογή της ευέλικτης ζώνης.**

Πίνακας 2. Πόσο δυσκολεύουν τα προγράμματα;

N=107	η έλλειψη χρόνου μαθητών	η έλλειψη χρόνου εκ/ών	η έλλειψη ενδιάμεσου χρόνου μαθητών	η έλλειψη ενδιάμεσου χρόνου εκ/ών	η έλλειψη εκπ/κού υλικού	η έλλειψη επιμόρφωσης εκ/ών	τα Εμπόδια από το Δ/ντή ή το Σύλλογο Διδ/των
	%	%	%	%	%	%	%
Καθόλου	0,9	12,1	9,3	13,1	12,1	3,7	31,8
Λίγο	0,9	28	17,8	14,0	14,0	15,0	22,4
Μέτρια	6,5	37,4	34,6	24,3	29,9	17,8	15,9
Πολύ	45,0	20,6	27,1	30,8	29,0	43,0	13,1
Πάρα Πολύ	47,0		9,3	15,0	12,1	19,6	13,1
Δ.Α.		1,9	1,9	2,8	2,8	0,9	3,7
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100

«Ευέλικτη ζώνη και σχολείο»

Υπάρχει ένας ισχυρός συνδετικός κρίκος που συνδέει την ευέλικτη ζώνη με την Π.Ε. και αυτός είναι η **διαθεματικότητα**. Κατά τη διαθεματική προσέγγιση (Ματσαγγούρας 2002), η γνώση προσφέρεται ως ενιαία ολότητα και όχι αποσπασματικά, η προσέγγιση της γίνεται ομαδικά και προσφέρεται μέσα από πραγματικές καταστάσεις και προβλήματα που υπάρχουν στη ζωή και ενδιαφέρουν τους μαθητές/τριες. Τα παραπάνω όμως αποτελούν συστατικά της φυσιογνωμίας της Π.Ε. **Η Π.Ε. από τη φύση της είναι διαθεματική** (Τρικαλίτη 2005)

Οι δυσκολίες που παρουσιάστηκαν στην εφαρμογή της ευέλικτης ζώνης, μας οδηγούν στη διατύπωση ορισμένων προϋποθέσεων για τους τρόπους με τους οποίους θα πρέπει να σχηματιστεί και στη συνέχεια να εφαρμοστεί μια τέτοια πρόταση.

1. Είναι απαραίτητο να προηγηθεί ευρεία συζήτηση και προβληματισμός στην εκπαιδευτική κοινότητα, ώστε η αλλαγή να προέλθει από την υπάρχουσα εμπειρία και διάθεση της βάσης και όχι από έναν αφηρημένο και εν πολλοίς εκτός πραγματικότητας κεντρικό σχεδιασμό.

2. Να αξιοποιηθεί η ήδη υπάρχουσα εμπειρία από την εφαρμογή του θεσμού της Π.Ε. Φορείς αυτής της εμπειρίας είναι κυρίως το στελεχιακό δυναμικό της Π.Ε. και οι εκπαιδευτικοί που την εφαρμόζουν, τα θεσμοθετημένα όργανα που έχουν εφαρμόσει εναλλακτικές εκπαιδευτικές καινοτομίες (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) και βέβαια η αρμόδια Δ/ση του ΥΠΕΠΘ.

3. Να λάβουμε υπόψη μας ότι για την οποιαδήποτε αλλαγή του θεσμικού πλαισίου απαιτείται βάθος χρόνου, που θα περιλαμβάνει **τα στάδια της πιλοτικής εφαρμογής, της αξιολόγησης και επανατροφοδότησης**.

Με ποιο τρόπο όμως θα μπορούσε μια τέτοια πρόταση να σχηματιστεί και στη συνέχεια να εφαρμοστεί; Είναι φανερό ότι κανείς δεν κρατάει το «μαγικό ραβδάκι» και ότι χρειάζεται να προηγηθεί — όπως ήδη έχει αναφερθεί — συζήτηση. Κατά τη γνώμη μας μέσα σε μια τέτοια συζήτηση έχουν θέση οπωσδήποτε οι παρακάτω άξονες:

- Η δυνατότητα των εκπαιδευτικών **να αξιοποιούν κυκλικά ώρες** από μαθήματα που σχετίζονται με το θέμα/πρόβλημα.
- Η **μη υποχρεωτική συμμετοχή** των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας στην όποια μορφή ευέλικτη ζώνη.
- Η **μακρά** (χρονιάτικη) διάρκεια των προγραμμάτων.
- Τα προγράμματα να είναι συγκροτημένα με **επιμορφωμένους** εκπαιδευτικούς.
- Η ένταξη της μέσα στο Ω.Π. **πιλοτικά**, όπως ήδη έχει αναφερθεί.
- Η συνύπαρξη σχολικού χρόνου «εντός» και «εκτός» Ω.Π., σε τελευταία ανάλυση ανάλογα με τις ιδιαίτερες

συνθήκες του κάθε σχολείου. Κατά τη γνώμη μας είναι σημαντικό για την Π.Ε. στη Β/θμια Εκ/ση να κατοχυρωθεί έστω και μια ώρα μέσα στο Ω.Π.

Κάποιες σκέψεις μας για την ΠΕ και όχι μόνο

• Η αρχική πρόταση για ζώνη σχολικών δραστηριοτήτων διατυπώθηκε στα πλαίσια του προβληματισμού για την πρόωθηση της Π.Ε. στο σχολείο, πολύ πριν τη σημερινή της μορφή. Έτσι διαβάζουμε στα πρακτικά του πανελληνίου Θεματικού Συνεδρίου Π.Ε. «Εμπειρίες και προοπτική της Π.Ε. στην Ελλάδα, Κλειτορία, 2000, ΚΕΜΕΤΕ — ΟΛΜΕ», ότι: «Με βασικό στοιχείο να ασχολούνται με την Π.Ε. **ΟΛΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΕΣ** (ζητάμε πιλοτική λειτουργία Ελεύθερης Ζώνης Σχολικών Δραστηριοτήτων (Π.Ε., Αγωγής Υγείας, Πολιτιστικών και Κοινωνικών θεμάτων») στο ωρολόγιο πρόγραμμα».

• Η ενδεχόμενη επιμονή στην υποχρεωτική συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε εφαρμογή της ευέλικτης ζώνης είναι ο «καλύτερος» τρόπος για ακύρωση της εφαρμογής του θεσμού «εν τη γενέσει του». Η ενσκόληση με την Π.Ε. απαιτεί μεγάλη διαδικασία προσαρμογής σε μια άλλη φιλοσοφία και έναν άλλο τρόπο δουλειάς, που περιλαμβάνει συνεργασία, σχεδιασμό, συμμετοχή των μαθητών κ.ά., στοιχεία απόντα από το σημερινό σχολείο (Τρικαλίτη 2005). Να μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η Π.Ε. είναι μια καινοτομία, που ξεκίνησε από τη βάση της εκπαιδευτικής πυραμίδας. Βασίστηκε στην ιδεολογία και τα ενδιαφέροντα κάποιων εκπαιδευτικών και στη συνέχεια θεσμοθετήθηκε από την κεντρική εκπαίδευση (Μπαζίγου 2005). Δεν είναι δυνατόν λοιπόν να πάμε από τα πάνω προς τα κάτω με έναν ισοπεδωτικό τρόπο.

• Αυτή η μορφή εφαρμογής του θεσμού προάγεται και διευκολύνεται από τη συμμετοχή **αμιγών σχολικών τμημάτων** σε προγράμματα Π.Ε. Στη σημερινή σχολική πραγματικότητα - και εφόσον δεχτούμε ως αναγκαία την προαιρετικότητα στη συμμετοχή του σχολείου και των εκπαιδευτικών - ο μόνος ρεαλιστικός τρόπος ενσωμάτωσης στο Ω.Π. είναι η προαιρετική ενσκόληση κάποιων αμιγών τμημάτων μέσα στο υποχρεωτικό ωράριο. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η ευκαιρία να επωφελούνται των θεματικών αλλά και παιδαγωγικών προσεγγίσεων της Π.Ε. ένα τυχαίο τμήμα του συνόλου των μαθητών και όχι μόνο οι μαθητές εκείνοι που είναι ήδη θετικά διακείμενοι. Αυτό θα διευκολύνει επιπλέον την προσέλκυση στην Π.Ε. όσων μαθητών/τριών είναι αδιάφοροι ή και αρνητικοί με αυτήν. Ταυτόχρονα, αυτό θα αποτελέσει θετικό παράδειγμα και για τους υπόλοιπους μαθητές, που με τη σειρά τους θα πείσουν τους εκπαιδευτικούς για επέκταση του θεσμού. Αλλά και με τη μέχρι τώρα εμπειρία μας, σε αρκετά προγράμματα της Π.Ε. μετέχουν Περιβαλλοντικές Ομάδες, ως αμιγή τμήματα. Τέλος, δεν πρέπει να

διαφεύγει της προσοχής μας και ο ρόλος του δασκάλου στην εναλλακτική αυτή παιδαγωγική πρόταση που παρέχει η Π.Ε., ρόλος που είναι πολύ σημαντικός.

• Η αρχική ιδέα της Ευέλικτης Ζώνης διατυπώθηκε από τις εμπειρίες ανήσυχων πρωτοπόρων εκπαιδευτικών που ασχολήθηκαν με την Π.Ε. Δεν εφαρμόστηκε βέβαια, τόσο στη διαδικασία όσο και στη δομή της, όπως αυτοί θα ήθελαν. Το Π.Ι. κάνει τις εκτιμήσεις του για τη μέχρι τώρα εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης, αλλά και εμείς, που ασχολούμαστε με την Π.Ε. και βρισκόμαστε περισσότερο μέσα στην πραγματικότητα της σχολικής ζωής, κάνουμε τις δικές μας εκτιμήσεις. Χρειάζεται όμως σταθερά, πειστικά και με διάρκεια να προβάλλουμε την πρότασή μας, όχι μόνο ως ιδέα, αλλά και ως δυνατότητα υλοποίησης με χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν παραπάνω. Γιατί τότε, ίσως καταφέρει να αναζωογονήσει τη σχολική ζωή. Και βέβαια η Π.Ε., σε αυτό που λέγεται ευέλικτη ζώνη ή διαθεματική περιοχή ή ελεύθερη ζώνη σχολικών δραστηριοτήτων, πολλά μπορεί να προσφέρει. Γιατί και πλούσια θεματολογία διαθέτει, και πλούσια εμπειρία, και πλήθος παιδαγωγικών μεθόδων και διδακτικών τεχνικών έχει φέρει στο προσκήνιο, και εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με μεράκι διαθέτει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γεωργόπουλος Α. - Τσαλίκη Β., (1993), Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Gutenberg, Αθήνα.
2. Καλαϊτζίδης Δ. - Ουζούνης Κ., (2000), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη, Σπανίδης, Ξάνθη.
3. Μάναλης Π. — Μαργαρίτη Σ. — Σούρμπα Α. — Πλατανιστώτη Σ. — Μακρίδης Γ., (2005), Ο παράγων «χρόνος» στα σχολικά προγράμματα Π.Ε., Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Σχολικών Προγραμμάτων Π.Ε.
4. Μπαγάκης Γ. (Επιμ.) (2001), Εμπειρίες και σκέψεις εκπαιδευτικών για τα Προαιρετικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Μεταίχμιο, Αθήνα.
5. Μπαζίγου Κ. (2005), Π.Ε. για την αειφορία: Μια μεταμοντέρνα επαγγελματική πρόκληση για τους καθηγητές, Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Σχολικών Προγραμμάτων Π.Ε.
6. Παπαδημητρίου Β., (1998), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο, Τυπωθείω, Δαρδανός Γ., Αθήνα.
7. Συμπεράσματα Ομάδων Εργασίας, (2000), Πανελλήνιο Θεματικό Συνέδριο Π.Ε.: Εμπειρίες και προοπτική της Π.Ε. στην Ελλάδα, Κλειτορία 4-5 Σεπτεμβρίου, ΚΕΜΕΤΕ — ΟΛΜΕ.
8. Τρικαλίτη Α., (2005), Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, στο συλλογικό τόμο για την Π.Ε., Γεωργόπουλος Α., Gutenberg.
9. Φλογαίτη Ε. (1993), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Αθήνα.

Ευέλικτη ζώνη

και σχολείο

1.Εισαγωγή

Το αντικείμενο αυτού του άρθρου σχετίζεται με την εισαγωγή καινοτομιών στην εκπαιδευτική μονάδα και συγκεκριμένα αφορά την «Ευέλικτη Ζώνη» ως μια νέα καινοτομία που **πρόκειται να εισαχθεί στα σχολεία.**

Στο άρθρο αναλύεται το όλο θέμα από την σκοπιά της **οργανωσιακής θεωρίας** με επίκεντρο το **ανθρώπινο δυναμικό** στην εκπαιδευτική μονάδα, τις **παραμέτρους** που επηρεάζουν τις αποφάσεις του και τον τρόπο που οργανώνει τις εργασίες του (επικοινωνία, υποδομές σχολικής μονάδας, δ/ντής, γραφειοκρατία, πόροι, κ.ά).

Επίσης παρουσιάζονται **κριτικά** κάποιες σκέψεις και απόψεις σχετικές με την οργάνωση και διοίκηση των εκπαιδευτικών μονάδων, τη σχέση τους με την κεντρική εξουσία, την εισαγωγή καινοτομιών και την ευέλικτη ζώνη ως καινοτόμο δράση και καταλήγει σε κάποια συμπεράσματα.

2.Κοινωνία και εκπαιδευτικό σύστημα

Μετά τη μεταπολίτευση, όπου μέχρι τότε κυριαρχούσε το **παραδοσιακό σχολείο**, ενώ έπειτα αρχίζει έντονα η τάση εκδημοκρατισμού και αμφισβήτησης του παραδοσιακού του ρόλου, ως το σημερινό **σύγχρονο σχολείο** της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας έχει περάσει από διάφορες φάσεις εξέλιξης. Η εξέλιξη του εκπαιδευτικού συστήματος, ως ένα βαθμό, είναι προϊόν των σχέσεων και συγκρούσεων μεταξύ των δομών, εσωτερικών και εξωτερικών από τις οποίες αποτελείται. (Ανδρέου&.,& Παπακωνσταντίνου, 1990).

Η **κεντρική εξουσία**, παρά τη συγκεντρωτική δομή της, πιεζόμενη από το εκπαιδευτικό κίνημα έκανε παρεμβάσεις στον εκπαιδευτικό χώρο και άρχισε να υιοθετεί αρκετά καινοτόμα στοιχεία. Οι κυριότερες αλλαγές που έγιναν και οι **καινοτομίες** που είχαν υιοθετηθεί στην εκπαίδευση από την αρχή της μεταπολίτευσης μέχρι σήμερα είχαν την εξής μορφή:

- *Εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας*
- *Νέα αναλυτικά προγράμματα, νέα συγγράμματα, βιβλία κ.α*

- *Τα προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων (Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αγωγή Υγείας, Προγράμματα για την ισότητα των δύο φύλων, πολιτιστικά, επιχειρηματικότητα,, αντιρατσιστική αγωγή, ολυμπιακή παιδεία κ.ά.)*

- *Εισαγωγή νέων εκπαιδευτικών θεσμών και δομών (Σχολικοί Σύμβουλοι, Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο (Ε.Π.Λ.), Ευέλικτη Ζώνη, Ολοήμερο Σχολείο)*

- *Εισαγωγή νέων τεχνολογιών (cd rom, ηλεκτρονική επικοινωνία κ.α)*

Προκύπτουν όμως **μερικά ερωτήματα**, σχετικά με την αποτελεσματικότητα των παραπάνω καινοτομιών σε επίπεδο εκπαιδευτικής μονάδας και σε επίπεδο κοινωνίας από τη μέχρι τώρα εφαρμογή τους:

- Πώς αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτικός κόσμος κάθε φορά (κατά την εισαγωγή καινοτομιών) τις νέες προκλήσεις για μόρφωση και γνώση;
- Σε ποιο βαθμό η κάθε Εκπαιδευτική Μονάδα έχει καταφέρει να υιοθετήσει, να αφομοιώσει τις νέες καινοτομίες, να τις ενσωματώσει αρμονικά στη λειτουργία του σχολείου και να συμβάλλει έτσι στην ουσιαστική μόρφωση και στην άνοδο του πνευματικού και πολιτιστικού επιπέδου του σχολείου και της κοινωνίας γενικότερα; Κατά πόσο αποτελεί σήμερα **ζωντανό κύτταρο της κοινωνίας η εκπαιδευτική μονάδα;** Και
- Πώς μπορούν να ξεπεραστούν σε επίπεδο εκπαιδευτικής μονάδας οι **εγγενείς δυσκολίες που δημιουργούνται από την εφαρμογή αυτών των καινοτομιών;**

3.Εισαγωγή καινοτομιών και Ευέλικτη Ζώνη

Μερικές από τις καινοτομίες των τελευταίων δεκαετιών βρήκαν ανταπόκριση και στήριξη από τους εκπαιδευτικούς, αγκαλιάστηκαν από αυτούς και εφαρμόστηκαν με επιτυχία σε μεγάλο βαθμό, όπως π.χ. η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ορισμένες όμως από αυτές δεν είχαν συνέχεια είτε διότι η κεντρική εξουσία δεν είχε εξασφαλισμένους τους αναγκαίους πόρους για τη στήριξή τους είτε διότι οι διαθέσιμοι πόροι κατευθύνθηκαν αλλού, είτε επειδή άλλαξε στο μεταξύ η οπτική γωνία του ΥΠΕΠΘ. Ας αναφερθούμε σε δύο α-

«Ευέλικτη ζώνη» Απειδή ή Ευκαιρία για την Εκπαιδευτική Μονάδα;

«Ευέλικτη Ζώνη και Σχολείο»

του Λάσκαρη Σταύρου
Οικονομολόγου-παιδαγωγού

«Ευέλικτη Ζώνη και Σχολείο»

πό αυτές τις καινοτομίες που είχαν διαφορετική τύχη. Η πρώτη είναι ο **θεσμός του σχολικού συμβούλου**, ο οποίος παρόλο που ήρθε με αρκετή καθυστέρηση, είναι πια μια πραγματικότητα. Ο στόχος του είναι το ποιοτικό ανέβασμα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, και ανταποκρίθηκε σε ένα σημαντικό βαθμό στις σύγχρονες ανάγκες των εκπαιδευτικών. Το ζητούμενο είναι να στεριώσει και στο μέλλον. . . .)

Η δεύτερη, το **Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο**, ήταν ένας επιτυχημένος θεσμός ο οποίος «συνέβαλε αποφασιστικά στη σύνδεση γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπ/σης και έκανε τους μαθητές ικανούς να συνδέουν τη θεωρία με την πράξη.» (Γέρου Θ, 1985). Δυστυχώς ο θεσμός αυτός τείνει να υποβαθμιστεί εξαιτίας της έλλειψης των αναγκαίων πόρων.

Σήμερα βλέπουμε να έρχεται μια νέα καινοτομία — η **Ευέλικτη Ζώνη**-που έχει και αυτή στόχο την ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης. *Ποια θα είναι άραγε η τύχη αυτής της καινοτομίας; Ποιος είναι ο προϋποθέσεις για να μην έχει την τύχη που είχαν και κάποιες άλλες, αλλά να εφαρμοστεί με επιτυχία;* Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα πρέπει πρώτα να διερευνήσουμε κάποια βασικά θέματα:

- ποιο είναι το σημερινό σχολικό περιβάλλον στο οποίο πρόκειται να εφαρμοστεί αυτή η καινοτομία
- ποια η φιλοσοφία της Ε.Ζ.

4. Το σημερινό σχολικό περιβάλλον και η φιλοσοφία της Ε.Ζ

Στις σημερινές συνθήκες του **παγκοσμίου χωριού**, όπου η πληροφορία και ο πολιτισμός διακινούνται χωρίς εθνικούς φραγμούς, διαμορφώνονται νέα δεδομένα τεχνολογικά, κοινωνικοοικονομικά και νέες πραγματικότητες για την εκπαίδευση.

«**Το εκπαιδευτικό σύστημα** διακρινόμενο από αλλά συστήματα στην κοινωνία, συνιστά τμήμα του ευρύτερου κοινωνικού καταμερισμού εργασίας» (Ιορδανίδης, Γ. 2002). Έτσι για να προσαρμοστεί στα νέα κοινωνικά δεδομένα, του νέου παγκόσμιου καταμερισμού εργασίας, χρειάζεται ριζικές αλλαγές, τόσο στις δομές όσο και στις πολιτικές και λειτουργίες του.

Η εισαγωγή της Ευέλικτης Ζώνης Καινοτό-

Ευέλικτη Ζώνη

και σχολείο

μων Δράσεων αυτό ακριβώς προσπαθεί να πετύχει. «Μέσα σε αυτή τη ζώνη θα αναπτυχθεί η αναγκαία γνώση και πληροφορία που δεν μπορεί να προβληθεί στο επίπεδο της τυπικής διδασκαλίας». . . .» Οι αλλαγές αυτές δεν θα είναι αποσπασματικές, αλλά θα εντάσσονται σε μια γενικότερη αλλαγή στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων της εκπαίδευσης.» (Αλαχιώτης, Σ, 2001)

Σύμφωνα με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο «η Ευέλικτη Ζώνη θα χρησιμοποιηθεί ως μέσο καλύτερης προσέγγισης μιας άλλης γενικά αποδεκτής και προσδοκώμενης αντίληψης για το σχολείο.» (Αλαχιώτης, Σ, 2001)

5.Ο ρόλος της εκπαιδευτικής μονάδας

Το δεύτερο που πρέπει να διερευνήσουμε είναι τα χαρακτηριστικά της **εκπαιδευτικής μονάδας** η οποία καλείται να υιοθετήσει και να εφαρμόσει την Ε.Ζ.. Ας προσπαθήσουμε λοιπόν να απαντήσουμε στα παρακάτω ερωτήματα:

1. Ποια είναι η εκπαιδευτική μονάδα ως οργανωτική οντότητα;
2. Ποια είναι η αποστολή της και ποιοι οι στόχοι της;
3. Ποιοι είναι οι ανθρώπινοι πόροι (πόσο σημαντικοί είναι);
4. Πόσο επηρεάζεται η εκπαιδευτική μονάδα από τη γενικότερη γραφειοκρατική δομή της εκπαίδευσης;
5. Πόσο αυτόνομα μπορεί να δράσει και τι πόρους διαθέτει;

Η **ανατομία** της καθημερινής θεωρίας και πρακτικής ενός εκπαιδευτικού οργανισμού απαιτεί τη βοήθεια πολλών επιστημών (ψυχολογίας —παιδαγωγικής-κοινωνιολογίας -οικονομίας κ.ά) και ίσως τα επιστημονικά εργαλεία του **Μάνατζμεντ** που θα ενεργοποιήσουν την εκπαιδευτική μονάδα.

Η **αποστολή του σχολείου** και επομένως και της εκπαιδευτικής μονάδας είναι «να συμβάλλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισορροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά». (Ν

1566)

Την αποστολή του το σχολείο την επιτυγχάνει κυρίως μέσα από το Αναλυτικό Πρόγραμμα, που είναι καθορισμένο κεντρικά, από το ΥΠΕΠΘ. Το μοντέλο του σημερινού Αναλυτικού Προγράμματος, που είναι δομημένο με βάση τα διαφορετικά μαθήματα για τα διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, είναι ξεπερασμένο. Σ' αυτό συμφωνούν τόσο οι υπέρμαχοι όσο και οι επικριτές της Ε.Ζ. Ωστόσο παρέμβαση της σχολικής μονάδας στο Α.Π μέχρι τώρα δεν ήταν δυνατή. «Σχεδόν ανύπαρκτη είναι η αυτονομία της σχολικής μονάδας» (Ιορδανίδης, Γ, 2002)

Η εκπαιδευτική μονάδα **μπορεί να προγραμματίσει** αυτόνομα το πώς θα καταρτίσει το ημερήσιο πρόγραμμα ανά τάξη, ποια μαθήματα θα αναθέσει στους καθηγητές, τις **σχολικές δράσεις** που θα κάνει στη διάρκεια του διδακτικού έτους (π.χ περιβαλλοντική εκπαίδευση-αγωγή υγείας, πολιτιστικά και ευρωπαϊκά προγράμματα, αδελφοποίηση και συνεργασίες με άλλες εκπ/κές μονάδες του εσω/κού ή εξω/κού, εκδηλώσεις, αθλητικές ομάδες κ.ά).

Είναι πολύ **σημαντικό να τονίσουμε την «εθελοντικότητα» των σχολικών δράσεων** που προαναφέρθηκαν. Αυτό σημαίνει ότι εκπαιδευτικοί και μαθητές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν, αν θα υλοποιήσουν κάποιο από τα παραπάνω εκπαιδευτικά προγράμματα εκτός του Ωρολογίου Προγράμματος. Με την εισαγωγή της Ευέλικτης Ζώνης οι εκπαιδευτικοί που υλοποιούν τα προγράμματα έχουν θεωρητικά τον πρώτο λόγο να αποφασίσουν, αν θα ενταχθούν —ως σχολείο στην «ευέλικτη ζώνη» ή όχι.

Υπάρχει εδώ ένα βασικό σημείο τριβής, αντιρρήσεων διαφωνιών και συγκρούσεων. Οι εκπαιδευτικοί **φοβούνται** ότι, αν όλα αυτά τα προγράμματα ενταχθούν στην Ευέλικτη Ζώνη, υπάρχει η πιθανότητα να **ταυτιστούν στη συνείδηση των μαθητών με την έννοια ενός νέου μαθήματος**. Αυτό θα αποτελέσει **αρνητικό παράγοντα για την επιτυχία των στόχων τους**, βραχυπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων, μέσα από αυτά τα προγράμματα. Σημειώτεον ότι η ευέλικτη ζώνη θα λειτουργήσει στα πλαίσια του αναλυτικού και ωρολογίου προγράμματος και «ως καινοτομία βασίζεται στην αναμόρφωση του σχολικού χρόνου» (Αλαχιώτης, Σ, 2001)

Ευέλικτη ζώνη

και σχολείο

Πώς μπορεί να ξεπεραστεί αυτό το ζήτημα; Ποια στρατηγική πρέπει να ακολουθήσει η εκπαιδευτική μονάδα, για να πετύχει καλύτερα και αποτελεσματικότερα την αποστολή της και τους στόχους της;

6. Ευέλικτη Ζώνη: απειλή ή ευκαιρία;

Το αν η Ευέλικτη Ζώνη θα αποτελέσει μια νέα ευκαιρία ή μια απειλή για την Εκπαίδευση, θα εξαρτηθεί από τον τρόπο που θα εισαχθεί και σε τι γνώση θα οδηγήσει.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο εισάγει τη διαθεματικότητα στα πλαίσια της ευέλικτης ζώνης και έχει εκπονήσει το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Δ.Ε.Π.Π.Σ. «**Η διαθεματική οργάνωση του περιεχομένου των προγραμμάτων σπουδών και οι συνακόλουθες διδακτικές προσεγγίσεις** παίζουν σημαντικό ρόλο στο εγχείρημα της διαρκούς βελτίωσης της εκπαιδευτικής πράξης» (Αλαχιώτης, Σ, 2001)

Απειλή για την εκπαιδευτική μονάδα θα είναι το ενδεχόμενο να μην προχωρήσει μπροστά και να παραμείνει στην παραδοσιακή μορφή οργάνωσης, δηλαδή στη βάση του ενός μαθήματος.

Ευκαιρία θα αποτελέσει για την εκπαιδευτική μονάδα, αν εφαρμοστεί σωστά ο **νέος τύπος οργάνωσης των γνωστικών αντικειμένων**, με συνέχεια και συνοδευμένος με τους ανάλογους οικονομικούς πόρους.

Απειλή για την εκπαιδευτική μονάδα θα αποτελέσει η μη εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την υποστήριξη του θεσμού ή η προσωρινή τους εξασφάλιση, όπως έγινε και με το Ε.Π.Λ, παλαιότερα.

Ευκαιρία για την εκπαιδευτική μονάδα θα αποτελέσει η καθιέρωση του πολλαπλού βιβλίου για την προσέγγιση της γνώσης, αντί του ενός και μοναδικού συγγράμματος που κατατρώνει το σημερινό σχολείο. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο στα πλαίσια της υλοποίησης της εν λόγω καινοτομίας θα αναθέσει «τη συγγραφή γενικού ενδιαφέροντος κειμένων για ένα πολυθεματικό βιβλίο – φάκελο» (Αλαχιώτης, Σ, 2001).

Απειλή για την εκπαιδευτική μονάδα θα είναι σε με-

γάλο βαθμό, αν το πολυθεματικό βιβλίο-φάκελος «λειτουργήσει ως εγχειρίδιο που η υποχρεωτική του χρήση θα σηματοδοτήσει λανθασμένα την Ε.Ζ» (Αθανασίου,Χ, κ.α ,2002).

Απειλή για την εκπαιδευτική μονάδα θα είναι το επιπλέον γραφειοκρατικό έργο που ενδέχεται να φορτώσει τη σχολική μονάδα ο νέος θεσμός. Ιδιαίτερη αναφορά κάνουμε στη γραφειοκρατία, διότι είναι «δομικό χαρακτηριστικό του συστήματος διοίκησης, που η παρουσία του επηρεάζει ή καθορίζει τη λήψη αποφάσεων και κυρίως την εφαρμογή τους» (Ιορδανίδης,Γ,2002).

Ευκαιρία για την εκπαιδευτική μονάδα θα είναι το να μπορέσει να αξιοποιήσει το ανθρώπινο κεφαλαίο και να προωθήσει την αυτενέργεια του μαχόμενου εκπαιδευτικού.

Απειλή για την εκπαιδευτική μονάδα θα είναι σε ένα μεγάλο βαθμό το να θεωρηθούν αναλώσιμοι οι άνθρωποι πόροι .

Ευκαιρία θα είναι το να μπορέσει να αξιοποιήσει την εμπειρία όλων των εκπαιδευτικών με δράσεις στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, την αγωγή υγείας και άλλες σχολικές δραστηριότητες.

Ο βαθμός που η κάθε εκπαιδευτική Μονάδα θα καταφέρει να μείνει **ζωντανό κύτταρο της κοινωνίας**, του πολιτισμού και της ουσιαστικής μόρφωσης ,θα εξαρτηθεί από το τρόπο που θα αξιοποιήσει τις ευκαιρίες και θα ξεπεράσει τις απειλές του περιβάλλοντός της (εσωτερικού και εξωτερικού).

7. Παράμετροι που θα επηρεάσουν τη λήψη απόφασης για δημιουργία «Ευέλικτης Ζώνης» σε μια εκπ/κή μονάδα

Αλλά ποιες είναι εκείνες οι παράμετροι που θα καθορίσουν την απόφαση μιας εκπαιδευτικής μονάδας να ενταχθεί στην Ε.Ζ.;

Μια από τις παραμέτρους είναι η **αποτελεσματική επικοινωνία** στα πλαίσια του εκπαιδευτικού οργανισμού, ώστε να εμπλουτιστεί η κουλτούρα του με νέα εκπαιδευτικά εργαλεία και μεθόδους (νέες τεχνολογίες, διεπιστημονική γνώση, διαθεματικότητα, ανταλλαγές, συμπράξεις, καινοτόμα προγράμματα κ.α)

«Η δημιουργία Ευέλικτης Ζώνης Καινοτόμων Δράσεων σε μια εκπ/κή μονάδα ανάγεται σε **στρατηγικό στόχο** που θα αλλάξει μακροπρόθεσμα τη **δομή του σχολείου**, έτσι ώστε να γίνει «ένας χώρος χάρας και ζωής και όχι μόνο διδασκαλίας και παθητικής αποδοχής αποσπασματικών γνώσεων» (Αλαχιώτης, Σ, 2001). Ο στόχος αυτός όμως συνδέεται άρρηκτα με τον τρόπο που εργάζονται για να προσεγγίσουν τη γνώση εκπαιδευτικοί και μαθητές. Εδώ υπάρχει προηγούμενη εμπειρία και παιδαγωγική γνώση από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν εφαρμοστεί στα σχολεία τα προηγούμενα χρόνια (περιβαλλοντική εκπαίδευση-αγωγή υγείας, πολιτιστικά, ευρωπαϊκά προγράμματα κ.ά), αρκεί να γίνει σωστή αξιοποίηση των υποδομών του εκπαιδευτικού οργανισμού.

Οι **υποδομές** αυτές έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν στα σχολεία, μέσα από δράσεις που επί σειρά ετών υλοποιούνται. «Όλοι όσοι δραστηριοποιούνται γύρω από την Περιβαλλοντική Εκπ/ση και την αγωγή υγείας, αλλά και τις άλλες σχολικές δραστηριότητες, μιλούν για διαθεματικότητα, διεπιστημονικότητα και βιωματική προσέγγιση της διδασκαλίας και του περιεχομένου της» (Σχίζα., Κ, 2004)

Όλα αυτά προσδιορίζουν ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα στο κάθε σχολείο, που το διαμορφώνει ένα σύστημα από ανθρώπινες σχέσεις που αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια μιας σχολικής δράσης.

Οι **σχέσεις αλληλεπίδρασης** που αναπτύσσονται μεταξύ εκπαιδευτικών - μαθητών, εκπαιδευτικών – εκπαιδευτικών και μαθητών – μαθητών, η αυτενέργεια και η βιωματικότητα των δράσεων για την ανακάλυψη της γνώσης στα πλαίσια εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι η υπ' αριθμόν ένα παράμετρος αποτελεσματικότερης λειτουργίας του σχολείου. Προκύπτουν βέβαια και εδώ κάποια ακόμη ερωτήματα: Ποιος θα συντονίζει τις προσπάθειες; Πώς θα αναπτυχθεί οργανωμένα ο διάλογος και η επικοινωνία; Ποιος θα αναλύσει τις συνθήκες του περιβάλλοντος (π.χ απειλές ή ευκαιρίες);

Εδώ είναι απαραίτητο να σταθούμε στο θεσμό του διευθυντή της εκπαιδευτικής μονάδας. «Έτσι που λειτουργεί ο θεσμός του διευθυντή του σχολείου σήμερα, ικανοποιεί κατά κάποιο τρόπο

«Ευέλικτη Ζώνη και Σχολείο»

Ευέλικτη ζώνη

και σχολείο

«Ευέλικτη Ζώνη και Σχολείο»

τους διοικητικούς προϊσταμένους του νομού. Αλλά ενώ ικανοποιείται η διοικητική διάσταση, που είναι ο άμεσος στόχος των διοικητικών οργάνων, δεν ικανοποιείται η διάσταση του σχεδιασμού και προγραμματισμού για την ποιοτική αναβάθμιση της παρερχόμενης εκπαίδευσης» (Γέρου,Θ,1998).

Η **έλλειψη ενός νέου ρόλου του δ/ντή** αντιστοιχεί στην έλλειψη μιας μεταβλητής που είναι σημαντική, για την αποτελεσματικότητα του σχολείου.. «Ο συνδυασμός γνώσεων και ικανοτήτων επιτρέπουν σε κάποιον που ασκεί διοικητικά καθήκοντα, να ξέρει και να μπορεί να κάνει διοίκηση» (Μπουραντάς,Δ,1998). Ο Δ/ντής του σχολείου και τα στελέχη πρέπει να έχουν αυξημένη **ικανότητα ανάλυσης των συνθηκών** του περιβάλλοντος (γενικού και ειδικού) και να αξιοποιούν το πλαίσιο, μέσα στο οποίο λειτουργεί ένας εκπαιδευτικός οργανισμός, για το σχολείο του μέλλοντος. Αυτό το σχολείο χρειάζεται να έχει δ/ντή που να έχει όραμα, να εμπνέει, «να μπορεί να επηρεάσει τους άλλους να παράγουν έργο, χωρίς να χρησιμοποιήσει τη δύναμη της τυπικής εξουσίας που του πα-

ρέχει η θέση του» (Τζωρτζάκης,Κ, Τζωρτζάκη,Α,2002). Αυτό είναι ένα ακόμη ζητούμενο για το σημερινό σχολείο και το σχολείο του μέλλοντος.

8. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η δημιουργία Ευέλικτης Ζώνης Καινοτόμων Δράσεων σε μια εκπ/κή μονάδα μπορεί να αναχθεί σε **στρατηγικό στόχο**, αν όλοι οι επιμέρους στόχοι, που αναλύσαμε παραπάνω, συγκλίνουν σε αυτόν και επιφέρουν καθοριστικές **ποιοτικές αλλαγές** στα υποσυστήματά της και την ίδια τη δομή της.

Η ευέλικτη ζώνη τείνει να θεσμοποιήσει την ύπαρξη και λειτουργία σχολικών προγραμμάτων και θέλει να τα αξιοποιήσει στρατηγικά, ώστε η εκπαιδευτική μονάδα να γίνει ξανά ένα ζωντανό κύτταρο της κοινωνίας μας, και ακόμη διατηρώντας μια σχετική αυτονομία από την κεντρική εξουσία να προκαλέσει αλλαγές ποιοτικού χαρακτήρα στη διαδικασία προσέγγισης της γνώσης.

Το μέλλον της Ε.Ζ. θα καθοριστεί από το

βαθμό που οι παράγοντες της κάθε εκπαιδευτικής μονάδας αλλά και του ΥΠΕΠΘ θα εντοπίσουν έγκαιρα τις ευκαιρίες που αυτή προσφέρει και θα τις αξιοποιήσουν, καθώς και τις απειλές για να τις αποφύγουν.

Οι **παράμετροι** που θα επηρεάσουν τη λήψη απόφασης στην εκπαιδευτική μονάδα, για την εισαγωγή της ευέλικτης ζώνης είναι: η αποτελεσματική επικοινωνία του ανθρωπίνου δυναμικού, η λειτουργία υποδομών, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, ο εθελοντισμός, ο ρόλος του διευθυντή, η γραφειοκρατία, η επιμόρφωση των στελεχών στο Μάνατζμεντ.

Η εκπαιδευτική μονάδα —ιδιαίτερα η Β/θμια - διαθέτει ένα πλήθος επιστημόνων (μαθηματικών, οικονομολόγων, κοινωνιολόγων, ψυχολόγων, παιδαγωγών, κ.ά) που μπορούν να συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη οργάνωσή της, αφού επιμορφωθούν στο Μάνατζμεντ και τους δοθούν κάποια κίνητρα. **Οι ευκαιρίες υπάρχουν, οι απειλές εντοπίστηκαν, από το αποτέλεσμα θα κριθούμε όλοι.**

Βιβλιογραφία

- Durbin,Α.1998) Βασικές Αρχές Μάνατζμεντ / επ.Σαρρής,Ν,ε.ΕΛΛΗΝ
- Eco Umberto (2001) Πώς γίνεται μια διπλωματική εργασία (Μετφρ.Κονδύλη,Μ.) Αθήνα:Νήσος
- Αθανασίου Χ, Γεωργόπουλος Αλ, Γκόλιου Σ, Παπαδοπούλου Π.(2002) «Σχολείο και Ευέλικτη Ζώνη Καινοτόμων Δράσεων». Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη, τ. 26-27 (σελ 20-22)
- Ανδρέου, Α. & Παπακωνσταντίνου,Γ.(1990) Οργάνωση και διοίκηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Αθήνα: εκδόσεις:Εξάντας (σελ17)
- Αλαχιώτης Σ (2001) «Αντί προλόγου» Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων, τ.5 (σελ. 3-5) Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Γέρου.Θ.(1985)Βαθιές τομές στην εκπαίδευση. Αθήνα:GUTENBERG (σελ 100-102)
- Ιορδανίδης,Γ.(2002)Ο ρόλος του Προϊσταμένου Διεύθυνσης και Γραφείου Εκπαίδευσης. Θεσ/νίκη: Κυριακίδης. (σελ 58-59 & 232)
- Καμαρινού,Δ(2000)Βιωματική Μάθηση στο Σχολείο, αυτοέκδοση

- Κουτούζης,Μ(1999)Γενικές Αρχές Μάνατζμεντ, τομ.Α,Πάτρα:εκΕΑΠ
- Μπουραντάς,Δ.(1998)Εισαγωγή στη διοίκηση επιχειρήσεων. Αθήνα: εκδόσεις:Μπένου (σελ 6)
- Ο.Λ.Μ.Ε 6ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Αθήνα (1994)Το περιεχόμενο της Εκπαίδευσης στις νέες Κοινωνικές και Οικονομικές συνθήκες
- Παπανασούμ,Ζ.(1995) Η διεύθυνση του σχολείου Θεσ/νίκη: Κυριακίδης.
- Σχιζα,Κ(2004) «Διεπιστημονικότητα-Διαθεματικότητα-Βιωματικότητα» Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη, τ.31 (σελ 6)
- Τζωρτζακης,Κ.&Τζωρτζάκη,Α.(2002) Οργάνωση και Διοίκηση Αθήνα: εκδ.Ρosili (σελ 267)

Περιοδικά & Νόμοι

- Δελτίο εκπαιδευτικής αρθρογραφίας.(2004),τ.21-22 Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- Ν 1566/1985 φεκ 167

Από το επόμενο τεύχος θα φιλοξενούμε κείμενα σχετικά με την αειφορία και την εκπαίδευση στη βιώσιμη ανάπτυξη. Όσοι έχουν κείμενα και προγράμματα Π.Ε. με ανάλογη οπτική, μπορούν να τα στέλνουν στη θυρίδα του περιοδικού.

αρθρογραφία

αρθρογραφία

1. Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα, στο οποίο εντάσσεται η Διδακτική Ενότητα της μικροδιδασκαλίας, υλοποιείται από ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ή από ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

Είναι Σεμινάριο Εισαγωγικής Επιμόρφωσης στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Απευθύνεται σε δασκάλους/ες και καθηγητές/τριες, χωρίς εμπειρία στην Π.Ε. Επέλεξαν το πρόγραμμα, γνωρίζοντας τους στόχους και το περιεχόμενό του, από ενημερωτικό έγγραφο που στάλθηκε στα σχολεία. Η διάθεση συμμετοχής τους θεωρείται δεδομένη, επειδή στο πρόγραμμα έρχονται προαιρετικά.

2. Η ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Τίτλος: «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: αναγκαιότητα, σχεδιασμός, υλοποίηση».

Διάρκεια: 6 ώρες

2.1. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Για το σχεδιασμό μιας Διδακτικής Ενότητας απαιτείται η αξιοποίηση συγκεκριμένων πληροφοριών (Γιαννακοπούλου, 2004), όπως:

- Ο γενικός σκοπός του σεμιναρίου.
- Τα χαρακτηριστικά, (συλλογικά, ατομικά) και οι εκπαιδευτικές ανάγκες του πληθυσμού - στόχου (προσδοκίες, ενδιαφέροντα, κίνητρα, στάσεις, εμπειρίες, βιώματα, ...) (Βεργίδη, 1999 * Κόκκος, 1998). Τα παραπάνω θα διαπιστωθούν, με ερωτηματολόγιο, που θα σταλεί για συμπλήρωση και επιστροφή του στο φορέα, πριν την έναρξη του σεμιναρίου.
- Το περιεχόμενο των Διδακτικών Ενότητων των άλλων εκπαιδευτών, που θα πλαισιώσουν το σεμινάριο.
- Η χρονική διάρκεια και το ωράριο της συγκεκριμένης Δ.Ε.
- Η αξιολόγηση προηγούμενων σεμιναρίων τέτοιου τύπου.
- Η υποδομή του φορέα υλοποίησης. Ύπαρξη ποικιλίας

Εποπτικών Μέσων Διδασκαλίας και κατάλληλου χώρου για εφαρμογή ποικιλίας διδακτικών μεθόδων.

- Για το θεωρητικό μέρος της Δ.Ε., θα χρησιμοποιηθεί βιβλιογραφία έγκριτων συγγραφέων¹.

Οι πληροφορίες θα επηρεάσουν τη στοχοθεσία, το περιεχόμενο, τις δραστηριότητες, τις εκπαιδευτικές τεχνικές της Δ.Ε.

Θα υπάρξει προς τούτο συνεργασία με τον οργανισμό/φορέα και με τους άλλους εκπαιδευτές του προγράμματος. Επίσης με εκπαιδευτές και, αν είναι εφικτό, εκπαιδευμένους/ες, που συμμετείχαν σε αντίστοιχο πρόγραμμα, όπως και με τους Υπευθύνους Π.Ε. των νομών από τους οποίους προέρχεται ο πληθυσμός - στόχος.

2.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

«Οι στόχοι είναι «[...] τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών - μαθησιακών δραστηριοτήτων» (Rogers, 1998:165).

Η σαφής διατύπωση των στόχων, αποτελεί προϋπόθεση της αποτελεσματικότητας κάθε Δ.Ε. (Γιαννακοπούλου, 2004).

Μια λειτουργική διατύπωση στόχων περιλαμβάνει (Noye, Riveteau, 1998:19):

1. Μια δραστηριότητα, που δηλώνεται με ρήματα υπό μορφή αναγνωρίσιμης συμπεριφοράς, 2. Τις συνθήκες παρουσίασης της δραστηριότητας, 3. Τα κριτήρια εκτέλεσης της συγκεκριμένης δραστηριότητας, για να καθοριστεί ποια αποτελέσματα είναι αποδεκτά.

Μετά το πέρας της Δ.Ε. οι εκπαιδευόμενοι/ες θα είναι σε θέση να:

(Σε επίπεδο γνώσεων)

- **απαριθμούν** 10 μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα,
- **εξηγούν** τον εξαρτημένο, από 3 συγκεκριμένες παραμέτρους, τρόπο εξέλιξης/ανάπτυξης των περιβαλλοντικών προβλημάτων (εκθετική αύξηση, αδράνεια και μεσολαβών χρόνος),
- **ορίζουν** την έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης» και

Σχεδιασμός μικροδιδασκαλίας στο πλαίσιο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών στην Π.Ε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Η μικροδιδασκαλία είναι μια εργαστηριακή άσκηση, στην οποία ομάδες σπουδαστών, [...] διερευνούν τις διαδικασίες της διδασκαλίας, λειτουργώντας διαδοχικά ως εκπαιδευτές και ως εκπαιδευόμενοι» (Γιαννακοπούλου, 2005). Γίνεται προσπάθεια συνδυασμού της θεωρίας με την πράξη της διδασκαλίας, με στόχο την αποτελεσματική κατάρτιση των εκπαιδευτών (ό.π.).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι ο σχεδιασμός μιας εικοσάλεπτης μικροδιδασκαλίας, που υλοποιείται σ' έναν οργανισμό εκπαίδευσης ενηλίκων.

Αρχικά, γίνεται αναφορά στην ταυτότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος στο οποίο εντάσσεται η μικροδιδασκαλία. Ακολουθεί η περιγραφή της Διδακτικής Ενότητας, που περιλαμβάνει τη μικροδιδασκαλία και ιχνογραφούνται το προηγούμενο της μικροδιδασκαλίας 45λεπτο και το επόμενο αυτής 25λεπτο.

Τέλος, περιγράφεται η συγκεκριμένη μικροδιδασκαλία και αιτιολογείται η επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων, που θα χρησιμοποιηθούν, υπό το πρίσμα των αρχών μάθησης ενηλίκων.

Γιάννης Οργανόπουλος,
Υπεύθυνος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Πιερίας

¹ Θα αντληθούν πληροφορίες για το Περιβάλλον και την Π.Ε. από τους Αγγελίδη, Παπαδοπούλου & Αθανασίου (2004), Γεωργόπουλο (1998), Λαζαρέτο (2002), Παρασκευάπουλο & Κορφιάτη (2003), Παπαδημητρίου, (2000), Ταμουτσέλη (2003).

αρθρογραφία

αρθρογραφία

αρθρογραφία

την έννοια της «αξιοβίωτης ολοκληρωμένης ανάπτυξης»²,

- **περιγράφουν** τα στάδια της μεθόδου Project, (η οποία είναι εξέχουσα μέθοδος στην Π.Ε., όχι όμως και η μοναδική),
- **διακρίνουν** τα βασικά συνιστώσα μέρη της δομής ενός προγράμματος Π.Ε.

(Σε επίπεδο ικανοτήτων)

- **σχεδιάζουν** με τους μαθητές τους προγράμματα Π.Ε., εφαρμόζοντας τις αρμόζουσες στο χαρακτήρα και τους Γενικούς στόχους της Π.Ε. ενεργητικές, συμμετοχικές μεθόδους και τεχνικές,
- **χρησιμοποιούν** στην υλοποίηση των προγραμμάτων Π.Ε., κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό.

(Σε επίπεδο στάσεων)

- **ευαισθητοποιηθούν** ως προς τους κινδύνους υποβάθμισης του περιβάλλοντος,
- **ενστερνιστούν** την αναγκαιότητα της Π.Ε., δεχόμενοι ότι το απαιτούμενο περιβαλλοντικό ήθος για μια βιώσιμη αλλά και αξιοβίωτη ανάπτυξη των κοινωνιών του ανθρώπου, θα προκύψει σε μεγάλο βαθμό από αυτήν.

2.3 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ – Η ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Βασικά Θέματα (υποενότητες)	Διδακτικές ώρες (45') (κατά προσέγγιση)
1. Η αναγκαιότητα της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης - Τρόποι υλοποίησης και υποστήριξης της Π.Ε. - Δομή Προγράμματος Π.Ε.	1
2. Σχεδιασμός προγράμματος Π.Ε. συγκεκριμένου θέματος (Project) ³	1
3. Δραστηριότητες στο πεδίο	2
4. Εκπαιδευτικό υλικό για την Π.Ε.	1
5. Αξιολόγηση	1

* Η μικροδιδασκαλία εντάσσεται στη 2η Υποενότητα της Διδακτικής Ενότητας.

2.3.1 Η ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ (45')

A/A	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ
1.	Στοχοθεσία Διδακτικής Ενότητας / Προσδοκίες εκπαιδευομένων / Πιθανός εμπλουτισμός στόχων.	Εισήγηση/ συζήτηση
2.	Μεγάλα Περιβαλλοντικά Προβλήματα	Συζήτηση / καταιγισμός ιδεών
3.	Διασαφήνιση εννοιών για την κατανόηση της δυναμικής των περιβαλλοντικών προβλημάτων: <i>μεσολαβών χρόνος, εκθετική αύξηση, αδράνεια.</i>	Εισήγηση με προβολή προσομοιώσεων στον Η/Υ / Συζήτηση
4.	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Ορισμοί, Γενικοί στόχοι. Τρόποι επίτευξης των στόχων της Π.Ε.	Τεχνική χιονοστιβάδας (ανταλλαγή απόψεων ανά 2, 4, 6 άτομα) Καταιγισμός ιδεών
5.	Δομή προγράμματος Π.Ε.	Εισήγηση με προβολή παρουσίασης / Συζήτηση
6.	Κριτήρια επιλογής θέματος. Επιλογή θέματος. Θα αφορά το «Ορεινό Οικοσύστημα»	Καταιγισμός ιδεών

Το περιεχόμενο και οι εκπαιδευτικές τεχνικές που χαρακτηρίζουν τη 45λεπτη υποενότητα, που προηγείται της μικροδιδασκαλίας περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα:

² Ο ορισμός της Βιώσιμης Ανάπτυξης, σύμφωνα με την έκθεση Brundtland, (1987) και ο ορισμός της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης κατά Ρόκκο (2003), αναφέρονται και στους Αγγελίδη, Παπαδοπούλου & Αθανασίου, (2004:8,9).

³ «[...] η ελευθερία των μελών να προτείνουν ένα θέμα, η από κοινού διαμόρφωσή του και διεξαγωγή του, αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά ενός Project [...]» (Frey, 1986:7).

αρθρογραφία

αρθρογραφία

2.3.2 ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ 25΄ ΤΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Το περιεχόμενο και οι εκπαιδευτικές τεχνικές στα 25 λεπτά που έπονται της 20λεπτης Μικροδιδασκαλίας, έχουν ως εξής:

- Προγραμματισμός δραστηριοτήτων για την υλοποίηση του προγράμματος: Εργασία κατά ομάδες. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να σχεδιάσει/προγραμματίσει δραστηριότητες για το επί μέρους θέμα, που επέλεξε, σε σχέση με τους στόχους που έθεσε.
- Παρουσίαση της εργασίας της κάθε ομάδας, με εκπρόσωπο/εκπροσώπους, στην ολομέλεια και συζήτηση.

2.3.3 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (ΤΙΤΛΟΣ, ΕΚΠ/ΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ, ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΕΣ)

Τίτλος Μικροδιδασκαλίας: «Ποια βουνίσια μονοπάτια θα μας οδηγήσουν πού?»

Οι στόχοι της μικροδιδασκαλίας συναρτώνται άμεσα με τους στόχους της Δ.Ε. και είναι ειδικότεροι και άμεσοι (Γιαννακοπούλου, 2005).

Οι εκπαιδευόμενοι/ες, μετά το πέρας της μικροδιδασκαλίας, θα είναι σε θέση να:

(Σε επίπεδο γνώσεων)

- **αναλύουν** το θέμα, «Ορεινό Οικοσύστημα», σε υ-

ποθέματα, τουλάχιστον δυο για κάθε παράμετρο του (φυσική, κοινωνική, τεχνητή, ιστορική),

- **περιγράφουν** τουλάχιστον δυο ενεργητικές, συμμετοχικές εκπαιδευτικές τεχνικές (καταιγισμό ιδεών, πρακτική εργασία σε ομάδες, ...),

- **συσχετίζουν** τουλάχιστον δυο Εποπτικά Μέσα Διδασκαλίας με αντίστοιχες εκπαιδευτικές τεχνικές. (Σε επίπεδο δεξιοτήτων)

- **διατυπώνουν** πλήρεις, λειτουργικούς, μετρήσιμους εκπαιδευτικούς στόχους, που αντιστοιχούν σε κάποιο συγκεκριμένο επί μέρους θέμα, τουλάχιστον έναν για κάθε τομέα (γνωστικό, ψυχοκινητικό, συναισθηματικό),

- **εφαρμόζουν** αντίστοιχες ή τις ίδιες ενεργητικές, ευρετικές, συμμετοχικές εκπαιδευτικές τεχνικές, στο σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε. με τους μαθητές/τριές τους. (Σε επίπεδο στάσεων)

- **αναγνωρίζουν** την αξία και σημασία των παραπάνω τεχνικών, στο σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε., με τους μαθητές/τριές τους,

- **αποδέχονται** τη χρήση Ε.Μ.Δ., ως απαραίτητη κατά την εφαρμογή των διαφόρων εκπαιδευτικών τεχνικών,

- **εκτιμούν** την αποτελεσματικότητα της προσφοράς χρόνου στους μαθητές τους για έκφραση ατομικών και συλλογικών προσδοκιών, επιλογών και απόψεων.

2.3.3.1 ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ

Οι εκπαιδευτικές τεχνικές διακρίνονται εννοιολογικά από τις εκπαιδευτικές μεθόδους. Η μέθοδος αναφέρεται στις γενικές προδιαγραφές του τρόπου με τον οποίο γίνεται η εκπαίδευση. Η τεχνική είναι το συγκεκριμένο εργαλείο/μέσο με το οποίο εφαρμόζεται η εκπαιδευτική μέθοδος (Κόκκος, 1999:31). Η επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά γίνεται για να υπηρετήσει τους εκπαιδευτικούς στόχους.

Στη μικροδιδασκαλία, εμφανίζεται ως πρώτη εκπαιδευτική τεχνική η εισήγηση. Παρ' όλο που δεν προσφέρεται για ενεργητική - συμμετοχική διδασκαλία, στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι δόκιμη για μια σύντομη ανακεφαλαίωση/σύνδεση με την προηγούμενη υποενότητα και ενημέρωση της ολομέλειας γι' αυτό που θα ακολουθήσει. Αυτό θα σημάνει και την τήρηση της πρώτης φάσης της «αρχής των τριών», στην οποία αναφέρονται οι Noye, Riveteau (1998:37): ανακοίνωση περιεχομένου - διαπραγμάτευση του - ανακεφαλαίωση⁴. Άλλωστε «ο ενήλικας μαθαίνει, όταν αντιλαμβάνεται, κατανοεί και αποδέχεται τους στόχους του εκπαιδευτικού προγράμματος» (Ζουτα, 2000:27).

Το κυρίως μέρος της μικροδιδασκαλίας, θα γίνει σε περιβάλλον προσομοίωσης. Η προσομοίωση αποτελεί μια εκπαιδευτική πρακτική, η οποία εγκαθιστά στενές σχέσεις με τις πραγματικές εργασιακές συνθήκες, με τη βιωμένη εμπειρία (Noye, Riveteau, 1998).

Θέματα (υποενότητες της μικροδιδασκαλίας)

A/A	Θέματα (Υποενότητες)	Εκπαιδευτικές Τεχνικές για κάθε θέμα	Εκπαιδευτικά Μέσα για κάθε θέμα
1.	Σύνδεση με προηγούμενη υποενότητα/ Ενημέρωση για περιεχόμενο και στοχοθεσία μικροδιδασκαλίας	Εισήγηση	Βιντεοπροβολέας συνδεδεμένος με Η/Υ.
2.	Χωρισμός του θέματος «Ορεινό οικοσύστημα» σε επί μέρους θέματα.	Μικρή Εισήγηση Καταιγισμός ιδεών	Βιντεοπροβολέας συνδεδεμένος με Η/Υ, πίνακας ή χαρτοπίνακας.
3.	Στοχοθεσία (προσδοκώμενα αποτελέσματα για τους μαθητές μας), με βάση συγκεκριμένο επί μέρους θέμα, επιλογής της κάθε ομάδας	Πρακτική άσκηση σε ομάδες εργασίας. (Θα ακολουθήσει παρουσίαση των εργασιών των ομάδων στην ολομέλεια).	Προβολέας διαφανειών, διαφάνειες Α4 μαρκαδόρου, μαρκαδόροι ανεξίτηλοι, πίνακας ή χαρτοπίνακας, χαρτόνια (50X70) cm2 ή χαρτί μέτρου, φύλλο εργασίας.
4.	Ανακεφαλαίωση – Σύνδεση με επόμενο 25λεπτο	Ανακοίνωση (Εισήγηση)	Βιντεοπροβολέας συνδεδεμένος με Η/Υ

⁴ Η αρχή των τριών διευκολύνει τη λειτουργία και δυναμική της επανάληψης, της εποικοδομητικής πρόβλεψης και της θετικής ενίσχυσης (Noye, Riveteau, 1998).

Και η Coureau (2000:27), καταθέτει την ίδια άποψη, λέγοντας ότι «ο ενήλικας μαθαίνει όταν η εκπαίδευση έχει άμεση σχέση με την καθημερινότητά του». Οι εκπαιδευόμενοι/ες, συμμετέχοντας σ' αυτήν την προσομοίωση, θα αντιληφθούν τη διαδικασία από την οπτική γωνία των μαθητών/τριών τους. Θα κατανοήσουν έτσι, την ανάγκη σωστής διαχείρισης του διαθέσιμου χρόνου, τις δυσκολίες των μαθητών/τριών στην αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων, την ευχαρίστησή τους όταν συμμετέχουν σε ενεργητικούς, ευρετικούς τρόπους μάθησης και σε ομαδικές εργασίες.

Η μικρή εισήγηση (1'), θα αναλύσει τις έννοιες «παράμετροι περιβάλλοντος» σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα προετοιμάσει την ολομέλεια για τον καταιγισμό ιδεών.

Το σχήμα «Περιβάλλον και Παράμετροί του», θα αντικατασταθεί από το σχήμα «Ολυμπος και Παράμετροί του».

Η τεχνική του καταιγισμού ιδεών (Brainstorming), είναι η πλέον αρμόζουσα για το κωρισμό του θέματος σε υποθέματα. Εξασφαλίζει μεγάλη συμμετοχή, αξιοποιεί τη δημιουργικότητα και τις εμπειρίες των συμμετεχόντων, αναπτύσσει την ελεύθερη έκφραση, την κριτική σκέψη και τη συνεργασία της ολομέλειας του

τμήματος (Κόκκος, 1998:217).

Η πρακτική άσκηση σε ομάδες, που θα ακολουθήσει, εξυπηρετεί τα εξής: Η ελεύθερη επιλογή του υποθέματος από κάθε ομάδα, οδηγεί τα μέλη της σε διαπραγμάτευση και επιλογή σχετική με τα ενδιαφέροντα των περισσοτέρων. Αναπτύσσονται επικοινωνιακές σχέσεις, εκφράζονται και οι πλέον διστακτικοί, βελτιώνοντας έτσι την απόδοσή τους, λείπει η ανταγωνιστική τάση, αφού ο στόχος είναι κοινός. Η εργασία που παράγει η ομάδα είναι πιο αποτελεσματική, γίνονται αμοιβαίες διορθώσεις. Η Coureau (2000:26-29), αναφερόμενη στις προϋποθέσεις μάθησης των ενηλίκων, τονίζει ότι ο ενήλικας μαθαίνει όταν ενεργεί και εμπλέκεται, όταν νοιώθει ενταγμένος σε μια ομάδα, όταν το κλίμα ευνοεί τη συμμετοχή. Για ομαδικές εργασίες ενδείκνυται η ομαδική και ημικυκλική διάταξη των καθισμάτων (Ματσαγγούρας 1988:28 * Βαλάκας, 1999).

2.3.3.2 ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ

Τα παιδαγωγικά βοηθήματα χρησιμοποιούνται για να είναι δυνατή η «πολλαπλή επίθεση», δηλαδή ο «πολλαπλασιασμός των αισθητηριακών ερεθισμάτων στη διαδικασία της επικοινωνίας» (Noye, Piveteau, 1998:55).

Με την παρουσίαση κάποιων διαφανειών στη διάρκεια της μικρής εισήγησης για σύνδεση με την προηγούμενη Δ.Ε. και για ενημέρωση για το περιεχόμενο και τους στόχους της μικροδιδασκαλίας, ο εκπαιδευτής απευθύνεται ταυτόχρονα στην ακοή και όραση των εκπαιδευομένων.

Στην υποενότητα «Χωρισμός του θέματος σε επί μέρους θέματα», ο συνδεδεμένος με τον Η/Υ βιντεοπροβολέας, θα λειτουργήσει ως «συνεργάτης». Οι διαφάνειες (σχήματα 1 και 2) θα υποστηρίξουν τη μικρή εισήγηση. Κατόπιν, η συνεχής ανά τακτά χρονικά διαστήματα (μέχρι 6 ή 8 sec) αυτόματη εναλλαγή εικόνων (φωτογραφιών, αποκομμάτων εφημερίδων), σχετικών με το θέμα, θα εμπλουτίσει τις ιδέες της ολομέλειας, ώστε ο καταιγισμός ιδεών να είναι κατά το δυνατόν ολοκληρωμένος⁵. Θα υποκινήσει για συμμετοχή και τους πλέον διστακτικούς. Επίσης, θα βοηθήσει στην τήρηση του χρονοδιαγράμματος. Οι φωτογραφίες και τα αποκόμματα εφημερίδων αποτελούν πολύ ρεαλιστικά οπτικά βοηθήματα, που συντελούν στην αφύπνιση της προσοχής. Η θέα του πραγματικού έχει ιδιαίτερη σημασία, για την επίτευξη των συναισθηματικών στόχων (Noye, Piveteau, 1998:62).

Ο πίνακας ή ο χαρτοπίνακας θα λειτουργήσει σ' αυτήν τη δραστηριότητα ως «αποθήκη» των ιδεών/εννοιών (υποθεμάτων), που θα κατατίθενται από την ολομέλεια. Η επιλογή του υποθέματος με το οποίο θα ασχοληθεί η κάθε ομάδα, θα γίνει από τα γραμμένα σ' αυτόν.

Στην υποενότητα «Στοχοθεσία με βάση επί μέρους θέμα», ένα Φύλλο εργασίας (γραπτό κείμενο με σαφείς οδηγίες), θα παρακινήσει για δημιουργική εργασία την κάθε ομάδα.

Θα παρατίθενται σ' αυτό ενδεικτικά ρήματα για κάθε επίπεδο στόχων, που θα ωθήσουν τα μέλη των ομάδων να διατυπώσουν στόχους, των οποίων τα αποτελέσματα θα είναι μετρήσιμα, π.χ:

Στο **Γνωστικό επίπεδο**: (αναγνωρίζω, διακρίνω, ερμηνεύω, περιγράφω, ορίζω, απαριθμώ, επιλέγω, κατατάσσω, ταξινομώ, κατηγοριοποιώ, συντάσσω, συγκρίνω, συσχετίζω, συνθέτω, αναλύω, ...)

Στο **Επίπεδο Ικανοτήτων**: (επιδεικνύω, κατασκευάζω, μετατρέπω, μετρώ, συντάσσω, οργανώνω, σχεδιάζω, υπολογίζω, διορθώνω, ελέγχω, επαληθεύω, επιλύω, εφαρμόζω, χρησιμοποιώ, επιλέγω ...).

Στα **επίπεδο στάσεων**: (αποδέχομαι, εκτιμώ, απορρίπτω, αμφισβητώ, διερωτώμαι, προτιμώ, υποστηρίζω, ενθαρρύνω, παροτρύνω, υιοθετώ, υποκινώ, εφαρμόζω, αρνούμαι, προτίθεμαι ...).

Η δημιουργία διαφανειών ή η δημιουργία posters σε χαρτόνια ή σε χαρτί μέτρου απ' τις ομάδες, για την παρουσίαση της δουλειάς τους, θα δώσει τη δυνατότητα της ισότιμης συμμετοχής όλων στη διαδικασία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κατατέθηκε το σχέδιο μιας μικροδιδασκαλίας, η οποία αποτελεί συνιστώσα μιας Διδακτικής Ενότητας, που με τη σειρά της είναι συνιστώσα ενός Εκπαιδευτικού Προγράμματος Εκπαίδευσης Ενηλίκων, στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Εν τέλει, η μικροδιδασκαλία ενδεχομένως, αποτελεί τη μικρότερη πλήρως δομημένη ως εκπαιδευτική διαδικασία, υποδιαίρεση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

⁵ Το φωτογραφικό υλικό θα αντληθεί από τους Αποστόλου (επιμ. 1998), Μπεϊνά (1999), Θεοδοωρίδη (επιμ. κ.κ.), Τσίππρη (1992 & 1993).

αρθρογραφία

αρθρογραφία

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *Coutau S., (2000), Τα βασικά εργαλεία του εκπαιδευτή ενηλίκων, Αθήνα, Μεταίχμιο.*
- *Frey K., (1986), Η μέθοδος Project: Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη, Θεσσαλονίκη, Αφεί Κυριακίδη.*
- *Noye D., Riveteau J., (1998), Πρακτικός Οδηγός του εκπαιδευτή, Αθήνα, Μεταίχμιο.*
- *Rogers A., (1998), Η Εκπαίδευση Ενηλίκων, Αθήνα, Μεταίχμιο.*
- *Αγγελίδης Ζ., Παπαδοπούλου Π., Αθανασίου Χρ., επιμ., (2004), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα, Θεσσαλονίκη, Δ/ση Δ/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Θεσ/νίκης, Γραφείο Π.Ε.*
- *Αποστόλου Θ., επιμ. (1998), Όλυμπος, το βουνό-Λιτόχωρο, η πόλη των Θεών, Δήμος Λιτοχώρου, Σειρά: Μελέτες και έρευνες.*
- *Βαλάκας Ι., (1999), «Η λειτουργία του Εκπαιδευτικού Χώρου» στο Βαϊκούση Δ., Βαλάκας Ι., Κόκκος Α., Τσιμποκλή Α., Εκπαίδευση Ενηλίκων: Εκπαιδευτικές Μέθοδοι-Ομάδα Εκπαιδευομένων, σελ. 169-198, Πάτρα, ΕΑΠ.*
- *Βεργίδης Δ., (1999), «Σχεδιασμός και Δόμηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων», στο Βεργίδης Δ., Καραλής Θ., Εκπαίδευση Ενηλίκων: Σχεδιασμός, Οργάνωση και Αξιολόγηση Προγραμμάτων, σελ. 11-60, Πάτρα, ΕΑΠ.*
- *Γεωργόπουλος Α., (1998), Γη: Ένας μικρός και εύθραυστος πλανήτης, Αθήνα, Gutenberg.*
- *Γιαννακοπούλου Ε., (2004), «Σχεδιασμός Διδακτικής Ενότητας», στο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, Κεφ. 7, διαθέσιμο στον ιστότοπο της ΕΕΕΕ <http://www.adulteduc.gr/6/12/2004>.*
- *Γιαννακοπούλου Ε., (2005) «Η μικροδιδασκαλία», διαθέσιμο στον ιστότοπο του ΕΑΠ <http://www.eap.gr/programmes/ekp/ekp64/ylko.htm> (1/3/2005)*
- *Θεοδωρίδης Δημ., επιμ. (χ.κ.), Όλυμπος: κατοικία των Θεών, Πειρική Αναπτυξιακή Α.Ε.*
- *Κόκκος Α., (1998), «Η προετοιμασία των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων», στο Κόκκος Α., Λιοναράκης Α., Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχέσεις διδασκόντων - διδασκόμενων, σελ. 125-154, Πάτρα, ΕΑΠ.*
- *Κόκκος Α., (1999), «Οι εκπαιδευτικές τεχνικές», στο Βαϊκούση Δ., Βαλάκας Ι., Κόκκος Α., Τσιμποκλή Α., Εκπαίδευση Ενηλίκων: Εκπαιδευτικές Μέθοδοι-Ομάδα Εκπαιδευομένων, σελ. 13-86, Πάτρα, ΕΑΠ.*
- *Λαϊζαρέτος Θ., (2002), Περιβαλλοντικά προβλήματα και Δίκαιο, Αθήνα, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΕΚΚΕ, ΓΓΝΓ.*
- *Ματσαγγούρας Η., (1988), Οργάνωση και Διεύθυνση της Σχολικής Τάξης: Θεωρία και πράξη της Οργανωτικής διδακτικής, Αθήνα, Γρηγόρης.*
- *Μπενιάς Ιω., (1999), Όλυμπος, ο Γνωστός Άγνωστος, Κατερίνη, Τέρπος.*
- *Παπαδημητρίου Β., επιμ. (2000), Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Λάρισα, Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Διευθύνσεις Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης Ν. Λάρισας και Ν. Μαγνησίας.*
- *Παρασκευόπουλος Σ., ΚορφιάτηςΚ., (2003), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Θεωρίες και Μέθοδοι, Θεσσαλονίκη, Χριστοδουλίδη.*
- *Ταμουτσέλη (2003), Προγράμματα περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Σύντομος οδηγός για την υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, Θεσσαλονίκη, Δ/ση Δ/θμιας Εκπ/σης Δυτικής Θεσσαλονίκης.*
- *Τσίπρας Κ., (1992), Στα Ελληνικά βουνά: οι 50 ωραιότερες πεζοπορικές και οικολογικές διαδρομές, Αθήνα, «Νέα Σύνορα»-Α.Α. Λιβάνη.*
- *Τσίπρας Κ., (1993), Στα Ελληνικά βουνά: 50 ακόμα πεζοπορικές και οικολογικές διαδρομές, Αθήνα, «Νέα Σύνορα»-Α.Α. Λιβάνη.*

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση, συμβάλλουν τα μέγιστα στην προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη, κυρίως, διότι οι στόχοι αυτοί δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν χωρίς την ενεργό συμμετοχή των πολιτών. Οι οδηγίες Sevesso, αποσκοπούν στη διαχείριση της επικινδυνότητας από τεχνολογικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης, η οποία προϋποθέτει, εκτός των άλλων και ειδική εκπαίδευση.

Στην παρούσα εργασία, η εν λόγω εκπαίδευση εξετάζεται στα πλαίσια του θεσμού της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), εξειδικευμένης σε θέματα διαχείρισης επικινδυνότητας από βιομηχανικά και τεχνολογικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης, καθώς και τα εν λόγω ατυχήματα, έχουν εκτός των άλλων, σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον.

Ειδικότερα, αφού κατ' αρχήν παρατεθούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και οι βασικοί στόχοι της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης εν γένει και αναφερθούν τα χαρακτηριστικά του θεσμού της ΕΠΕ, εξειδικευμένα στο ζήτημα της διαχείρισης επικινδυνότητας από βιομηχανικά και τεχνολογικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης (Οδηγίες Sevesso), καταβάλλεται προσπάθεια να εξειδικευτούν τα αρχικά γενικά χαρακτηριστικά της εν λόγω εκπαίδευσης και να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις της συνθετικής προσέγγισης της προαναφερθείσας διαχείρισης επικινδυνότητας με το θεσμό της ΕΠΕ. Στο τέλος της εργασίας, παρουσιάζονται ορισμένα βασικά συμπεράσματα για το εξεταζόμενο θέμα.

2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, αποτελεί μια απόπειρα παρέμβασης, προκειμένου μέσω αυτής να επιτευχθεί, μεταξύ άλλων, η ευαισθητοποίηση σε θέματα που έχουν σχέση με το περιβάλλον (Αγγελίδης, 1997).

Στα πλαίσια αυτής, εφαρμόζονται μια σειρά από στρατηγικές που επιδιώκουν να βοηθήσουν το άτομο να γνωρίσει, να αγαπήσει και εν τέλει να προστατεύσει το περιβάλλον (Παραλάκας, 2003).

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίδει η UNESCO, «Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, είναι μια διαρκής διαδικασία δια της οποίας τα άτομα και οι κοινωνικές ομάδες, θα συνειδητοποιήσουν το περιβάλλον τους και θα αποκτήσουν τις γνώσεις, τις αξίες, τις ικανότητες, την εμπειρία και επίσης τη θέληση, που θα τις επιτρέψουν να δράσουν ατομικά και συλλογικά, με σκοπό την επίλυση των σημερινών και

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στα πλαίσια της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και της διαχείρισης επικινδυνότητας (Οδηγίες SEVESO)

Γεωργίου Κ. Μανούρη,
Δρ.πολιτικού μηχανικού ΕΜΠ,
Οικονομολόγου, Νομικού,
Διευθυντή Δ/σης Περιβαλλοντικού
Σχεδιασμού ΥΠΕΧΩΔΕ

αρθρογραφία

αρθρογραφία

«μελλοντικών προβλημάτων του περιβάλλοντος»
Από τον ανωτέρω ορισμό της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, προκύπτουν ότι οι βασικοί της στόχοι είναι οι εξής:

- Συμβολή στην ενημέρωση των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων για το περιβάλλον και τα προβλήματά του, επιτυγχάνοντας με τον τρόπο αυτό, εκτός των άλλων και την ευαισθητοποίησή τους.

- Κατανόηση των προβλημάτων του περιβάλλοντος και της αλληλεπίδρασης ανθρώπου και περιβάλλοντος.

- Διαμόρφωση αξιών και ανάπτυξη ενδιαφέροντος για το περιβάλλον, καθώς και της διάθεσης για ενεργό συμμετοχή στη βελτίωση και προστασία του.

- Απόκτηση των απαραίτητων ικανοτήτων, για ανάλυση, επεξεργασία και συνθετική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

- Δημιουργία ευκαιριών για ενεργό συμμετοχή και δράση, κατά την εξέταση και αντιμετώπιση των σχετικών περιβαλλοντικών θεμάτων και προβλημάτων από τους πολίτες, με προφανές αποτέλεσμα, την αποτελεσματικότερη υλοποίηση των αρχών της πρόληψης και της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η διεθνής εμπειρία, που αναφέρεται σε προσπάθειες εφαρμογής προστασίας του περιβάλλοντος και υλοποίησης των αρχών της πρόληψης και της βιώσιμης ανάπτυξης, καταδεικνύει ότι η περιορισμένη συμμετοχή των πολιτών αποτελεί πολύ συχνά, ένα πολύ σημαντικό εμπόδιο για την επιτυχία των εν λόγω προσπαθειών. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση με το να συμβάλλει, όπως προαναφέρθηκε στην απόκτηση γνώσεων, στη, κατανόηση, εφαρμογή, ανάλυση, σύνθεση και αξιολόγηση εννοιών, στοιχείων και μηχανισμών του περιβάλλοντος, στην ανάπτυξη και καλλιέργεια δεξιοτήτων και διαμόρφωση στάσεων συμμετοχής στη βελτίωση και προστασία του, συντελεί αποτελεσματικά στην εξάλειψη των εμποδίων αυτών (Νικολάου, 1997).

3. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΤΑΣΗΣ

Τεχνολογικό ατύχημα μεγάλης έκτασης (ή μεγάλο τεχνολογικό ατύχημα), είναι ένα συμβάν (πυρκαϊά, έκρηξη ή διαρροή κτλ.) που προκύπτει από μη ελεγχόμενες δραστηριότητες, κατά τη λειτουργία μιας εγκατάστασης ή κατά τη διαδικασία διακίνησης στις οποίες υπάρχουν μια ή περισσότερες επικίνδυνες ουσίες και προκαλεί άμεσες και έμμεσες δυσμενείς επιπτώσεις, στους εργαζομένους, στην εγκατάσταση αλλά και σε εκτός της εγκατάστασης ευρισκόμενους, όπως επίσης και στο περιβάλλον.

Τέτοιες επικίνδυνες ουσίες, συναντώνται, πλην των άλλων, σε βιομηχανικές και τεχνικές εγκαταστάσεις, στις μεταφορές (μεταφορές επικίνδυνων ουσιών), στους χώρους προσωρινής αποθήκευσης επικίνδυνων ουσιών, σε αγωγούς (αγωγοί μεταφοράς πετρελαίου, υγροποιημένου και μη φυσικού αερίου κτλ.), σε γεωργικά φάρμακα και λιπάσματα που αποθηκεύονται σε αποθήκες, καθώς και σε συστήματα ψύξης και κλιματισμού.

Στην Ελλάδα, επικίνδυνες ως άνω ουσίες, συναντώνται κυρίως στα διυλιστήρια πετρελαίου, κατά την αποθήκευση και εμπορία υγρών και αερίων καυσίμων, κατά την τυποποίηση και εμπορία φυτοφαρμάκων, κατά την παραγωγή λιπασμάτων, κατά την παραγωγή και αποθήκευση εκρηκτικών, κατά την παραγωγή και εμπορία χημικών προϊόντων και στην κοινή ωφέλεια.

Για τα εν λόγω ατυχήματα, το κύριο νομικό πλαίσιο είναι η κοινοτική οδηγία 96/82/ΕΚ (οδηγία SEVESO II) η οποία μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη της χώρας μας με την ΚΥΑ 5697/590/2000 (ΦΕΚ 450Β/29-3-2000). Οι διατάξεις αυτών, αναφέρονται μεταξύ άλλων, στις επικίνδυνες ουσίες, στις διεργασίες των εγκαταστάσεων μέσω των οποίων μπορούν να προκληθούν τα εξεταζόμενα στην παρούσα τεχνολογικά ατυχήματα, στον προσδιορισμό του κινδύνου, στα πολλαπλασιαστικά φαινόμενα (domino), στην εκτίμηση των επιπτώσεων, στην πολιτική πρόληψης μεγάλων ατυχημάτων, στα συστήματα διαχείρισης ασφαλείας των εγκαταστάσεων, στο σχεδιασμό έκτακτης ανάγκης, στις επιθεωρήσεις και ελέγχους των εγκαταστάσεων, στην **ενημέρωση του κοινού**, στο χωροταξικό σχεδιασμό και στον καθορισμό κριτηρίων προσδιορισμού ενός τεχνολογικού ατυχήματος, ως μεγάλης έκτασης.

Από τα βασικά χαρακτηριστικά των μεγάλων τεχνολογικών ατυχημάτων, είναι οι πολύ σημαντικές επιπτώσεις στον άνθρωπο και το περιβάλλον, οι οποίες συνήθως έχουν πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα (domino). Οι επιπτώσεις αυτές είναι μεταξύ άλλων και οι εξής (Μουζάκης, 2003):

- Οι εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στη ζωή και την υγεία των ανθρώπων, τόσο των εργαζομένων σε μια εγκατάσταση όσο και των περιοίκων
- Η ανάγκη εκκένωσης μιας εκτεταμένης πολλές φορές περιοχής (τόσο από τους εργαζομένους στη μονάδα, όσο και από τους περιοίκους και τους διερχομένους)
- Σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον
- Μεγάλες υλικές ζημιές

4. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ

Η πληθώρα των περιβαλλοντικών προβλημάτων που απαντώνται στο σύγχρονο κόσμο, πολλά των οποίων έχουν αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα, η δραματική πολλές φορές μείωση της «φέρουσας ικανότητας» των διαφόρων οικοσυστημάτων, οι σημαντικές επιδράσεις που δημιουργούν ιδιαίτερα τα μεγάλα έργα, οι εκτεταμένες δραστηριότητες και τα προγράμματα στους παράγοντες και μεταβλητές του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, αλλά και η υιοθέτηση σε διεθνές επίπεδο, της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελούν κάποιους από τους βασικότερους λόγους, για τους οποίους η παλαιά κλασική αρχή του ρυπαίνοντος (ο ρυπαίνων πληρώνει), έχει αντικατασταθεί από τις αρχές της προφύλαξης και της πρόληψης. Με την υιοθέτηση των τελευταίων αρχών, μεταποτίστηκε το βάρος της περιβαλλοντικής προστασίας, από την αποκατάσταση στην πρόληψη.

Η υλοποίηση των εν λόγω αρχών (προφύλαξης και πρόληψης), επέρχεται σε σημαντικό βαθμό με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΕΠΕ), στα πλαίσια της οποίας, επικριείται να εκτιμηθούν εκ των προτέρων, πάσης φύσεως επιδράσεις (θετικές-αρνητικές, μεγάλες-μικρές, άμεσες-έμμεσες, κτλ.) που προκαλούνται στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, από έργα δραστηριότητες και προγράμματα (Κασσιός, 1991).

Η εκτίμηση αυτή των επιπτώσεων, επιβάλλεται να λαμβάνει χώρα τόσο κατά το σχεδιασμό, όσο και κατά την κατασκευή καθώς και την λειτουργία ενός έργου ή δραστηριότητας η την υλοποίηση ενός προγράμματος (Lee-Walsh, 1992).

Τα μεγάλα βιομηχανικά και εν γένει τεχνολογικά ατυχήματα, όπως προελέχθη, είναι δυνατόν να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις, τόσο στο φυσικό όσο και στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Εύλογα προκύπτει εν προκειμένω το συμπέρασμα, ότι μία διαδικασία εκτίμησης, θα πρέπει να συμπεριλάβει και την εκτίμηση των επιπτώσεων από τα ατυχήματα αυτά, σε συνδυασμό βεβαίως με τις πιθανότητες πρόκλησης τέτοιων ατυχημάτων. Η άποψη αυτή, ισχύει έτι περαιτέρω, διότι η εν λόγω εκτίμηση στα μεγάλα έργα, στις εκτεταμένες δραστηριότητες καθώς και στα προγράμματα επεκτείνεται σε ένα πλήθος παραγόντων και μεταβλητών (φυσικών, οικονομικών κοινωνικών κτλ.), ποσοτικού αλλά και ποιοτικού χαρακτήρα. Σημαντικό στοιχείο στην εν λόγω εκτίμηση, αποτελεί και η εκάστοτε σχεδιαζόμενη διαχείριση της επικινδυνότητας από τα εξεταζόμενα ατυχήματα. Με άλλα λόγια μία διαδικασία εκτίμησης, θα πρέπει να λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη

αρθρογραφία

αρθρογραφία

της και την εν λόγω διαχείριση, για να εκτιμηθούν εν τέλει, κατά τον πλέον πρόσφορο τρόπο, οι τελικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον (Μανούρης, 2003).

Κατά την διάρκεια της διαδικασίας ΕΠΕ, προβλέπεται η διατύπωση γνώμης και από τους πολίτες. Για να έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα αυτή η έκφραση γνώμης, θα πρέπει να κατανοηθεί από τον γνωμοδοτούντα το περιεχόμενο της αντίστοιχης διαδικασίας και ειδικότερα της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ). Ο στόχος αυτός, μπορεί να επιτευχθεί έως ένα βαθμό με διάφορους τρόπους (π.χ με τη νομοθετική πρόβλεψη για τη δημιουργία μιας επεξηγηματικής μη τεχνικής έκθεσης). Σε κάθε όμως περίπτωση, η συμβολή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για την επίτευξη του εν λόγω στόχου είναι πολύ σημαντική.

5. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ

Όπως είναι ευνόητο, για να αντιμετωπισθούν, τα τεχνολογικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης, θα πρέπει εκτός των άλλων να λάβει χώρα και κατάλληλος σχεδιασμός έκτακτης ανάγκης. Όσο και αν είναι αποτελεσματικός, ένας τέτοιος σχεδιασμός, δεν μπορεί να επιτύχει τους στόχους του, εάν δεν συνοδεύεται από αντίστοιχη πληροφόρηση των πολιτών, για τα σχετικά θέματα και ιδίως για τη φύση των επικινδύνων ουσιών, τους κινδύνους που περιέχουν, τις ποσοτικές και ποιοτικές επιπτώσεις ενός ενδεχομένου μεγάλου τεχνολογικού ατυχήματος και τις απαραίτητες ενέργειές τους σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, που θα δημιουργηθεί λόγω του ατυχήματος αυτού (Γούτα, 2003, Ζιώμας, 2003).

Ιδιαίτερα όσο αφορά το θέμα των ενεργειών των πολιτών στη διάρκεια ενός μεγάλου τεχνολογικού ατυχήματος, επιβάλλεται, πλην των άλλων να αναφερθούν και τα εξής (Μουζιάκης, 2003):

- Θα πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στις σχετικές ανακοινώσεις και πληροφορίες των αρχών, για τη στάση που πρέπει να τηρήσουν σε ένα ενδεχόμενο μεγάλο τεχνολογικό ατύχημα.
- Οι διαμέμοντες πλησίον περιοχών όπου υπάρχουν εγκαταστάσεις από τις οποίες μπορεί να προκληθεί ένα τέτοιο ατύχημα, θα πρέπει να διαθέτουν στα σπίτια τους τα κατάλληλα υλικά (π.χ. μονωτικές ταινίες για σφράγισμα των χαραμιάδων, πλαστικές σακούλες για απομόνωση των ανοιγμάτων των κλιματιστικών, ραδιόφωνο για ενημέρωση, φακό, μπαταρίες αυτών κτλ.) για την αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων.

- Οι ίδιοι διαμέμοντες, θα πρέπει να γνωρίζουν τι πρέπει να κάνουν στο σπίτι (π.χ. κλείσιμο θυρών, κλιματιστικών, συστημάτων αερισμού, σφράγισμα χαραμιάδων, ανοιγμάτων κλιματιστικών κτλ.) για την αντιμετώπιση των εν λόγω κινδύνων.

- Ειδική θα πρέπει να είναι η αντίδραση σε περίπτωση ύπαρξης κινδύνου δημιουργίας τοξικού νέφους. Στην περίπτωση αυτή, θα χρειαστεί να υπάρξουν και κατάλληλες συμπεριφορές μετά την παρέλευση του σχετικού κινδύνου (αερισμός δωματίων, καθαρισμός εξοπλισμού σπιτιού, αποφυγή κατανάλωσης φρούτων και λαχανικών της περιοχής κτλ.)

Όλα όμως τα προαναφερθέντα, δεν μπορεί να εξασφαλιστούν όταν δεν έχει προηγηθεί κατάλληλη εκπαίδευση, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, τόσο των διαμεμόνων σε περιοχές υψηλού κινδύνου, όσο και των πολιτών γενικότερα, καθόσον οι τελευταίοι μπορεί να ευρεθούν στην περιοχή του ατυχήματος. Η παρατηρηθείσα, κατά το παρελθόν, προσάθεια διαφυγής των πολιτών όχι προς την αντίθετη κατεύθυνση από αυτή του τοξικού νέφους αλλά προς την ίδια, καταδεικνύει «του λόγου το αληθές».

6. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Εάν η παρεχόμενη περιβαλλοντική εκπαίδευση, περιοριστεί στα πλαίσια της προηγούμενης παραγράφου, θα συνίσταται σε παροχή κατευθύνσεων για τη λήψη καταλλήλων μέτρων ασφαλείας και γενικά για την αντιμετώπιση με τη στενή έννοια του όρου, των επιπτώσεων στην υγεία και την ασφάλεια των πολιτών από ένα μεγάλο βιομηχανικό και τεχνολογικό εν γένει ατύχημα. Η χρησιμότητα αυτού του είδους της εκπαίδευσης, είναι προφανής, όμως η εκπαίδευση αυτή, δεν εντάσσεται σε ολοκληρωμένο σχέδιο παροχής κατάλληλης και πρόσφορης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, που απαιτείται σήμερα. Με άλλα λόγια, όπως ακριβώς η περιβαλλοντική διάσταση ενός τέτοιου ατυχήματος, δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αποσπασματική, αλλά σφαιρικής και ολοκληρωμένης αντιμετώπισης, εντός των πλαισίων της προστασίας του φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος (Λέκκας, 1996), όπως ειδικότερα αυτή υλοποιείται μέσω του θεσμού της ΕΠΕ, έτσι και η αντίστοιχη περιβαλλοντική εκπαίδευση για να είναι συμβατή με τον προαναφερθέντα τρόπο θεώρησης του θέματος, θα πρέπει να επεκταθεί και να αποκτήσει αντίστοιχο ευρύτερο και ολοκληρωμένο περιεχόμενο.

Ειδικότερα μια τέτοια περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται και κατά σειρά, με τον ακόλουθο τρόπο:

1ος ΤΟΜΕΑΣ: Γενικές γνώσεις. Ο εν λόγω τομέας θα πρέπει να περιλαμβάνει βασικές γνώσεις, για τους παράγοντες και μεταβλητές του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και των σχέσεων και αλληλεπιδράσεων αυτών. Στα πλαίσια αυτού του παρεχομένου είδους εκπαίδευσης, θα πρέπει να παρουσιαστούν, εκτός των άλλων, θέματα που αναφέρονται στη διατήρηση της υπάρχουσας ισορροπίας των οικοσυστημάτων, λόγω την ανάπτυξης ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, η οποία εάν είναι εκτεταμένη και σοβαρή μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα, όχι μόνο τοπικής αλλά ακόμη και παγκόσμιας εμβέλειας, που συναρτώνται άμεσα ή έμμεσα με την ανθρώπινη υγεία και την εξασφάλιση ανεκτών όρων διαβίωσης. Θέματα που μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο αυτού του εκπαιδευτικού τομέα, είναι η έννοια της «αντοχής» ή «φέρουσας ικανότητας», του οικοσυστήματος, τα γνωστά «παγκόσμια» περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως είναι η μείωση της στοιβάδας του όζοντος, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, η απερίμωση, τα ακραία καιρικά φαινόμενα, κτλ., αλλά και η ενημέρωση και ανάλυση για βασικές περιβαλλοντικές αρχές, όπως είναι η αρχή της προφύλαξης, η αρχή της πρόληψης και η αρχή του ρυπαίνοντος, καθώς και η αναφορά και αιτιολόγηση της επικράτησης των δύο πρώτων, έναντι της τρίτης. Ακόμη ειδική αναφορά θα πρέπει να γίνει και στην αρχή της «βιώσιμης ανάπτυξης». Αξίζει εν προκειμένω να διευκρινισθεί ότι η αρχή της προφύλαξης η οποία ενσωματώνει ποσοστά πιθανότητας δημιουργίας αρνητικών περιβαλλοντικών επιδράσεων, «προσιδιάζει», περισσότερο στα χαρακτηριστικά πρόκλησης ενός βιομηχανικού και τεχνολογικού εν γένει ατυχήματος μεγάλης έκτασης, η πρόκληση του οποίου, όπως είναι ευνόητο, εμπερικλείει σαφώς το στοιχείο της πιθανολόγησης.

2ος ΤΟΜΕΑΣ: Θεσμός ΕΠΕ. Ο τομέας αυτός θα πρέπει να εστιάζει την παρεχόμενη εκπαίδευση στο θεσμό της ΕΠΕ και στις αντίστοιχες μελέτες. Στα πλαίσια αυτού του είδους της εκπαίδευσης, επιβάλλεται να επισημανθεί και να αιτιολογηθεί το ζήτημα της άμεσης συσχέτισης του βαθμού υλοποίησης ιδίως των περιβαλλοντικών αρχών της προφύλαξης, της πρόληψης και της βιώσιμης ανάπτυξης, με το βαθμό επίτευξης μιας αξιόπιστης ολοκληρωμένης και σφαιρικής εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Επί μέρους ζητήματα που μπορεί να παρουσιαστούν στην εκπαιδευτική αυτή ενότητα, είναι μεταξύ άλλων, η κατανόηση της αξίας του χρόνου έναρξης της διαδικασίας ΕΠΕ, του εύρους αυτής, των εναλλακτικών λύσεων, της υποκειμενικότητας των κρίσεων, κατά βάση σε θέματα εκτίμησης επί ποιοτικών παραγόντων και μεταβλητών καθώς και της αξίας που έχουν οι μέθοδοι και τεχνικές που πε-

αρθρογραφία

ριορίζουν αυτή την υποκειμενικότητα, κτλ..

3ος ΤΟΜΕΑΣ: Διευρυμένες γνώσεις διαχείρισης επικινδυνότητας Ο τομέας αυτός, θα πρέπει να συμπεριλάβει διευρυμένες γνώσεις για θέματα διαχείρισης επικινδυνότητας, που δημιουργούνται από τα εξεταζόμενα ατυχήματα μεγάλης έκτασης, τα οποία καλύπτονται από τις οδηγίες SEVESO και δεν εμπίπτουν στο στενό πλαίσιο των μέτρων ασφαλείας, που προαναφέρθηκε. Θέματα που μπορούν να παρουσιαστούν, στην εν λόγω θεματική ενότητα, είναι, μεταξύ άλλων, γενικές γνώσεις για τις περιπτώσεις των επικινδύνων ουσιών, που υπάρχουν σε βιομηχανικές και λοιπές εγκαταστάσεις και μπορούν να προκαλέσουν τα εξεταζόμενα ατυχήματα, οι νομοθετικές προβλέψεις και η σημασία τους για τα ζητήματα αυτά, η σχέση του θεσμού της ΕΠΕ με την εξεταζόμενη διαχείριση επικινδυνότητας, ο ρόλος τόσο των κρατικών, όσων και των λοιπών ιδιωτικών φορέων κτλ. Είναι ευνόητο, ότι οι παρασχεθείσες στα πλαίσια του πρώτου και δεύτερου τομέα γνώσεις, θα συντελέσουν ριζικά στην επιτυχία της μετάδοσης και της κατανόησης των θεμάτων του εξεταζόμενου τομέα.

4ος ΤΟΜΕΑΣ: Μέτρα ασφαλείας από το κοινό Στον τομέα αυτόν, το προέχον στοιχείο της παρεχόμενης γνώσης, θα είναι κατά βάση η λήψη καταλλήλων μέτρων ασφαλείας και γενικά η αντιμετώπιση με τη στενή έννοια του όρου, των επιπτώσεων στην υγεία και την ασφάλεια των πολιτών από ένα μεγάλο βιομηχανικό και τεχνολογικό εν γένει ατύχημα.

Είναι προφανές ότι μια τέτοια ολοκληρωμένη και σφαιρική περιβαλλοντική εκπαίδευση παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι μιας αποσπασματικής, περιορισμένης κατά βάση σε θέματα λήψης μέτρων ασφαλείας από τους πολίτες, καθότι μεταξύ των άλλων:

- Συμβάλλει σε μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.
- Δημιουργεί ποικίλες και «αντανακλαστικού χαρακτήρα», θετικές επιδράσεις στο μορφωτικό επίπεδο των πολιτών, όσον αφορά περιβαλλοντικά ζητήματα, δημιουργώντας ευνοϊκές συνθήκες, μεγαλύτερης κατανόησης και αντίληψης των περιβαλλοντικών θεμάτων και προβλημάτων, γεγονός που κατ' επέκταση δημιουργεί πρόσθετες θετικές επιπτώσεις, όπως είναι η παροχή δυνατότητας για διατύπωση πληρέστερων και ουσιαστικότερων γνωμοδοτήσεων
- Ουσιαστικότερη και πληρέστερη γνωμοδότηση όμως, σημαίνει, εκτός των άλλων, ότι ο πολίτης μπορεί να δράσει προληπτικά για τον περιορισμό του κινδύνου πρόκλησης βιομηχανικού και εν γένει τεχνολογικού ατυχήματος,

αρθρογραφία

αρθρογραφία

μεγάλης έκτασης, κατά τη φάση σχεδιασμού της δραστηριότητας από την οποία μπορούν να προέλθουν τέτοιου είδους ατυχήματα. Οι σημαντικές ωφέλειες που προκύπτουν εκ του λόγου αυτού, είναι φανερές.

• Αλλά ακόμη και στα στενά πλαίσια του τελευταίου τομέα, η αντιμετώπιση των σχετικών ζητημάτων, θα είναι «κατά τεκμήριο» επιτυχεστέρα, αφού ο πολίτης δεν θα είναι αποδέκτης κάποιων υποδείξεων αρμοδίων για κινήσεις και ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιήσει μηχανικά, αλλά πραγματοποιεί τις εν λόγω ενέργειες έχοντας εκτεταμένες γνώσεις και πλήρη επίγνωση της αξίας και της σημασίας αυτών.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την εξέταση του θέματος της παρούσας, προέκυψαν, εκτός των άλλων και τα εξής συμπεράσματα:

1. Τα τεχνολογικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης, όπως είναι αυτά που εντάσσονται στο ρυθμιστικό πεδίο των Οδηγιών Seveso, προκαλούν, κατά κανόνα, σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον.
2. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει και τα ανωτέρω θέματα να ενταχθούν σε διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
3. Η γενική περιβαλλοντική εκπαίδευση, συμβάλλει, εκτός των άλλων, στην κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, τοπικών και καθολικών, καθώς και στη γνώση της αξίας βασικών περιβαλλοντικών αρχών, με προέχουσες τις αρχές της προφύλαξης, της πρόληψης και της βιώσιμης ανάπτυξης. Συμβάλλει επίσης στη σχετική ευαισθητοποίηση των πολιτών, σε θέματα προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος
4. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση σε θέματα ΕΠΕ και ΜΠΕ, επιτρέπει την κατανόηση της αξίας αυτού του κατ' εξοχήν πρόσφορου μέσου υλοποίησης κυρίως των προαναφερθεισών τριών βασικών περιβαλλοντικών αρχών. Ειδικό τμήμα αυτής της εκπαίδευσης, αφορά την κατανόηση της ισχυρής συσχέτισης, που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στη διαχείριση επικινδυνότητας από βιομηχανικά και εν γένει τεχνολογικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης και το θεσμό της ΕΠΕ.
5. Η διευρυμένη για θέματα διαχείρισης της ως άνω επικινδυνότητας, παρεχόμενη εκπαίδευση, συντελεί εκτός των άλλων, στην καλύτερη δράση των πολιτών σε ζητήματα λήψης μέτρων ασφαλείας και άλλων συναφών ενεργειών τους, κατά την πρόκληση ενός μεγάλου τεχνολογικού ατυχήματος. Η εν λόγω δράση, για προφανείς λόγους βελτιώνεται ακόμη περισσότερο, εάν έχουν προηγηθεί και τα δύο άλλα είδη εκπαίδευσης. Στην τελευταία

περίπτωση, προκύπτουν και άλλες «αντανακλαστικού χαρακτήρα» ωφέλειες, όπως είναι ο περιορισμός του κινδύνου πρόκλησης τεχνολογικού και εν γένει βιομηχανικού ατυχήματος μεγάλης έκτασης, αφού κατά τη φάση των γνωμοδοτήσεων και με το δεδομένο της ένταξης στη διαδικασία ΕΠΕ της εξεταζόμενης διαχείρισης επικινδυνότητας, αυξάνονται κατά πολύ οι πιθανότητες παροχής από τους πολίτες ολοκληρωμένων, πρόσφορων και αξιόπιστων γνωμοδοτήσεων.

8. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγγελίδης Ζ. (1997), «Ανάπτυξη προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης», Περιβάλλον και Εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη.
2. Γούτα Λ. (2003), «Ενημέρωση-Εκπαίδευση κοινού. Ασκήσεις ετοιμότητας στα σχέδια αντιμετώπισης», Δημοσίδια ΤΕΕ, Αθήνα.
3. Ζιώμας Ι. (2003), «Ενημέρωση κοινού», Δημοσίδια ΤΕΕ, Αθήνα.
4. Κασσιός Κ. (1991), «Σημειώσεις επιπτώσεων στο περιβάλλον από τεχνικά έργα και προγράμματα», ΕΜΠ, Αθήνα.
5. Lee N.- Walsh. (1992), «Strategic environmental assessment», EIA Leaflet series No 13, Manchester.
6. Λέκκας Ε. (1996), «Φυσικές και Τεχνολογικές καταστροφές» Αθήνα.
7. Μανούρης Γ. (2003), «Η Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και διαχείριση επικινδυνότητας (Οδηγίες Seveso I και II)», Δημοσίδια ΤΕΕ, Αθήνα.
8. Μουζάκης Γ. (2003), «Πολιτική προστασία και τεχνολογικά ατυχήματα-Αρχές αυτοπροστασίας σε περίπτωση ατυχήματος», Δημοσίδια ΤΕΕ, Αθήνα.
9. Νέα Οικολογία. (1998), «Αφιέρωμα: Περιβαλλοντική ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση», Μηνιαία Επιθεώρηση, τεύχος 168-169, Ειδικό τεύχος, Αθήνα.
10. Νικολάου Κ. (1997), «Η γνώση του περιβάλλοντος, προϋπόθεση για συμμετοχή στην προστασία του», Περιβάλλον και Εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη.
11. Παραλίκας Α. (2003), «Το δικαίωμα του κοινού στην πληροφόρηση για τους βιομηχανικούς κινδύνους και η τρομοκρατική απειλή», Δημοσίδια ΤΕΕ, Αθήνα.
12. Περιβαλλοντική εκπαίδευση στον Έβρο (2003), «Οδηγός υλοποίησης προγραμμάτων. Εφαρμογές προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε σχολεία», Αλεξανδρούπολη.

κέντρα ΠΕ

Κέντρα Π.Ε.

1. Εισαγωγή

Το νερό αποτελεί το βασικότερο παράγοντα της ζωής στον πλανήτη. Είναι η πιο διαδεδομένη ουσία, φυσική κληρονομιά της ανθρωπότητας, πολύτιμη και απαραίτητη, όχι όμως ανεξάντλητη, γι' αυτό απαιτείται σφαιρική κατανόηση της αξίας της και ορθή διαχείριση. Αδήριτη προβάλλει η ανάγκη γνωριμίας των μορφών του νερού, η κατανόηση των φυσικοχημικών ιδιοτήτων και των μηχανισμών ανακύκλωσής του, του βιολογικού του ρόλου, των προβλημάτων που δημιουργεί η μη ορθολογική χρήση του και των δυνατών τρόπων αντιμετώπισης των προβλημάτων αυτών.

Ποικίλες οι μορφές παρουσίας του νερού και στη Δ. Μακεδονία (λίμνες ποτάμια, υψηλός δείκτης βροχοπτώσεων κ.λπ.) αλλά και καθοριστική η συμβολή του στη δημιουργία πολιτισμών. Από τη νεολιθική εποχή (5500 π.Χ.) πολιτισμοί δημιουργούνται στις όχθες της λίμνης της Καστοριάς (Λιμναίος Οικισμός Διοσηλιού) και από τότε έως σήμερα η λίμνη διαδραματίζει καθοριστικό βιολογικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό ρόλο για την ευρύτερη περιοχή.

Σύμφωνα με τα παραπάνω η λίμνη δεν είναι απλά μια συλλογή νερού, αλλά ένα οικοσύστημα που υποστηρίζει ποικιλία μορφών ζωής, αποτελεί παραγωγικό πόρο για τις ανθρώπινες κοινωνίες που δρουν στην ευρύτερη περιοχή της και επηρεάζει την εξέλιξη τους. Ωστόσο η αλληλεπίδραση ανθρώπου - λιμναίου περιβάλλοντος και η αξιοποίηση του λιμναίου περιβάλλοντος ως παραγωγικού πόρου επέφερε διαταραχές στις λειτουργίες του οικοσυστήματος οι οποίες σήμερα καθιστούν άμεση την ανάγκη για γνώση, ευαισθητοποίηση, προστασία.

Με βάση τα παραπάνω κρίθηκε σκόπιμος ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση του προγράμματος «Οι Δρόμοι του Νερού – Η Λίμνη της Καστοριάς».

2. Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της υλοποίησης του προγράμματος είναι η προσέγγιση υδροτοπικών οικοσυστημάτων από τους μαθητές, η ευαισθητοποίησή τους και η δημιουργία προϋποθέσεων για τη διαμόρφωση φιλικών στάσεων σχετικά μ' αυτά.

Στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές την αξία του νερού, τη

συμβολή του στη δημιουργία και εξέλιξη της ζωής και να συνειδητοποιήσουν ότι αποτελεί έναν παγκόσμιο κοινό πόρο.

- Να κατανοήσουν την έννοια του υδροτοπικού οικοσυστήματος, τα δομικά στοιχεία και τις λειτουργίες του.

- Να προσεγγίσουν βιωματικά τα οικοσυστήματα της λίμνης της Καστοριάς και του ποταμού Αλιάκμονα και να τα συγκρίνουν.

- Να διαπιστώσουν τη διαχρονική αλληλεξάρτηση των ανθρώπινων κοινωνιών της περιοχής με τα υδατικά αυτά οικοσυστήματα.

- Να ανιχνεύσουν τις στάσεις και τη συμπεριφορά των σημερινών ανθρώπων σε σχέση με το λιμναίο περιβάλλον, να προβληματιστούν και να κατανοήσουν την αξία της ευαισθητοποίησης των πολιτών και την ανάγκη σχεδιασμού δράσεων που στοχεύουν στην προστασία και τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος αυτού.

3. Μεθοδολογική προσέγγιση

Το αντικείμενο που διαπραγματεύεται το συγκεκριμένο πρόγραμμα προσεγγίζεται ολιστικά στοχεύοντας στην ενεργοποίηση όλων των πλευρών της προσωπικότητας των μαθητών και διεπιστημονικά επιδιώκοντας τη σφαιρικότερη κατανόηση των περιβαλλοντικών θεμάτων. Οι δραστηριότητες που απαρτίζουν το πρόγραμμα ενθαρρύνουν τη συμμετοχική, βιωματική μάθηση δίνοντας στους μαθητές τη δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών, αυτενεργού δράσης, ομαδικής εργασίας και απόκτησης άμεσων εμπειριών.

4. Ροή του προγράμματος

Το πρόγραμμα «Οι δρόμοι του νερού – Η λίμνη της Καστοριάς» συνδέεται με το αναλυτικό πρόγραμμα και ολοκληρώνεται μέσα από έξι στάδια - ενότητες.

Στάδιο 1. Υποδοχή των μαθητών - ενσωμάτωση στην ομάδα, ενημέρωση για το ρόλο και τις δράσεις του ΚΠΕ Καστοριάς, δραστηριότητες που στοχεύουν στη γνωριμία των μαθητών με τους εκπαιδευτικούς του ΚΠΕ.

Στάδιο 2. Θεωρητική προσέγγιση του θέματος – Συζήτηση

Η θεωρητική προσέγγιση του θέματος πραγματοποιείται με συζήτηση μεταξύ των μαθητών και των εκπαι-

«Οι Δρόμοι του Νερού – Η Λίμνη της Καστοριάς».

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα τριήμερης διάρκειας του ΚΠΕ Καστοριάς.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα τριήμερης διάρκειας «Οι Δρόμοι του Νερού – Η Λίμνη της Καστοριάς» υλοποιείται από τους εκπαιδευτικούς του ΚΠΕ τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Ευέλικτα σχεδιασμένο και με αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας ανάλογα με την ηλικία των μαθητών που το παρακολουθούν προσφέρεται για μαθητές δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου. Ο σχεδιασμός του προγράμματος είναι σύμφωνος με τις κατευθυντήριες αρχές της Π.Ε. και τις σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικές τεχνικές. Στο πρόγραμμα περιλαμβάνονται οι ενότητες: 1. Υποδοχή μαθητών και ενσωμάτωση στην ομάδα, 2. Θεωρητική προσέγγιση του θέματος (Νερό ως φυσικός πόρος και οικοσυστήματα εσωτερικών υδάτων), 3. Δραστηριότητες πεδίου (Λίμνη, Νεολιθικός Οικισμός, Ποτάμι), 4. Αξιοποίηση εργαστηρίων Βιολογίας και Χημείας, 5. Στάδιο έκφρασης, 6. Αξιολόγηση του προγράμματος. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι δομημένο έτσι ώστε να δίνεται η ευκαιρία στους συμμετέχοντες μαθητές και εκπαιδευτικούς να έρθουν σε επαφή με έννοιες που σχετίζονται με το νερό και τους υγρότοπους, να γνωρίσουν τις σχέσεις που χαρακτηρίζουν τα οικοσυστήματα των εσωτερικών υδάτων, να προσεγγίσουν βιωματικά το υδροτοπικό περιβάλλον και τέλος να εκφράσουν τις γνώσεις, και τις εμπειρίες που απέκτησαν. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα υποστηρίζεται από ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

Δρ. Θ. Α. Μαρδύρης, Ν. Αντωνίου, Μ. Γρηγορίου
M.Sc., Κ. Μηντζιαρίδης, Α. Ατζέμη*, Κ. Τζέρπος, Α.
Πισιώτη
ΚΠΕ Καστοριάς,
Γ. Παλαιολόγου 1, Καστοριά 52100,
e-mail: kpekast1@otenet.gr

δευτικών του ΚΠΕ στοχεύοντας στην απόκτηση ενός γνωστικού υπόβαθρου που θα υποστηρίξει τη συμμετοχή των μαθητών στις δραστηριότητες του προγράμματος. Η συζήτηση προκαλείται και υποστηρίζεται από την προβολή εύστοχα σχεδιασμένων διαφανειών που προσεγγίζουν έννοιες και θέματα όπως: φυσικές — χημικές ιδιότητες του νερού, κατανομή του νερού στον πλανήτη, υδρολογικός κύκλος, διαχείριση υδάτινων πόρων, λιμναίο οικοσύστημα, δομικά στοιχεία ενός λιμναίου οικοσυστήματος, λεκάνη απορροής, φυσική εξέλιξη μιας λίμνης, ιχθυοπανίδα και ορνιθοπανίδα, ρύπανση, ευτροφισμός, αξία του λιμναίου οικοσυστήματος, προβλήματα που οι άνθρωποι επεμβάσεις και οι φυσικές διεργασίες προκαλούν, μέτρα και πρακτικές διαχείρισης της λίμνης που σκοπεύουν στη βιωσιμότητα του λιμναίου οικοσυστήματος.

Στάδιο 3. Δραστηριότητες πεδίου

α) Εργασία πεδίου στη λίμνη

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, εφοδιάζονται με τον απαραίτητο εξοπλισμό και ακολουθούν ειδικά σχεδιασμένη παραλίμνια διαδρομή. Κατά τη διαδρομή γίνεται αναφορά στη γεωμορφολογία της περιοχής, παρατήρηση μέρους της λεκάνης απορροής και του υδρογραφικού δικτύου, παρατήρηση και καταγραφή της παραλίμνιας βλάστησης, παρατήρηση, αναγνώριση και καταγραφή ειδών ορνιθοπανίδας και ιχθυοπανίδας της λίμνης, δειγματοληψία νερού και μικροοργανισμών, μετρήσεις των φυσικοχημικών παραμέτρων του νερού της λίμνης, συσχέτιση των παραμέτρων αυτών με τη διατήρηση της ζωής στη λίμνη, εξαγωγή συμπερασμάτων για την ποιοτική κατάσταση του λιμναίου οικοσυστήματος, εντοπισμός των ανθρώπινων επεμβάσεων και αναφορά των προβλημάτων που αυτές προκαλούν, συζήτηση με κατοίκους της περιοχής — συλλογή πληροφοριών.

β) Επίσκεψη στο Νεολιθικό Λιμναίο Οικισμό του Δισπηλιού

Στοχεύοντας στην κατανόηση του ρόλου του λιμναίου οικοσυστήματος ως παράγοντα που καθορίζει και διαμορφώνει την εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών που ζουν και αναπτύσσονται κοντά σ' αυτό, πραγματοποιείται επίσκεψη στο χώρο αναπαράστασης του προϊστορικού λιμναίου οικισμού του Δισπη-

λιού. Πέρα από την πολιτιστική αξία της λίμνης όπως αναφέρεται παραπάνω, οι μαθητές διαπιστώνουν επίσης την άμεση σχέση του ανθρώπου της εποχής εκείνης με το λιμναίο περιβάλλον.

γ) Εργασία πεδίου στην κοιλάδα του ποταμού Αλιάκμονα

Κατά την επίσκεψη στο χώρο οι μαθητές χωρισμένοι στις ομάδες τους παρατηρούν τη γεωμορφολογία της περιοχής, πραγματοποιούν μετρήσεις των φυσικοχημικών παραμέτρων, της ταχύτητας και της παροχής του νερού του ποταμού, πραγματοποιούν δειγματοληψία νερού και μακροσπόνδυλων οργανισμών — βιοδεικτών για την αξιολόγηση της ποιότητας του νερού του ποταμού, παρατηρούν και καταγράφουν είδη παραποτάμιας βλάστησης, συμμετέχουν σε ομαδικά παιχνίδια που στοχεύουν στην προσέγγιση της φύσης με τις αισθήσεις, στην απόκτηση γνώσεων και στην πρόκληση ενθουσιασμού και ψυχικής ευφορίας των μαθητών.

Στάδιο 3. Αξιοποίηση εργαστηρίων

Στα εργαστήρια χημείας και βιολογίας του ΚΠΕ αξιοποιούνται τα δείγματα νερού του ποταμού και της λίμνης με την ολοκλήρωση χημικών αναλύσεων και τη δημιουργία και παρατήρηση παρασκευασμάτων μικροοργανισμών στα μικροσκόπια. Αξιοποιούνται επίσης τα δείγματα των μακροσπόνδυλων του ποταμού με την παρατήρηση και αναγνώρισή τους στοχεύοντας στην εκτίμηση της ποιότητας του νερού.

Στο τέλος των εργαστηρίων οι μαθητές επεξεργάζονται τα αποτελέσματα των αναλύσεων και των παρατηρήσεων και ανακοινώνουν τα συμπεράσματά τους.

Στάδιο 4. Έκφραση των μαθητών

α) Στάδιο έκφρασης εμπνευσμένο από τη μέθοδο της ιστοριογραφικής

Συμμετέχοντας οι μαθητές σε ένα άρτια δομημένο σύνολο δραστηριοτήτων έκφρασης εξωτερικεύουν τις γνώσεις που αποκτήθηκαν, τις εντυπώσεις και τα συναισθήματα που προκλήθηκαν κατά τη μέχρι τώρα συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Το είδος αλλά και η αλληλουχία των δραστηριοτήτων έκφρασης αυτού του σταδίου ωθεί τους μαθητές να εκφραστούν αβίαστα, δημιουργώντας ένα σκηνικό που απεικονίζει τους φυσικούς χώρους που επισκέφθηκαν (λίμνη — ποτάμι). Στο σκηνικό εντάσσουν και ανθρώπινους

χαρακτήρες και στη συνέχεια δημιουργούν μια ιστορία όπου εμπλέκονται οι ανθρώπινοι χαρακτήρες με τα στοιχεία της φύσης, αναδεικνύεται ο τρόπος ζωής των ανθρώπων και η σχέση τους με το περιβάλλον του σκηνικού, συνήθως αναδύονται περιβαλλοντικά προβλήματα που αναλύονται και προτείνονται λύσεις μέσα από την ανάληψη ρόλων από τους μαθητές κατά τη δραματοποίηση της ιστορίας.

β) Οι μαθητές συμμετέχουν σε μεμονωμένες δραστηριότητες έκφρασης σύμφωνα με τις δικές τους επιθυμίες που μπορεί να είναι ένα παιχνίδι ρόλων, δημιουργία ενημερωτικού φυλλαδίου ή αφίσας, εικαστικές δημιουργίες με χαρτί, πηλό φυσικά υλικά κ. ά.

Στάδιο 5. Αξιολόγηση του προγράμματος

Η αξιολόγηση ως προς τις γνώσεις που αποκτήθηκαν, τις εντυπώσεις και τους προβληματισμούς που προκλήθηκαν επιτυγχάνεται κυρίως με τις δραστηριότητες έκφρασης που περιγράφηκαν παραπάνω. Η αξιολόγηση ως προς τη διάθεση συμμετοχής των μαθητών στο πρόγραμμα, ως προς την καταλληλότητα των προτεινόμενων δραστηριοτήτων, ως προς τα μέσα και τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν κατά την πραγματοποίηση του προγράμματος πραγματοποιείται με ειδικά διαμορφωμένα ερωτηματολόγια όπου καταγράφονται οι απόψεις και οι παρατηρήσεις των μαθητών και των συνοδών εκπαιδευτικών.

5. Επίλογος

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που παρουσιάστηκε απευθύνεται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση συνδέεται με το αναλυτικό πρόγραμμα και υποστηρίζεται από ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Από την υλοποίηση του μέχρι σήμερα φαίνεται ιδιαίτερα ελκυστικό και αποδοτικό για τους μαθητές κινητοποιώντας το ενδιαφέρον τους.

Η ευέλικτη μορφή του επιτρέπει την ενσωμάτωση των αλλαγών που προκύπτουν από την εμπειρία των εκπαιδευτικών του ΚΠΕ και την αξιολόγηση του προγράμματος από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς που το παρακολουθούν. Το πρόγραμμα εκτός από την εφαρμογή του στο ΚΠΕ Καστοριάς με τις κατάλληλες τροποποιήσεις μπορεί να αποτελέσει και πρόγραμμα οδηγό για τα σχολεία πρωτοβάθμιας και

κέντρα ΠΕ

Κέντρα Π.Ε.

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή και να αξιοποιηθεί από άλλα ΚΠΕ και από κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς και ομάδες πολιτών.

Βιβλιογραφία

- Hungerford H. R, Peyton R. B., & Wilke R. (1980). "Goals for curriculum development in environmental education". The Journal of Environmental Education, 11(3), 42-47.
- Hungerford H. R, Volk T. L. and Ramsey J. M. (1989). "A prototype environmental education curriculum for the middle school". Environmental education Series No. 29. Unesco — UNEP International Environmental Education Programme. Paris, France. 161 pp.
- ΚΠΕ Καστοριάς (Μαρδίρης Θ., Αντωνίου Ν., Καζταρίδου Α., Μηντζιαρίδης Κ., Γρηγορίου Μ., Μιχαήλ Χ., Ατζέμη Α.) (2001). "Εργαστηριακές Ασκήσεις με Μικροσκόπιο", Εκδόσεις ΚΠΕ Καστοριάς, Καστοριά.
- ΚΠΕ Καστοριάς (Μαρδίρης Θ., Αντωνίου Ν., Καζταρίδου Α., Μηντζιαρίδης Κ., Γρηγορίου Μ., Μιχαήλ Χ., Ατζέμη Α., Μπλιάγγας Μ., Τζέπος Κ.) (2003). "Λίμνες: Πηγές Έμπνευσης για Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης", Εκδόσεις ΚΠΕ Καστοριάς, Καστοριά.
- Κουσουρής Θ. (1998). "Το νερό στη φύση, στην ανάπτυξη, στην προστασία του Περιβάλλοντος". Μονογραφίες Θαλασσίων Επιστημών 1, ΕΚΘΕ, Αθήνα
- Miller T. G. (1998). "Living in the Environment: Principles, Connections and Solutions", 10th ed. Wadsworth Publishing Company, ISBN 0-534-51912-1
- Παρασκευόπουλος Σ. και Κορφιάτης Κ. (2003). "Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Θεωρίες και Μέθοδοι". Εκδόσεις Χριστοδουλίδη, Θεσσαλονίκη
- Scofield E. (1995). "Freshwater Resources Module", UNESCO-UNEP, International Environmental Education Programme (IEEP).

Στα πλαίσια των διεθνών συνεργασιών το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας, συνεχίζει για τρίτο χρόνο τη συνεργασία του με φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και σχολεία της Αλβανικής μεθορίου.

Ο σκοπός της συνεργασίας είναι η ευαισθητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος, η ενίσχυση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην περιοχή και η ανάπτυξη ισοχυρών διασυνοριακών δεσμών με τη γειτονική χώρα μέσα από την εκπόνηση του κοινού προγράμματος: «Ο Αώος, το ποτάμι που μας ενώνει».

Για το σχεδιασμό, το συντονισμό, την οργάνωση και την υλοποίηση του προγράμματος εργάστηκαν οι εκπ/κοί του ΚΠΕ Κόνιτσας:

Καριοφύλλης Ιωάννης, Νάστου Μαριάννα, Πλιακοπάνος Κωνσταντίνος, Στράτος Μιχαήλ, Τσούβαλη Αικατερίνη, Χατζηθαθανάσιου Αγγελική.

Στο πρόγραμμα αυτό, συμμετέχουν το 2ο Δημ. Σχολείο, ο Σύλλογος Δασκάλων και Νηπιαγωγών Κόνιτσας και τα σχολεία Τσαρτιόβας και Πρεμετής Αλβανίας.

Η Τσαρτιόβας απέχει μόλις δέκα λεπτά και η Πρεμετή μία ώρα περίπου από το τελωνείο της Μέρτζιανης, που αποτελεί την τρίτη πύλη προς και από την Αλβανία. Η Μέρτζιανη είναι ιστορική τοποθεσία που διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Ανήκει στο Δήμο Κόνιτσας, και απέχει 20 χιλιόμετρα από τη μικρή πόλη της Κόνιτσας.

Οι στόχοι του προγράμματος

Α. οικολογικοί- περιβαλλοντικοί:

- μελέτη του ρου του ποταμού Αώου, ο οποίος είναι σημαντικός οικολογικός παράγοντας και συντελεσε στη διαμόρφωση της ιστορικής και πολιτισμικής πορείας της περιοχής.
- Η γνωριμία με το οικοσύστημα του ποταμού Αώου σε όλο το μήκος της διαδρομής του.
- Η μελέτη της κλωρίδας και της πανίδας της περιοχής, η συλλογή επιστημονικού υλικού.
- Η προστασία της βιοποικιλότητας.
- Η προστασία των απειλούμενων ειδών και των βιότοπων τους.
- Η διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του

Το Προγράμμα Π.Ε.: «Ο Αώος που μας ενώνει»

Συνεργασία του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας με σχολεία και φορείς τοπικής Αυτοδιοίκησης της Πρεμετής και της Τσαρτιόβας Αλβανίας

Στα πλαίσια των διεθνών συνεργασιών το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας, συνεχίζει για δεύτερο χρόνο τη συνεργασία του με σχολεία της Αλβανικής μεθορίου μέσα από το κοινό πρόγραμμα: «Ο Αώος που μας ενώνει». Στόχος του προγράμματος είναι η επικοινωνία και η προστασία του ποταμού Αώου, μέσα από την υλοποίηση κοινών προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από σχολεία της Ελλάδας και της Αλβανίας.

Ειδικότερα επιδιώκεται η συνεργασία των τριών Δημοτικών Σχολείων της Κόνιτσας και σχολείων της Αλβανικής μεθορίου, καθώς και η συνεργασία τοπικών φορέων των δύο χωρών.

α. Τσούβαλη Αικατερίνη*, Φιλολόγος, Υπεύθυνη του ΚΠΕ Κόνιτσας

β. Χατζηθαθανάσιου Αγγελική*, Φιλολόγος, Αναπλ. Υπεύθυνη του ΚΠΕ Κόνιτσας

Κ. Π.Ε. ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Κόνιτσα 44100

Τηλ. 0655-23825

FAX 0655-23903

e-mail : kpekonits@otenet.gr

- φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής.
- Η προώθηση της αειφόρου χρήσης του νερού.
- Β. Εκπαιδευτικοί στόχοι:**
- Μέσα από το κοινό πρόγραμμα επιδιώκεται οι **μαθητές και οι μαθήτριες** των δύο χωρών να επικοινωνήσουν ώστε :
- Να συνυπάρξουν και να αναπτύξουν δεσμούς φιλίας
 - Να αποκτήσουν εμπειρίες, γνώσεις και να ανταλλάξουν πληροφορίες, απόψεις
 - Να κατανοήσουν την αδιάσπαστη σχέση ανθρώπου και φύσης
 - Να αναζητήσουν τη σχέση αρμονίας στη φύση και να την εντάξουν στην καθημερινή τους πρακτική
 - Να κατανοήσουν την ανάγκη προστασίας του ποταμού
- Επιδιώκεται επίσης οι **εκπαιδευτικοί των δύο χωρών**
- Να ανταλλάξουν και να εμπλουτίσουν τις εμπειρίες και τις γνώσεις σε θέματα περιβάλλοντος και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
 - Να γνωρίσουν το εκπαιδευτικό σύστημα και το επίπεδο της Περιβαλλοντικής Εκπ/σης της άλλης χώρας .
 - Να ανταλλάξουν εμπειρίες και πληροφορίες για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
 - Να συνεργαστούν για την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο θα βρίσκεται στη διάθεση των σχολείων των δύο χωρών.
- Γ. Στόχοι ευαισθητοποίησης των φορέων τοπικής Αυτοδιοίκησης και των τοπικών κοινωνιών σε θέματα περιβάλλοντος**
- Η επικοινωνία μεταξύ των μεθორίων Δήμων: Κόνιτσας, Μαστοροχωρών από την πλευρά της Ελλάδας και των Δήμων Τσαρτσιόβας και Πρεμετής από την πλευρά της Αλβανίας.
 - Η εφαρμογή περιβαλλοντικών προγραμμάτων για ενήλικες
 - Η ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών μέσα από την ενημέρωση, γνώση, παιδεία, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή

- Η διάχυση της γνώσης γύρω από το θέμα της διαχείρισης του ποταμού και της προστασίας των ποτάμιων οικοσυστημάτων
- Η ευκαιρία για συνεργασία με άτομα, επιχειρήσεις, οργανισμούς και φορείς των δύο χωρών.
- Η μεταφορά τεχνολογίας και επιστημονικών δεδομένων μεταξύ των προαναφερόμενων φορέων.
- Η ανάπτυξη διαλόγου και η αναζήτηση λύσεων, ώστε το περιβάλλον να παραδοθεί καθαρό στις επόμενες γενιές.
- Η συνεργασία για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων όπως:
 - Η ρύπανση των υδάτων
 - Η διαχείριση των αποβλήτων
 - Η λαθραλιεία
 - Η παράνομη δόμηση

Άλλοι στόχοι είναι:

- Ο εμπλουτισμός των προγραμμάτων του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας με παιδαγωγικό υλικό (διαφάνειες, πληροφοριακό υλικό, έντυπα),
- Η βελτίωση του πειραματικού μέρους των προγραμμάτων του (μετρήσεις της ποιότητας των νερών κ.ά.).
- Η γνώση της κατάστασης του ποταμού σε όλο το μήκος της διαδρομής του.

Το ιστορικό της συνεργασίας

Σχολ. έτος 2002-03:

- Συνεργασία με το 2ο Δημ. Σχολ. και το Σύλλογο Δασκάλων και Νηπιαγωγών Κόνιτσας .
- Επίσκεψη προπαρασκευαστικού χαρακτήρα 2 εκπ/κών του ΚΠΕ Κόνιτσας στα σχολεία Τσαρτσιόβας και Πρεμετής.
- Ενημερωτική επίσκεψη στο ΚΠΕ Κόνιτσας, 30 εκπ/κών και 5 μαθητών-τριών από τα σχολεία Τσαρτσιόβας και Πρεμετής.

Σχολ. έτος 2003-04

- Επικοινωνία με το Δήμαρχο Τσαρτσιόβας κ. Veli Memeti. Επίσκεψή του στο ΚΠΕ για προώθηση

της συνεργασίας.

- Επικοινωνία των Δημάρχων Κόνιτσας και Τσαρτσιόβας
- Επίσκεψη 3 εκπ/κών του ΚΠΕ Κόνιτσας στην Τσαρτσιόβα, προσκεκλημένοι του Δημάρχου. Σηζήτηση για την εφαρμογή του κοινού προγράμματος.
- Το Δημοτικό σχολείο Nonda Bulka της Πρεμετής, εκπροσωπούμενο από 36 μαθητές-τριες, 8 εκπ/κούς και το Διευθυντή του σχολείου κ. Stanji Shamo, επισκέφτηκε το ΚΠΕ Κόνιτσας στις 26 Μαΐου 2004, όπου παρακολούθησαν μονοήμερο πρόγραμμα .
- Το σχολείο Thoma Dode της γειτονικής Τσαρτσιόβας, εντάχθηκε επίσης σε μονοήμερο πρόγραμμα του ΚΠΕ Κόνιτσας, την 1η Ιουνίου 2004. Συμμετείχαν 34 μαθητές-τριες και 10 εκπ/κοί, συνοδευόμενοι από το Δ/ντή του σχολείου κ. Ligor Thanasi και το Δήμαρχο της περιοχής της Τσαρτσιόβας κ. Veli Memeti.

Αφού ξεναγήθηκαν στο χώρο του ΚΠΕ και ενημερώθηκαν για τις δράσεις του, ακολούθησε πρόγραμμα με θέμα: «Ο Αώος, το ποτάμι που μας ενώνει». Το πρόγραμμα περιελάμβανε θεωρητικό μέρος και εργασίες πεδίου στους ποταμούς Αώο και Βοϊδομάτη, καθώς και ανταλλαγή απόψεων για τη διεύρυνση της συνεργασίας.

Την προσπάθεια υποστηρίζει και ο Σύλλογος Δασκάλων και Νηπιαγωγών Κόνιτσας. Το πολύ φιλικό, αδελφικό, κλίμα είναι αυτό που χαρακτηρίζει τις συναντήσεις και δείχνει τη διάθεση όλων για συνεργασία.

Σχολ. έτος 2004-05,

- Το πρόγραμμα εισέρχεται σε φάση ωριμότητας. Το ΚΠΕ Κόνιτσας προετοιμάζει ενίσχυση της υπάρχουσας συνεργασίας και διεύρυνσή της με το « Ελληνικό Φροντιστήριο Λεσκοβίκιου» Αλβανίας.
- Ανασχεδιασμός και βελτίωση, του Προγράμματος ο Αώος που μας ενώνει»

Κέντρα ΠΕ

Κέντρα Π.Ε.

Σκοπός της εργασίας: Η δημιουργία αντικειμενικών όρων και προϋποθέσεων για την ανάπτυξη σχολικών προγραμμάτων που θα περιλαμβάνουν οπωσδήποτε το πέρασμα σε φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης σε συνεργασία με την τοπική κοινωνία.

Στοιχεία όπως μέθοδοι και μέσα εργασίας: Στη μεθοδολογία της εργασίας εφαρμόζονται οι αρχές της διεπιστημονικής θεώρησης, της βιωματικής προσέγγισης, του ανοίγματος του σχολείου στην κοινωνία, της καλλιέργειας του δημοκρατικού διαλόγου, της ανάπτυξης της κριτικής σκέψης και του πέρασματος από τα λόγια στις πράξεις. Εφαρμόζονται η μέθοδος project και η μέθοδος ανάλυσης προβλήματος. Οι εκπαιδευτικοί επιμορφώνονται σε σεμινάρια στα οποία δίδεται βάρος στο πρακτικό, παιδαγωγικό μέρος (εργασία στην τάξη, στο πεδίο και στο εργαστήριο) Τα παιδιά λειτουργούν σε ομάδες, επισκέπτονται χώρους και πρόσωπα, παρακολουθούν προγράμματα στα συνεργαζόμενα ΚΠΕ, συνεργάζονται με τις υπηρεσίες του Δήμου και συμμετέχουν στην ανάληψη δράσεων. Οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές των συμπράξεων, που αποτελούν σημαντικό κίνητρο για τους μαθητές, γίνονται με τη μέθοδο της αμοιβαίας φιλοξενίας. Κατά τη διάρκειά τους μαθητές εκπαιδευτικοί και συμμετέχοντες φορείς παρουσιάζουν τα προγράμματά τους, ανταλλάσσουν εμπειρίες ιδέες και απόψεις και αναζητούν πρακτικές αποτελεσματικότερης προώθησης των δράσεών τους. Ο συντονισμός του δικτύου γίνεται από συντονιστική επιτροπή στην οποία συμμετέχουν Υπεύθυνοι ΚΠΕ και ΠΕ, εκπαιδευτικοί ΚΠΕ, επιστήμονες, και εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο συντονισμός εξακτινώνεται με τη συνεργασία κομβικών συντονιστών (ΚΠΕ και Υπευθύνων ΠΕ) σε όλη τη χώρα. Οι δράσεις του δικτύου αξιολογούνται σε όλα τα επίπεδα αρχικά, ενδιάμεσα και τελικά. Αξιολογούνται οι συναντήσεις εργασίας και επιμόρφωσης, τα προγράμματα, και το εκπαιδευτικό υλικό.

Αποτελέσματα: Μέχρι σήμερα διαπιστώνεται μεγάλη συμμετοχή εκπαιδευτικών και μαθητών, στελεχών ΠΕ, Δήμων και επιστημόνων σε όλες τις θεματικές ενότητες.

Διαπιστώνεται επίσης ενεργοποίηση στην πράξη για ανάληψη δράσεων που έμμενη στη σφαίρα της στοχοθεσίας και του επιθυμητού. Υπάρχει αμφίδρομη σχέση σχολείου και τοπικής κοινωνίας. Οι δήμοι που επιθυ-

μούν να προωθήσουν φιλοπεριβαλλοντικές δράσεις βρίσκουν στις σχολικές ομάδες ανταπόκριση και αποφασιστικότητα για συνεργασία. Η συνεργασία ξεπερνά το επίπεδο της απλής οικονομικής υποστήριξης από την τοπική αυτοδιοίκηση. Τα προγράμματα ανάληψης δράσεων από τους Δήμους και τα σχολεία γίνονται παραδείγματα προς μίμηση για δήμους και σχολεία άλλων περιοχών. Στις συμπράξεις γίνεται ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών με συνθετικό αποτέλεσμα Η μετακίνηση για την εκπαιδευτική ανταλλαγή λειτουργεί ως κίνητρο για τους συμμετέχοντες μαθητές Ενισχύεται η συνεργασία των Υπευθύνων με τα Κέντρα ΠΕ. Έχουν γίνει επαφές με φορείς του εξωτερικού για ανάπτυξη διεθνούς κλάδου του δικτύου με θέμα « Sustainable cities and quality of life». Αξιοποιούνται επιλέξιμες δαπάνες του κοινοτικού πλαισίου στήριξης τόσο από την πλευρά των Κέντρων ΠΕ όσο και από την πλευρά των σχολείων.

Συζήτηση: Μέσα από τη λειτουργία του δικτύου αναδεικνύονται:

- Τα πλεονεκτήματα ένταξης σχολικών μονάδων σε θεματικό δίκτυο
- Η συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση ως βασικός άξονας ανάλυσης και αντιμετώπισης τοπικών περιβαλλοντικών προβλημάτων
- Η ευρύτητα της θεματολογίας ως μέσο διευκόλυνσης των θεματικών επιλογών των σχολείων ανάλογα με τα τοπικά ενδιαφέροντα
- Η συνεργασία Κέντρων ΠΕ, Υπευθύνων ΠΕ και ΑΕΙ, η οποία δημιουργεί προϋποθέσεις αποτελεσματικής παιδαγωγικής και επιστημονικής υποστήριξης
- Η συμμετοχή άλλων Κυβερνητικών και μη Κυβερνητικών φορέων η οποία διευρύνει τις δυνατότητες υποστήριξης αλλά και συνεργασίας με τις τοπικές κοινωνίες
- Η σημασία των συμπράξεων των σχολείων και των εκπαιδευτικών ταξιδιών ως σημαντικών στοιχείων συνεργασίας στην πράξη με άλλες περιοχές για την αντιμετώπιση παρεμφερών προβλημάτων.
- Η συμμετοχή και η ανάληψη πρωτοβουλιών των νέων ανθρώπων που προβάλλει ως το αισιόδοξο στοιχείο για την προώθηση φιλοπεριβαλλοντικών λύσεων σε τοπικά θέματα.
- Το βάθος χρόνου λειτουργίας του δικτύου και η αξιοποίηση των υποδομών των Κέντρων ΠΕ ως στοι-

«Βιώσιμες πόλεις Ποιότητα ζωής»

Εθνικό θεματικό δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Το Εθνικό Δίκτυο ΠΕ «Βιώσιμες πόλεις- ποιότητα ζωής», εγκεκριμένο από το ΥΠΕΠΘ συμπλήρωσε 4 χρόνια λειτουργίας. Οι τέσσερις κύκλοι της θεματολογίας του είναι : α. Οργάνωση και λειτουργία οικισμών β. Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος του οικισμού γ. Παραγωγικές δραστηριότητες- μεταφορές και περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις δ. Ανθρώπινο πόρο. Συμμετέχουν 115 Σχολεία Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης, 11 ΚΠΕ, 37 Υπεύθυνοι Π.Ε., 80 Δήμοι, 4 ΑΕΙ, και 4 Μ. Κ.Ο. Τα σχολεία συνεργάζονται με τις τοπικές αυτοδιοικήσεις για την ανάπτυξη φιλοπεριβαλλοντικών δράσεων που έχουν ήδη ξεκινήσει από τις τοπικές κοινωνίες. Σχολεία διαφορετικών περιοχών και των ιδίων θεματικών κύκλων αναπτύσσουν συμπράξεις και εκπαιδευτικές ανταλλαγές συνεργασίας με τη μέθοδο της αμοιβαίας φιλοξενίας. Ο Συντονιστικός φορέας και οι συνεργαζόμενοι φορείς οργανώνουν επιμορφωτικά σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς του δικτύου και τους εφοδιάζουν με εκπαιδευτικό υλικό. Τα θέματα αναπτύσσονται με σύνδεση της τοπικής και εθνικής διάστασης με την παγκόσμια. Ελπίζουμε ότι μέσα από το δέσιμο της ΠΕ με τις τοπικές κοινωνίες και με την κατάλληλη επιστημονική και παιδαγωγική στήριξη δημιουργούνται γνωστικές και αξιακές προϋποθέσεις για ανάπτυξη φιλοπεριβαλλοντικών δράσεων προσανατολισμένων στη βιωσιμότητα της ανάπτυξης.

Φαραγγιτάκης Γεώργιος, Στεφανόπουλος Νικόλαος, Μανδρίκας Αχιλλέας, Γιαννακοπούλου Σωτηρία, Αλεβίζος Αναστάσιος, ΚΠΕ Αργυρούπολης
Μπουμπουλίνας 3 Αργυρούπολη ΤΚ 16451 email
acee@otenet.gr , τηλ. 210-9959250-51

χεία που συμβάλλουν στην βελτίωση της ποιότητας ανάπτυξης του δικτύου

- Το έργο των κομβικών συντονιστών (ΚΠΕ και Υπευθύνων ΠΕ) που είναι καθοριστικής σημασίας για την εθνική εξακτινώσή του.
- Η αντιπροσωπευτική σύνθεση της συντονιστικής επιτροπής (ΚΠΕ, Υπεύθυνοι ΠΕ, Πανεπιστήμια, Δήμοι,) δημιουργεί προϋποθέσεις καλύτερης οργάνωσης.
- Η σιγουριά της σχολικής μονάδας για το πλεονέκτημα της συνεργασίας με οργανωμένους υποστηρικτικούς φορείς
- Το θετικό αίσθημα της συμμετοχής σε εθνικό πρόγραμμα όπου συμμετέχουν πολλά άλλα σχολεία.
- Η διερεύνηση και η συζήτηση των τοπικών περιβαλλοντικών ζητημάτων με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ως παράγοντες ενημέρωσης των συμμετεχόντων και προώθησης του διαλόγου στην τοπική κοινωνία και των προτεινόμενων λύσεων τους αποκτά τη διάσταση του περάσματος από τα λόγια στην πράξη.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία συλλειτουργούν στη δημιουργία παιδαγωγικών επιστημονικών και κοινωνικών προϋποθέσεων ανάπτυξης περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με ευρείες συνεργασίες η οποία κατατείνει στη διαμόρφωση απόψεων, στις προτάσεις λύσεων και στις αναλήψεις πρακτικών πρωτοβουλιών για τη διαχείριση των τοπικών περιβαλλοντικών ζητημάτων με τρόπο που διέπεται γενικά από την αρχή της βιωσιμότητας .

Βιβλιογραφία:

Αθανασάκης Α- Κουσουρήs Θ. : «Περιβάλλον- Οικολογία- Εκπαίδευση», εκδόσεις Σαβάλας
Αριανούτσου Μ.- Φαραγγιάκης Γ. : «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στα χερσαία οικοσυστήματα της Ελλάδας», ΥΠΕΧΩΔΕ 1996
Βαλκανάς Γ. : «Ρύπανση περιβάλλοντος: Επιστήμη και τεχνικές αντιμετώπισης», εκδ. Παπαζήση, 1992 .
Bernadette Valley: «1001 τρόποι να σωθεί ο πλανήτης» εκδ. Ν Σύνορα- Λιβάνη, 1990
BISSEL: European Biotic Index . Manual for Secondary schools. Niels de Pauw- Dunny Vandevcken, 1999
Canningham William: "Understanding oyr environment Q an introduction WCB Wn C Brown Publishes 1994
Γεωργόπουλος Α.: «Ένας μικρός και εύθραυστος πλανή-

Κέντρα ΠΕ

Κέντρα Π.Ε.

της» εκδ. Gutenberg, 2003

Γεωργόπουλος Α.: Τσαλίκη Ε. «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» εκδ Gutenberg, Αθήνα 1993

Ελληνική Εταιρεία προστασίας περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς: « ΠΕ για Βιώσιμες πόλεις», Τρικαλίτη Α- Παλαιοπούλου Ρ, 1999

GREENPEACE: «Βιώσιμες πόλεις» εκδ. Νεφέλη, 1997

GREENPEACE: «Μεταφορές και περιβάλλον» εκδ. Νεφέλη, 1997

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αργυρούπολης:

«Κυκλοφοριακό- Ατμοσφαιρική ρύπανση», εκπαιδευτικό υλικό Π.Ε., 2003

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αργυρούπολης: « Το δάσος- το περιαστικό πράσινο», 1999

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Αργυρούπολης- Μεσογειακό Κέντρο Περιβάλλοντος: «Αέρας- Υγεία», θεματικό δίκτυο 1998-1999

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελευθερίου Κορδελιού: «Από τις πόλεις του κόσμου, στην πόλη μας, στη γειτονιά μας» 2000

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Καστοριάς: «Ενέργεια και περιβάλλον» 2002

Miller J T : «Προβλήματα περιβαλλοντικών συστημάτων», τόμοι Ι & ΙΙ εκδ. Ίων 1999

Μοδιός Μ.- Ευθυμίουπουλος Η.: «Η βιώσιμη πόλη», εκδόσεις Στοχαστής/ ΔΠΠΕ, 2000

Μπίθας Κ.Π. : « Βιώσιμες πόλεις: Θεωρία και πολιτική» εκδ Δαρδανός, 2001

Ramsey J. M.- Hungerford H.R _Volk T.L.: "A science , Technology, Society case study Municipal Solid Waste" Stipes Publishing Company, 1999

Σκούλλος Μ. — Παπαδόπουλος Δ.: «Τα απορρίμματα στη ζωή μας», ΜΙΟ ECSDE, Αθήνα 2003

ΥΠΕΧΩΔΕ/ ΠΕΡΠΑ : «Η ατμοσφαιρική ρύπανση στην περιοχή της Αθήνας»

Φλογαίτη Ε. : «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση» Ελλην. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 1998

Φλογαίτη Ε- Βασάλα Π: «Το ενεργειακό ζήτημα» Ελληνικά Γράμματα, 1999

UNESCO, UNEP- IEEP,: Environmental Module on Environmental Problems Cities, Παρίσι, 1983

UNESCO: "Environment and society . Education and public awareness for sustainability" Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 1997

Η πολυπόθητη εκδρομή στο Σουφλί που τη σχεδιάζαμε εδώ και τρία χρόνια έγινε πραγματικότητα..

Στις 21 έως 24 Απριλίου τα συνεργαζόμενα σχολεία της πόλης μας, το Μουσικό Λύκειο και το 4ο ΤΕΕ, ταξιδέψαμε στο Σουφλί και συμμετείχαμε στο πρόγραμμα του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για τη σηροτροφία.

Η σύμπραξη των **δύο σχολείων**, η ένωση μουσικής κουλτούρας και τεχνολογίας είχε επιτυχία με αποτέλεσμα μαθητές και εκπαιδευτικοί να υψωθούμε πάνω από τον κυκεώνα της καθημερινότητας και να έλθουμε σε ισορροπία με τη φύση και τους ανθρώπους. Η φύση εμπνέει και οι άνθρωποι μέσω της τέχνης δημιουργούμε και επικοινωνούμε!

Αξίζει να σημειωθεί ότι το εγχείρημα ήταν πρωτοποριακό, γιατί λόγω απόστασης ήταν τα μοναδικά σχολεία από την Πελοπόννησο που επισκεφθήκαν την πόλη του μεταξιού. Άλλωστε υπάρχει ένα αόρατο νήμα που ενώνει αυτές τις δυο πόλεις των άκρων της ηπειρωτικής Ελλάδας, την Καλαμάτα του νότου και το Σουφλί του βορά, ένα νήμα από . . . μετάξι.

Πολύ κοντά στις όχθες του ποταμού Έβρου και στην πλαγιά ενός μικρού λόφου στη σκιά της Ροδόπης, απλώνεται το **Σουφλί**. Η πόλη με τη διάφανη σφραγίδα του μεταξιού, με τα μοναδικά παραδοσιακά αρχοντικά, με τους αυθεντικούς και φιλότεχνους ανθρώπους της. Η ονομασία οφείλεται μάλλον στην τουρκική λέξη 'σούφι' που ερμηνεύεται 'λόγιος ιερωμένος'.

Ξεκινήσαμε από την Καλαμάτα το μεσημέρι της Τετάρτης 20 Απριλίου και το απόγευμα 20.30 επιβιβαστήκαμε στην αμαξοστοιχία (intercity) από το σιδηροδρομικό σταθμό της Αθήνας. Ταξιδεύαμε όλη νύ-

Κέντρα Π.Ε

Κέντρα Π.Ε.

χτα και το πρωί στις 8.00 φθάσαμε στο σταθμό του Σουφλίου, όπου μας υποδέχτηκαν ο υπεύθυνος του ΚΠΕ Σουφλίου Παναγιώτης Κάβουρας και ο αναπληρωτής υπεύθυνος Γιώργος Καλαϊτζής και μας φιλοξένησαν στις εγκαταστάσεις του ΚΠΕ (Μαθητική Εστία του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας).

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Σουφλίου λειτουργεί από το 1996, με στόχο τη στήριξη της σχολικής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αλλά και την αλλαγή νοοτροπιών και στάσεων ζωής της τοπικής κοινωνίας προς την κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης, τη δημιουργία οικολογικής συνείδησης και βελτίωση της ποιότητας ζωής. Οι 42 μαθητές μας, την Πέμπτη 21 Απριλίου, παρακολούθησαν μέσω προβολής βίντεο τον κανονισμό λειτουργίας του ΚΠΕ καθώς και τη στοχοθεσία του. Στη συνέχεια χωρίστηκαν σε δυο ομάδες, 'πάπιες' & 'ασπροπάρης', και ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα της σηροτροφίας. Οι θεματικές ενότητες του προγράμματος είναι: α) εκτροφή μεταξοσκώληκα — μεταποίηση — εμπόριο, β) αρχιτεκτονική δομή κτηρίων, γ) αγροτικές καλλιέργειες — εναλλακτικές λύσεις, δ) πολιτισμός — τουρισμός — ανάπτυξη περιοχής.

Την επόμενη ημέρα, Παρασκευή 22 Απριλίου, οι ομάδες επισκέφθηκαν αξιοθέατα της πόλης. Πρώτα ξεναγηθήκαμε στο εντυπωσιακό νεοκλασικό κτήριο του Παλιού Γυμνασίου, το οποίο κτίστηκε το 1906 και αρχικά χρησίμευε ως τελωνείο των Γάλλων, ενώ σήμερα συστεγάζονται το Πνευματικό Κέντρο Σουφλίου, η Δημοτική και Παιδική Βιβλιοθήκη. Σειρά είχε το επιβλητικό νεοκλασικό κτήριο του παλιού Α' Δημοτικού Σχολείου, το οποίο από το 1880 στέγαζε το Παρθεναγωγείο της πόλης, το 2003 συντηρήθηκε από τη Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης (ΔΕΠΤΑΣ) και σήμερα φιλοξενεί το Πολιτιστικό Κέντρο της πόλης. Στη συνέχεια συναντήσαμε το **Μουσείο Μετάξης**, που στεγάζεται στο όμορφο αρχοντικό του Κουρτίδη, που χτίστηκε το 1883 και ανήκε στον Αδριανουπολίτη σχολάρχη, γιατρό και συγγραφέα Κωνσταντίνο Κουρτίδη. Στο παλιό κελάρι του αρχοντικού λειτουργεί μόνιμη έκθεση, όπου παρουσιάζεται αναλυτικά η ιστορία της σηροτροφίας και μεταξουργίας

(το ταξίδι και τις περιπέτειες του μεταξοσκώληκα από το 3000 π.χ. από την Κίνα μέχρι τον 20ο αιώνα στο Σουφλί) καθώς και τα διάφορα στάδια της παραδοσιακής εκτροφής μεταξοσκώληκων. Εκεί κοντά θαυμάσαμε και τη μεγαλόπρεπη τρίκλιτη βασιλική του Αγίου Γεωργίου (1854) με το αριστοτεχνικά καμωμένο ξυλόγλυπτο τέμπλο του 1861, που αποτελεί ένα από τα καλύτερα τέμπλα του ελλαδικού χώρου.

Επίσης εντυπωσιακά ήταν και τα κουκουλόσπιτα, κεραμοσκεπή διώροφα ή τριώροφα κτήρια, που κυριαρχούν στο χώρο με τον επιβλητικό τους όγκο. Στο ισόγειο έμεναν οι ιδιοκτήτες και στον όροφο βρίσκονταν τα κρεβάτια όπου εξέτρεφαν τους μεταξοσκώληκες.

Παράλληλα με την ξενάγηση οι μαθητές συμπλήρωναν φύλλα εργασίας που αφορούσαν στην καταγραφή σημαντικών στοιχείων για το **πρόγραμμα** της σηροτροφίας, πήραν συνεντεύξεις από τους κατοίκους γύρω από το θέμα της παραγωγής φυσικού μεταξιού, σημείωσαν στο χάρτη της πόλης τα μαγαζιά μεταξουργίας, όπου και τα επισκέφθηκαν, έμαθαν να προσδιορίζουν την ηλικία των δέντρων μωυριών που βρίσκονταν διάσπαρτα στην πόλη.

Η ημέρα έκλεισε με την επίσκεψη στο περίφημο **δάσος της Δαδιάς**, στο κέντρο του νομού Έβρου, εκεί που απλώνεται ένα μνημείο της ελληνικής φύσης, παγκοσμίως γνωστό για τη μοναδικότητά του. Η περιοχή ανακηρύχθηκε προστατευόμενη από το 1980 και από το 2002 ονομάστηκε Εθνικό Πάρκο Δαδιάς — Λευκίμης — Σουφλίου συνολικής έκτασης 424.000 στρ. Εκτεταμένα δάση πεύκων και δρυών εναλλάσσονται με ολόδροσες ρεματιές, μικρά χωράφια και βοσκοτόπια, και μαζί με δεκάδες μικρές ή μεγαλύτερες ορθοπλαγιές δημιουργούν ένα σπάνιο μωσαϊκό βιοτόπων που κάνει δυνατή τη συνύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού ζωικών και φυτικών ειδών. Ανάμεσα στα δάση πιο δημοφιλή είναι τα αρπακτικά πτηνά, όπου έχουν παρατηρηθεί 36 από τα 38 είδη που ενδημούν στην Ευρώπη. Η ύπαρξη τόσων ειδών αρπακτικών φανερώνει την ευρωστία του φυσικού περιβάλλοντος και τη μη διαταραχή της τροφικής αλυσίδας. Θέση κλειδί σ' αυτό το οικοσύστημα καταλαμβάνουν τα ερπετά και τα

Μια πόλη ... από μετάξι Οδοιπορικό στο Σουφλί

Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Επιμέλεια: Τρισεύγενη Πουλοπούλου,
φιλόλογος - τ. Πρόεδρος ΠΕΕΚΠΕ
Παραρτήματος Πελοποννήσου

Κέντρα Π.Ε.

Κέντρα Π.Ε.

Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Καθώς περπατούσα στη Δαδιά
είδα το γύπα να πετά
με ορθάνοιχτα φτερά
όμορφα καμαρωτά

Καθώς πετούσε λουμωχτά
κρυβόταν μέσα στα κλαδιά
ένα πτώμα για να βρει
και να το στρώσει στο φαί

Μεγάλα πίσω του πουλιά
ακολουθούσαν στη σειρά
και με ορμή στο χοιρινό
όρμηξαν δίχως δισταγμό

Μαθητές του Μουσικού Σχολείου
Καλαμάτας

αμφίβια, κύρια τροφή των αρπακτικών πουλιών, με συνολικό αριθμό 40 ειδών. Στο χωριό της Δαδιάς λειτουργεί το Οικοτουριστικό Κέντρο, όπου μας υποδέχτηκαν εκπαιδευμένοι ξεναγοί και μας ενημέρωσαν μέσω προβολής βίντεο για την περιοχή και μας μοίρασαν έντυπο υλικό. Στη συνέχεια κατά ομάδες με μικρό λεωφορείο ανεβήκαμε στο παρατηρητήριο των αρπακτικών πουλιών και επιστρέψαμε στο Κέντρο μέσα από προσημειωμένα μονοπάτια με τα πόδια. Στην επιστροφή στο Σουφλί σταματήσαμε για λίγο σε μια βιοτεχνική μονάδα, όπου γνωρίσαμε από κοντά τον τρόπο ύφανσης του μεταξίου σε σύγχρονους αργαλειούς και μάθαμε να διακρίζουμε το φυσικό από το τεχνητό μετάξι. Το Σάββατο 23 Απριλίου οι ομάδες έμειναν στο ΚΠΕ, όπου δραστηριοποιήθηκαν στην κατασκευή

κομπολογίων από κουκούλια, στην επεξεργασία δεδομένων των εργασιών τους και στη σύνθεση των παρουσιάσεών τους για το απόγευμα της ίδιας ημέρας. Στο τέλος οι μαθητές μας εντυπωσίασαν παρουσιάζοντας τις εργασίες τους μέσα από εικόνες, διαφάνειες, ποίηση και τραγούδι, όπως εμπνεύστηκαν από αυτές τις τρεις ημέρες στην ακριτική πόλη του Σουφλίου.

Το Σουφλί θα μας μείνει αξέχαστο γιατί εκεί χτυπάει η καρδιά μιας άλλης ζωής, πιο ζεστής, πιο ανθρώπινης σε αρμονία με τη φύση, την Ιστορία, την πολιτιστική κληρονομιά, το συνάνθρωπο. Τελειώνοντας το σύντομο οδοιπορικό μας θα ήταν παράλειψή μας να μην ευχαριστήσουμε θερμά τον Προϊστάμενο της Β' /θμιας Εκπ/σης Αναστάσιο Καλλιόπουλο για την πολύτιμη βοήθειά του, τους Διευθυντές των σχολείων μας Παναγιώτη Σικαλιά και Δημήτριο Τζούμη για τη θετική συμβολή τους στην πραγματοποίηση της εκδρομής, καθώς και τους Υπεύθυνους του ΚΠΕ Σουφλίου Παναγιώτη Κάβουρα και Γιώργο Καλαϊτζή για την άψογη φιλοξενία τους.

Οι εντυπώσεις που μας έμειναν είναι πολλές και ξεχωριστές. Πρώτα το τρένο που μας πήγε στο Σουφλί ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία για όλους μας.

Η εστία του ΚΠΕ Σουφλίου όπου φιλοξενηθήκαμε ήταν πολύ ωραία, είχε μεγάλο προαύλιο με δέντρα, τα δωμάτια ήταν ευρύχωρα και καθαρά. Το φαγητό ήταν πολύ καλό και τα γεύματα πλούσια.

Κάναμε πολλές δραστηριότητες, επισκεφθήκαμε τα βιολογικά εργαστήρια που παλιά ήταν βιοτεχνικές σπυροτροφίες, το Μουσείο Μετάξης, το δάσος της Δαδιάς όπου είδαμε αρπακτικά πτηνά και κάναμε πεζοπορία. Στις αίθουσες του ΚΠΕ μάθαμε πολλά πράγματα για την περιοχή και ο κ. Γιώργος και ο κ. Παναγιώτης ήταν φοβεροί. Γενικά όλα ήταν υπέροχα και αυτή η εμπειρία θα μας μείνει αξέχαστη... Θα ήθελα πολύ να ξαναπάω.

Μαρία Συρίγου

μαθήτρια Α' τάξης

Οικονομίας - Διοίκησης 4ου ΤΕΕ

Οι συνοδοί εκπαιδευτικοί
Δημήτρης Βρυώνης, Δέσποινα Ζαραβέλα, Φώτης Παναγιωτόπουλος, Τριαεύγη Πουλοπούλου, Ιωάννης Σόλαρης

Μια μοναδική και ξεχωριστή εμπειρία ήταν η εκδρομή μας στο σταυροδρόμι του μεταξίου, όπως πολλοί αποκαλούν το πανέμορφο και γραφικό Σουφλί. Τα συναισθήματα που διέπουν τις καρδιές όλων μας ποικίλουν, παρά την κόπωση και την ταλαιπωρία του ταξιδιού. Η μαγεία του τοπίου στο περίφημο δάσος της Δαδιάς, η ομορφιά της πόλης του Σουφλίου και η φιλικότητα των κατοίκων, η ανεκτικότητα και η καλή διάθεση των καθηγητών και υπευθύνων του ΚΠΕ, η ευχάριστη και αποτελεσματική συνεργασία με τους συμμαθητές μας από το 4ο ΤΕΕ καθώς και οι γνώσεις που αποκομίσαμε από τις διάφορες εξορμήσεις μας υφαίνονται ένα πολύχρωμο μεταξωτό ματρίτζι γεμάτο από εμπειρίες και ευχάριστες αναμνήσεις, που θα μας συντροφεύουν στη μετέπειτα ζωή μας...
Παναγιώτα Ηλιοπούλου
μαθήτρια Β' Λυκείου
Μουσικού Σχολείου Καλαμάτας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ενημέρωση

Το νέο ΔΣ του παραρτήματος Αττικής της ΠΕ-ΕΚΠΕ συνεχίζει τη δυναμική παρουσία που καθιέρωσαν τα προηγούμενα ΔΣ με ενημερώσεις, ημερίδες και περιβαλλοντικές εξορμήσεις, στηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο τα μέλη του στις ποικίλες περιβαλλοντικές δράσεις που αναπτύσσονται.

• Η φετινή σχολική χρονιά ξεκίνησε με μια επίσκεψη σε ένα κτήμα βιολογικής καλλιέργειας στην περιοχή της Αττικής σε συνεργασία με τον Ηλία Κάταρο, ιδρυτικό μέλος του οργανισμού πιστοποιή-

σης βιολογικών προϊόντων, και τον Σύνδεσμο Βιοκαλλιεργητών. Η ενημέρωση για τις διαδικασίες πιστοποίησης καθώς και για τις δυσκολίες οργάνωσης ενός τέτοιου είδους κτήματος ήταν πλούσια και διαφωτιστική.

• Η επόμενη εξόρμησή μας ήταν στο Σούλι, στην

Πρέβεζα και τον υγροβιότοπο της Ροδιάς στον Αμβρακικό, όπου επισκεφτήκαμε το Κέντρο Υγροτόπων Ροδιάς στη Γλυκή, εκεί έγινε ενημέρωση και στη συνέχεια περιπλανηθήκαμε στους υδάτινους δρόμους του κόλπου απολαμβάνοντας τους κελαηδισμούς των πουλιών.

• Το Νοέμβριο στα πλαίσια του προγράμματος:

«Ευρωπαϊός Επιστήμονας» του Εθνικού Κέντρου Θαλασσίων Ερευνών, πήγαμε στην Ανάβυσσο και ενημερωθήκαμε για τα θαλάσσια οικοσυστήματα. Αποκομίσαμε πλούσιο υλικό και απολαύσαμε τη ζεστή φιλοξενία από τους ανθρώπους του κέντρου.

• Έτσι φτάσαμε στο Γενάρη, όπου σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρία Ανακύκλωσης και το ΚΠΕ Αργυρούπολης οργανώσαμε ημερίδα για την ανακύκλωση στον πάντα πρόθυμο να μας διευκολύνει, αλλά και εξαιρετικά λειτουργικό χώρο του κέντρου. Η συμμετοχή ήταν μεγάλη και όσα ακούστηκαν κατατοπιστικά και χρήσιμα.

Στη συνέχεια της χρονιάς έχουμε σχεδιάσει και άλλες ανάλογες δράσεις, που θα ανακοινώνονται και στο διαδίκτυο (www.edra.gr, www.teach.gr), γιατί πιστεύουμε ότι η ενημέρωση και η γνώση, είναι η αρχή για δράση και αποτελεσματικότερη εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Δράσεις του παραρτήματος Αττικής της ΠΕΕΚΠΕ

Τραγαζίκης Παναγιώτης
Αντιπρόεδρος Παραρτήματος Αττικής.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Νέα Δ.Σ των Παραρτημάτων

Α. ΠΕΕΚΠΕ – Ανατολικής ΚΡΗΤΗΣ

Μετά τις εκλογές στις 12/1/06 το νέο Δ.Σ που προέκυψε συγκροτήθηκε σε σώμα ως εξής:

Πρόεδρος : Σφακιανάκη Μαρία

Αντιπρόεδροι: Αποστολάκης Δημήτρης
Μανωλιούδης Στέλιος
Χαλκιαδάκης Γιώργος

Γραμματέας: Μανουσάκης Γεώργιος

Ταμίας: Παπαφραγκάκης Αντώνης

Μέλη: Πρατοίνη Μαρία
Κετσετζή Αντωνία

Β. ΠΕΕΚΠΕ-Δυτικής Ελλάδας (Νομοί: Αχαΐας-Ηλείας- Αιτωλοακαρνανίας)

Μετά τις εκλογές στις 3/11/05, στην Πάτρα το νέο Δ.Σ που προέκυψε συγκροτήθηκε σε σώμα – στις 16/11/05, ως εξής:

Πρόεδρος : Σακοβέλη Πηνελόπη

Αντιπρόεδροι: Παπαιωάννου Ιωάννα
Μαυρέλης Κωσταντίνος
Καλλιβικά Γαρυφαλιά

Γραμματέας: Μουλίνου Άννα

Ταμίας: Παυλίδης Δημήτριος

Μέλη: Κόδρα Μαρία,
Χαραμποπούλου Πολυξένη
e-mail: peekpede@yahoo.gr

Μέλη: 140,

Παράρτημα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας

Δραστηριότητες - Ειδήσεις

Για τη Διοικούσα Επιτροπή
Ο πρόεδρος,
Παπαγεωργίου Γιάννης

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ενημέρωση

Αγαπητοί φίλοι αναγνώστες του περιοδικού της ΠΕΕΚΠΕ, θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε για τις δραστηριότητες του παραρτήματος της Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, από τον Απρίλιο του 2005 αφότου εξελέγη η νέα Διοικούσα Επιτροπή μέχρι και σήμερα και να σας παρακαλέσουμε να επικοινωνήσετε μαζί μας μέσω της ιστοσελίδας μας ή της ταχυδρομικής μας διεύθυνσης για να σας δώσουμε οποιαδήποτε πληροφορία θέλετε που αφορά τις δραστηριότητές μας ή να μας δώσετε τις δικές σας ιδέες και προτάσεις για να τις υλοποιήσουμε. Οι δραστηριότητές μας είναι:

- Ο πρόεδρος και μέλη της Διοικούσας επιτροπής συναντήθηκαν διαδοχικά με τους Νομάρχες Λάρισας και Τρικάλων, τους ενημέρωσαν για τους στόχους και τις δραστηριότητες του παραρτήματος, ζήτησαν τη στήριξή τους και έθεσαν υπόψη τους τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα, προκειμένου να δρομολογηθεί η επίλυσή τους. Συζητήσαν επίσης τις δυνατότητες και τους τρόπους συνεργασίας με τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις. Στη συνέχεια συναντήθηκαν με τους Διευθυντές Α/θμιας και Β/θμιας Εκπ/σης ν. Λάρισας, καθώς και τον Περιφερειακό Διευθυντή Εκπ/σης Θεσσαλίας και τους ενημέρωσαν για την ΠΕΕΚΠΕ και το παράρτημα.
- Ο πρόεδρος του παραρτήματος συναντήθηκε με τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας Θεσσαλίας, κ Γκούπα Φώτη και του ζήτησε την συμπαράστασή του για τον εξοπλισμό του ΚΠΕ Αγιάς. Η συμπαράστασή του απέδωσε ήδη τα αναμενόμενα και οι πρώτοι εξοπλισμοί κοσμούν τους χώρους του νεοσύστατου ΚΠΕ.
- Το παράρτημα συμμετείχε με ταμπλό και αφίσα στις γιορτές Πηνειού, με πολύ μεγάλη προσέλευση του κοινού.
- Στήριξε την πρόταση φορέων και οργανώσεων κατά των μεταλλαγμένων.
- Συμμετείχε με εκπρόσωπό του στο συνέδριο για τη Βιώσιμη Κινητικότητα και τη χρήση του ποδηλάτου.
- Στήριξε προτάσεις Δήμων της περιοχής μας για

την ίδρυση Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

- Μέλη του παραρτήματός μας συμμετέχουν στην Π.Ο. του νεοσύστατου Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κισσάβου — Μαυροβουνίου με έδρα την Αγιά. Λάρισας. Το παράρτημά μας στηρίζει την Π.Ο. του Κέντρου, με κάθε πρόσφορο τρόπο.
- Το παράρτημα απέκτησε ιστοσελίδα την οποία μπορούν να επισκεφθούν οι εκπαιδευτικοί www.peekpe1.gr
- Ο πρόεδρος κ. Παπαγεωργίου Γιάννης και το μέλος κ. Ντάνης Αντώνης, συμμετείχαν στη διευρυμένη συνάντηση της Χαλκιδικής με προτάσεις και στη συνέχεια ενημέρωσαν τη διοικούσα επιτροπή του παραρτήματος.
- Το παράρτημα οργάνωσε την υποδοχή και την φιλοξενία μελών — αντιπροσώπων των Διοικουσών Επιτροπών των παραρτημάτων στον ξενώνα του ΚΠΕ Αγιάς, προκειμένου να συζητήσουν για την οργάνωση και το στήσιμο της ιστοσελίδας της ΠΕΕΚΠΕ, η οποία δυστυχώς δεν πραγματοποιήθηκε λόγω μικρής συμμετοχής αντιπροσώπων.
- Με απόφαση της συντονιστικής επιτροπής έγινε πρόταση στο Δήμο Λαρισαίων και στη Δ/ση Β/θμιας Εκπ/σης ώστε να λειτουργήσει πρόγραμμα ανάλογο με τη βουλή των εφήβων, με τίτλο «Μαθητικό Συμβούλιο», σε τοπική και ετήσια βάση, ώστε οι μαθητές να έχουν κάθε χρόνο τη δυνατότητα να εκθέτουν τις απόψεις τους σε ολομέλεια του Δημοτικού Συμβουλίου για συγκεκριμένα προβλήματα που αφορούν την πόλη της Λάρισας.
- Γίνεται συντονισμένη προσπάθεια ώστε να αποκτήσει το παράρτημά μας ηλεκτρονική βάση δεδομένων με τα στοιχεία των μελών, για να είναι εύκολη η πληροφόρηση και η επικοινωνία.
- Το παράρτημα, απέκτησε στέγη στο πολιτιστικό κέντρο του Αγίου Γεωργίου με τη διεύθυνση: **Βόλου 80, Τ.Κ.: 41335, Λάρισα.**
- Τέλος, το μήνα Οκτώβριο, ομάδα 60 εκπαιδευτικών, μέλη του παραρτήματος, υλοποίησε εξόρμηση στο Δασικό Χωριό Δρυάδες του Ν. Καρδίτσας με μεγάλη επιτυχία. Ρεπορτάζ από την εξόρμηση θα δείτε σε παρακείμενο άρθρο του περιοδικού.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ενημέρωση

Μέσα στην τρέχουσα σχολική χρονιά το Παραρτήμα Κ. Μακεδονίας πραγματοποίησε τρεις δράσεις με στόχο τη συνένωση των μελών, την ενημέρωση, την ψυχαγωγία αλλά και την οικονομική ενίσχυση του συλλόγου:

- Το Σάββατο 1 Οκτωβρίου 2005, έγινε εξόρμηση στον Όλυμπο. Το πρόγραμμα περιλάμβανε επίσκεψη στον Παλιό Παντελεήμο-

να, στο νέο ΚΠΕ Ανατολικού Ολύμπου, στην έδρα του Φορέα διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου στο Λιτόχωρο και γεύμα στο καταφύγιο στην τοποθεσία «Σταυρός» που συνοδεύτηκε με τις πενιές του Χρήστου Σαμαντά. Αν και ο καιρός ήταν αντάξιος του... νεφεληγερήτ Δία, όλοι έμειναν με τις καλύτερες εντυπώσεις.

- Την Τετάρτη 14 Δεκεμβρίου, πραγματοποιήθηκε «Χριστουγεννιάτικο Παζάρι» σε ένα συμπαθητικό χώρο, στο κέντρο της Θεσσαλονίκης. Το σύνθημα της εκδήλωσης ήταν «Η επανάχρηση στην πράξη-Ελάτε με βιβλία, χειροτεχνήματα, δώρα κ.ά, πράγματα που δεν χρειάζεστε πια, αλλά

μπορεί να τα θέλει κάποιος άλλος». Μεταξύ των δώρων... που άλλαξαν χέρια ήταν και σειρά κεραμικών, προσφορά του εργαστηρίου της θεραπευτικής κοινότητας ΙΘΑΚΗ. Η εκδήλωση αποδείχτηκε μια πετυχημένη ιδέα και συγκέντρωσε πολλά μέλη και φίλους του Παραρτήματος μέχρι αργά το βράδυ.

- Το Σάββατο 11 Φεβρουαρίου 2006, το Παραρτήμα έκοψε την πίτα του στην ταβέρνα ΑΜΠΕΛΟΣ της Κ. Τούμπας. Η εκδήλωση έγινε το μεσημέρι και συνοδεύτηκε με γεύμα και ψυχαγωγία των μελών με το μαθητικό συγκρότημα «Μουσικοσυμπλέκτες» του Μουσικού Γυμνασίου Θεσσαλονίκης. Η τυχερή (Σοφία Σαρακινίδου) έλαβε ένα αντίτυπο του βιβλίου «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, ο νέος πολιτισμός που αναδύεται», επιμελίας Αλέξανδρου Γεωργόπουλου, που πρόσφατα κυκλοφόρησε.

Κοινωνικές δραστηριότητες του Παραρτήματος Κ. Μακεδονίας

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Γιώργος Περδίκης
Πρόεδρος του Παραρτήματος Κ. Μακεδονίας

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΕΚΠΕ

Αθήνα 16/10/05

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Όπως έχετε ενημερωθεί (Ενημερωτικό Δελτίο, Αριθμ. Πρωτ. 40, Αργυρούπολη, 19/4/2005) το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης έχει δρομολογήσει τη δημιουργία πέντε επιτροπών για πανελλαδικό διάλογο (Α. Επιτροπή διαμόρφωσης κεντρικού ηλεκτρονικού αρχείου μελών και ιστοσελίδας, Β. Επιτροπή προετοιμασίας νέου καταστατικού, Γ. Επιτροπή επιμόρφωσης, Δ. Επιτροπή θεσμικού πλαισίου, Ε. Επιτροπή περιοδικού).

Οι συντονιστές των επιτροπών εξουσιοδοτήθηκαν να συγκροτήσουν τις επιτροπές με συμμετοχή ενδιαφερομένων μελών από όλη την Ελλάδα και να δρομολογήσουν τις εργασίες ώστε να διαμορφωθούν συγκεκριμένες προτάσεις προς το Δ.Σ.

Η επιστολή αυτή αφορά στα παρακάτω:

- 1) Την εκδήλωση ενδιαφέροντος συμμετοχής μελών του παραρτήματός σας στην επιτροπή εργασίας με θέμα την **Επιμόρφωση**.
- 2) Την κατάθεση από πλευρά του παραρτήματός σας απόψεων, θέσεων και προτάσεων που αφορά το θέμα της **Επιμόρφωσης**.

Παρακαλούμε πολύ η κατάθεση δηλώσεων και η υποβολή απόψεων, θέσεων και προτάσεων να γίνει μέσα σ' ένα εύλογο χρονικό διάστημα μετά την παραλαβή της επιστολής.

Τέλος, θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι στο πλαίσιο λειτουργίας της Επιτροπής για την Επιμόρφωση έχει γίνει μια πρώτη προεργασία (τα μέλη που έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον μέχρι στιγμής και συμμετέχουν στην επιτροπή αναφέρονται στον πίνακα που επισυνάπτεται). Έχουν οριστεί κάποιες βασικές διαστάσεις του ζητήματος «Επιμόρφωση» με βάση τις οποίες προτείνεται να διατυπωθούν τα τελικά πορίσματα της επιτροπής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορούν μέσα από το διάλογο να εμπλουτιστούν, να ανατραπούν ή να αλλάξουν.

Αυτές οι διαστάσεις είναι οι ακόλουθες:

1. Ο επιμορφωτικός ρόλος της ΠΕΕΚΠΕ (Κεντρικό - Παραρτήματα)
2. Περιεχόμενο επιμόρφωσης
Μεθοδολογικές προσεγγίσεις επιμόρφωσης
3. Επιμόρφωση και Θεσμικό Πλαίσιο
4. Έρευνα για τον εντοπισμό των αναγκών των εκπαιδευτικών που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις επιμορφώσεις
5. Ιστορική διάσταση της επιμόρφωσης στην Ελλάδα
6. Μορφές/ είδη επιμόρφωσης
Θεσμοί και δράσεις που υποστηρίζουν την υλοποίηση επιμορφωτικών δράσεων

Μέλη Ομάδας – Επιτροπή Επιμόρφωσης

Διονύσης Τριαντάφυλλος, Στέλιος Σαλαπατάρας, Παναγιώτης Πήλιουρας, Ορεινός Θεόδωρος, Τσαλίκη Βέτα, Λάσκαρης Σταύρος, Ρεμπάπη Τίνα, Νομικός Χριστίνα, Μπαζίγου Κατερίνα, Σωτηροπούλου Δήμητρα, Ζερβού Μαρία

Τηλέφωνα και ηλεκτρονικές διευθύνσεις επικοινωνίας:

Στέλιος Σαλαπατάρας pesalapataras@yahoo.com, perival@dide.voi.sch.gr
Διονύσης Τριαντάφυλλος krezakyn@otenet.gr
Παναγιώτης Πήλιουρας Τηλέφωνο επικοινωνίας: 6937659775
e-mail: rpiliour@primedu.uoa.gr

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ
ΘΑΛΑΣΣΙΑΣ ΧΕΛΩΝΑΣ

«ΤΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ...».

Από την Κυριακή 26 Φεβρουαρίου 2006, ξεκινάει άλλος ένας κύκλος σεμιναρίων για εθελοντές. Κάθε Κυριακή στις παρακάτω ημερομηνίες θα γίνονται εκπαιδευτικές παρουσιάσεις που θα αποτελούνται από 3 θέματα. Οι ημερομηνίες και οι θεματικές ενότητες είναι οι εξής:

Α. 26/02, 05/03, 12/03 και 19/03: Οι θαλάσσιες χελώνες σε όλον τον κόσμο.

Β. 16/04, 30/04, 07/05 και 14/05: Παραλίες ωτοκίας και εθελοντικά προγράμματα στην Ελλάδα.

Γ. 21/05, 28/05 και 04/06 : Είδη τραυματισμένων θαλασσιών χελωνών και η περίθαλψή τους στην Ελλάδα.

Ένας πλήρης κύκλος σεμιναρίου ολοκληρώνεται με την παρακολούθηση και των 3 θεματικών ενότητων, σε μία από τις παραπάνω ημερομηνίες της κάθε θεματικής ενότητας.

Οι παρουσιάσεις θα γίνονται στο Κέντρο Διάσωσης Θαλασσιών Χελωνών (3η Μαρίνα Γλυφάδας, πίσω από τη στάση του ΤΡΑΜ «Παλαιό Δημαρχείο») κάθε Κυριακή στις 12.00 το μεσημέρι.

Η συμμετοχή είναι δωρεάν.

Το πρόγραμμα θα εμπλουτίζεται διαρκώς με νέα θέματα, τα οποία θα ανακοινώνονται εγκαίρως στην ιστοσελίδα μας

(www.archelon.gr/contents/training.htm).

Τα σεμινάρια θα πραγματοποιηθούν σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και θα ολοκληρωθούν στις 5 Ιουνίου 2006 (Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος) με την απόδοση των διπλωμάτων παρακολούθησης στους συμμετέχοντες.

ΔΗΛΩΣΤΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Για περισσότερες πληροφορίες και δηλώσεις συμμετοχής μπορείτε να καλέσετε την Γραμματεία του ΑΡΧΕΛΩΝ στο 210-5231342 από 10:00 έως 16:00 Δευτέρα ως Παρασκευή.

Πληροφορίες: ΑΡΧΕΛΩΝ, Σολωμού 57, 104 32 Αθήνα τηλ:210 5231342, stps@archelon.gr

Υπεύθυνη Επικοινωνίας: Θεώνη Καρκούλια

Ο Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας ΑΡΧΕΛΩΝ είναι Σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ιδρύθηκε το 1983 με σκοπό την έρευνα, την περίθαλψη και την διαχείριση των θαλασσιών χελωνών και των βιοτόπων τους καθώς και την ενημέρωση του κοινού.